

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький, Україна)
Жилінський університет (м. Жиліна, Словаччина)
Університет Байройту (м. Байройт, Німеччина)
Інститут литовської літератури і фольклору (м. Вільнюс, Литва)

27–28 березня 2025 року

ЗБІРНИК ТЕЗ

**XIX Міжнародна
науково-практична
конференція**

м. Кропивницький

**«МОВИ І СВІТ:
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький, Україна)
Жилінський університет (м. Жиліна, Словаччина)
Університет Байройту (м. Байройт, Німеччина)
Інститут литовської літератури і фольклору (м. Вільнюс, Литва)

Матеріали XIX Міжнародної
науково-практичної конференції

«МОВИ І СВІТ:
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ»

ЗБІРНИК ТЕЗ

Кропивницький
2025

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian
State University (Kropyvnytsky, Ukraine)
Žilinská univerzita v Žiline (Slovakia)
Universität Bayreuth (Bayreuth, Germany)
Lietuvių Literatūros ir Tautosakos Institutas (Vilnius, Lietuva)

**XIX International
scientific and practical conference**

**"LANGUAGES AND THE WORLD:
RESEARCH AND TEACHING "**

BOOK OF ABSTRACTS

**Kropyvnytskyi
2025**

УДК 81(062.552)

С 48

Збірник тез XIX Міжнародної науково-практичної конференції «МОВИ І СВІТ: ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ» (27 – 28 березня 2025 р.). – Кропивницький, 2025. – 180 с.

Online Book of abstracts of the XIX International scientific and practical conference "LANGUAGES AND THE WORLD: RESEARCH AND TEACHING " (March 27 – 28, 2025). – Kropyvnytskyi, 2025. – 180 p.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Фока М. В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання;

Кирилюк О. Л. – доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології та журналістики;

Ярова Л. О. – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Габелко О. М. – голова оргкомітету, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету української філології, іноземних мов та соціальних комунікацій Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Фока М. В. – заступник голови оргкомітету, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Кирилюк О. Л. – заступник голови оргкомітету, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології та журналістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Ярова Л. О. – заступник голови оргкомітету, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Апалат Г. П. – відповідальний секретар оргкомітету, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Токарєва Т. С. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Крижанівська О. І. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології та журналістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Стасюк Б. В. – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Надруковано за рішенням вченої ради

*Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 11 від 31 березня 2025 року)*

Статті подано в авторській редакції

**Оргкомітет не несе відповідальності за зміст науковий праць
та достовірність наведених фактологічних і статистичних даних**

© Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка, 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Мовні системи: проблеми розвитку та функціонування в поліетнічному та полікультурному просторі (актуальні проблеми загального мовознавства, лексичної семантики, граматики, фонетики та фонології, дискурсознавство)

Фока М.В. ЕЛЕКТРОННЕ ДІЛОВЕ ЛИСТУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	9
Семенишин О. І. МОВНА ЕКСПРЕСІЯ: ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ, ІНТЕНЦІЙ ТА КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЧЕРЕЗ МОВУ	13
Литвинюк О. І. ПРОСОДІЯ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЇ ЗДИВУВАННЯ В РІЗНОКУЛЬТУРНИХ УСНИХ АНГЛОМОВНИХ ДИСКУРСАХ	17
Демешко І.М. ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ: СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	22
Мазуренко Л. І. ГЕНЕЗИС ФОНЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	27
Butovsky O.S. FUNCTIONAL AND SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH MODAL VERBS EXPRESSING MORAL NECESSITY, DESIRE AND INTENTION	32
Волошина К.О. КОНЦЕПТ ЗСУ В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ.....	35

СЕКЦІЯ 2

**Картини світу в аспекті лінгвокультурології,
лінгвокогнітивістики й етнолінгвістики.**

**Лінгвокультурні, соціокультурні та міжкультурні
проблеми перекладу.**

Прикладна лінгвістика. Освітні комп'ютерні технології.

Ярова Л.О. СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ІНТРИГИ В ЗАГОЛОВКАХ АНГЛОМОВНИХ МЕРЕЖЕВИХ НОВИННИХ ТЕКСТІВ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ	41
Leleka T.O. VERBAL MANIPULATION IN MODERN COMMUNICATION	46
Бондаренко К.Л., Бурлака В.С., Роман М.О. ЕМОЦІЙНА ТОНАЛЬНІСТЬ БРИТАНСЬКИХ МЕДІАТЕКСТІВ ПРО УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ: КОРПУСНИЙ АНАЛІЗ	50
Стасюк Б. В. МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ІІІ-ІНСТРУМЕНТІВ В СУЧАСНОМУ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	53
Тарнавська М. М. КОРПУСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА НАВЧАННЯ ГАЛУЗЕВОМУ ПЕРЕКЛАДУ	60
Боряк І.В. ЕТНІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ВАРІАЦІЇ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В НЬЮ-МЕКСИКО: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ АСПЕКТИ	65
Дмитрошкін Д.Е. ПЕРЕКЛАД СПОРТИВНОГО СЛЕНГУ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ ТА ПОБУТІ.....	69
Фулга Є. С. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ЖАНРУ ХОРРОР (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «СЯЙВО» С. КІНГА).....	73
Ліпленко А.Г. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДОДАТКІВ У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В 7 КЛАСІ	78

СЕКЦІЯ 3

Методичні аспекти фахової підготовки сучасного вчителя української мови та літератури, іноземних мов та зарубіжної літератури, перекладача та фахівця з прикладної лінгвістики.

Інтерпретація художнього тексту

Габелко О. М. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У ВИГЛЯДІ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ ЯК ДОПОМІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	84
Михида С. П. РЕФЛЕКСІЯ ПСИХОЛОГІЇ МАСИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ 20-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ: ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ І ЧИТАЦЬКИЙ ДИСКУРС	88
Попик Н. НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ У ХХ СТОЛІТТІ:.....	91
ЛИСТУВАННЯ М. ГРУШЕВСЬКОГО ТА Й. БАСАНАВІЧЮСА	91
Апалат Г. П. ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	96
Бондарчук Ю.А. РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПРАКТИК	99
Буряк О. Ф. УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРВЕНЬ У ТВОРЧОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ГРУПИ	103
Вечірко О.Л. ТЕМА «ВТРАЧЕНИХ ІЛЮЗІЙ» У ФРАНЦУЗЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХІХ СТОЛІТТЯ.....	108
Завадський Ю.Р. КОНЦЕПТ «ТВОРЧІСТЬ» У СВІТЛІ ТЕОРІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОМАНТИЗМУ	111
Капітан Т. А. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	117
Кочубей В.Ю. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОЦІНЮВАННЯ УСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ.....	120

Рибальченко В.К. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ЇХ РУЙНУВАННЯ У РОМАНІ А. С. А. ГАРРІСОН «МОВЧАЗНА ДРУЖИНА».....	125
Dolhusheva O.V. BROTHERS GRIMM'S "SNOW-WHITE AND ROSE- RED": READER-RESPONSE INTERPRETIVE STRATEGY	129
Lysenko L.O. VOCABULARY LEARNING STRATEGIES FOR ESL STUDENTS.....	134
Нагорна Н.А. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ НА ПРОФІЛЬНОМУ РІВНІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	138
Голуб В.А. РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ ЯК ГЕНЕРАТОРА ІМПЛІЦИТНИХ СМИСЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА «ОБМАРИЛО»)	142
Козарь Д.В. ПОСТАТЬ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО В ДІАСПОРНІЙ КРИТИЦІ: НАРИС ПСИХОПОРТРЕТУ	147
Михида І. С. АНТИТОТАЛІТАРНІ АКЦЕНТИ ЛИСТУВАННЯ ІВАНА БАГРЯНОГО З ВОЛОДИМИРОМ ТА РОЗАЛІЄЮ ВИННИЧЕНКАМИ	151
Оцабрик О.Ю. МОВА ТІЛА В СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА «ЗАВ'ЯЗЬ»)	157
Бабенко Є. А. «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» О.ВАЙЛЬДА ТА «ВЕЖА З ЧОРНОГО ДЕРЕВА» ДЖ. ФАУЛЗА: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ ПРОЯВИ.....	162
Літвінчук Д.І. ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЛАТФОРМИ INSTAGRAM У НАВЧАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	168
Мотько Б. А. ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ШОСТОМУ КЛАСІ	172

СЕКЦІЯ 1
Мовні системи: проблеми розвитку та
функціонування в поліетнічному та
полікультурному просторі
(актуальні проблеми загального мовознавства,
лексичної семантики, граматики,
фонетики та фонології, дискурсознавство).

Фока М.В.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувачка кафедри германських мов, зарубіжної літератури
та методик їхнього навчання
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна)*

ЕЛЕКТРОННЕ ДІЛОВЕ ЛИСТУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

З розвитком технологій інформаційно-довідкові документи часто поширюються електронним шляхом. Ідеться про email, що забезпечує оперативну комунікацію, тобто дає змогу швидко відправити повідомлення й так само швидко отримати відповідь. Цей вид листування є особливо зручним при відправленні коротких повідомлень, у яких призначають зустрічі, передають термінову інформацію, подають запити й відповідають на них тощо. Незважаючи на те, що email часто зберігає стиль паперових листів, повідомлення в електронній формі має свої особливості.

Специфіка ведення ділової кореспонденції англійською мовою неодноразово ставала об'єктом мовознавчих досліджень. Так, подано загальні положення про стиль англійських документів міжнародних організацій (Котковець, 2014), проаналізовано лексико-граматичні та стилістичні особливості написання ділових листів англійською мовою (Стогній & Никонорова, 2007), проведено паралелі між українським і англійським діловим листуванням (Крисанова, 2009), виявлено специфіку ділового листування у певних професійних сферах (Бабинець & Козубовська, 2013; Биконя, 2011) тощо. Проте англійське електронне ділове листування

залишається найменш дослідженим в аспекті ділового мовлення, тож потребує більш детального вивчення.

Традиційно електронна адреса має певну структуру, знання якої дозволяє прочитати інформацію про адресата листа. Так, перша частина дає вказівку на прізвище та ініціали чи ім'я людини або містить назву відділу установи; а друга частина, після знаку «равлик» (@), є назвою організації чи її аббревіатурою, яка уточнюється типом організації та країною. Причому типи організації мають свої загальноприйняті скорочення: *.co* для *company*, *.ac* – *academic*, *.biz* – *business*, *.gov* – *government office*, *.org* – *non-profit-making organization*, *.pro* – *profession* тощо. Назви країн також мають загальноприйняті скорочення: *.uk* – *the United Kingdom*, *.no* – *Norway*, *.de* – *Deutschland (Germany)*, *.es* – *España*, *.za* – *Zuid Afrika (South Africa)*, *.ua* – *Ukraine* тощо (Ashley, 2003, с. 20).

Електронне повідомлення складається з трьох основних частин: заголовок (*header information*), власне текст (*message text*) і підпис відправника (*signature block*). Зокрема, заголовок передусім містить інформацію, від кого лист (*from*), кому (*to*), а також про його тему (*subject*). Формулювати заголовок слід ретельно, адже часто саме від нього залежить, чи зацікавить лист одержувача та чи буде він прочитаний.

Текст електронного повідомлення менш офіційний, ніж текст листа на паперовому бланку, але теж вимагає коментарів. Текстовий блок починається з офіційного звертання, наприклад: *Dear Sir / Madam*. Якщо лист є відповіддю на попереднє повідомлення, треба звернути увагу на підпис адресата, бо це допоможе визначитися з формою звертання. Наприклад, якщо лист завершувався прощанням *Beatrix Kaasen (Ms)*, у відповіді можливе подальше офіційне звертання *Dear Ms Beatrix Kaasen*. Не слід забувати: в британському варіанті після скорочення *Ms* не ставимо крапки, а в американському – крапка є обов'язковою (*Ms.*). Менш формальний характер звертання в повідомленні

дає змогу офіційне *Yours sincerely* замінити на більш приватне *I look forward to hearing from you*. Якщо адресант дуже добре знає адресата або часто переписується з ним, то блоки привітання й прощання можуть опускатися (Ashley, 2003, с. 20).

Текст повідомлення має бути коротким і чітким, тому не варто порушувати більше однієї теми в одному посланні. Повідомлення повинне містити інформацію про питання, з якого звертаються (перший абзац), пояснення причин звертання та надання всіх необхідних подробиць і, насамкінець, подяку адресатові та сподівання на розв'язання проблеми (другий абзац). До того ж якщо у вступі є посилення на дату попередньо отриманого листа (*Thank you for your letter of, In reply to your letter of, With reference to your letter of*), то варто пам'ятати про порядок написання дати арабськими цифрами: як ми вже зазначали, для британського варіанта – число/місяць/рік, а для американського – місяць/число/рік. Підпис відправника (*signature block*) більш розлогий, ніж у традиційному листі, адже в ньому міститься детальна інформація про відправника (адреса, телефон, факс, email тощо).

Якщо ділові стосунки відзначаються менш офіційним характером, то в електронній переписці можливе застосування загальноприйнятих скорочень (TLAs, three-letter acronyms), яке не розповсюджуються на паперове листування. Наведімо приклади деяких з них: *AFAIK – as far as I know, BFN – bye for now, BTW – by the way, COB – close of business, FYI – for your information, IOW – in other words, NRN – no reply necessary, OTOH – on the other hand* тощо (Ashley, 2003, с. 21).

Водночас якщо акроніми допустимі в діловому електронному листуванні, то емотиконів, тобто смайликів, варто уникати, оскільки вони можуть справити враження непрофесійності й фамільярності: *:-) (smile), :-((frown), ;-) (wink)* (Ashley, 2003, с. 21).

Отже, англomовне електронне ділове листування є одним з актуальних видів ділового мовлення, що має свою специфічну побудову та вимагає дотримання особливої культури й етики.

ЛІТЕРАТУРА

Бабинець, М. М., & Козубовська, І. В. (2013). Особливості ділового листування в менеджменті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*, 28, 10–12.

Биконя, О. П. (2011). Особливості навчання ділової англійської мови студентів економічних спеціальностей. *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія*, 20, 150–157.

Дубенко, О. Ю. (2005). *Порівняльна стилістика англійської та української мов*. Нова Книга.

Котковець, А. Л. (2014). Композиційна структура мовленнєвого жанру «діловий лист». *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: Філологія, педагогіка, 3, 31–36.

Крисанова, Т. А. (2009). Лексико-граматичні особливості англійського та українського ділового листа: компаративний аспект. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки: Мовознавство»*, 17, 31–34.

Стогній, І. В., & Никонорова, Л. І. (2007). Стилiстичні особливості написання ділових листів англійською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 27(2), 178–180.

Ashley, A. (2003). *Oxford Handbook of Commercial Correspondence*. New edition. Oxford University Press.

Семенишин О. І.

доктор філософії,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

(Київ, Україна)

МОВНА ЕКСПРЕСІЯ: ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ, ІНТЕНЦІЙ ТА КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЧЕРЕЗ МОВУ

Мовна експресія є важливим елементом комунікативного процесу, охоплюючи всі аспекти людської діяльності. Мовні одиниці з експресивним забарвленням здатні не тільки передавати інформацію, але й виражати емоції, інтенції та культурні особливості, що сприяють урізноманітненню комунікації та вносять нові виразні елементи у звичні норми й стереотипи. Широкий спектр лексичних, синтаксичних та інтонаційних засобів представлення мовної експресії дозволяє передавати як імпліцитні, так і експліцитні смисли, що поєднують раціональне мислення з емоціями, глибокі роздуми з почуттями.

Метою цієї роботи є дослідження ролі мовної експресії та її впливу на активацію сприйняття емоцій, інтенцій і культурних особливостей, які мовець намагається передати в процесі спілкування.

У науковій літературі існують різні підходи до тлумачення поняття «мовної експресії», адже цей термін використовують в таких галузях, як лінгвістика, психолінгвістика, філософія мови, соціолінгвістика, літературознавство, риторика, стилістика, експресивний синтаксис і мовна терапія. Проблема дослідження особливостей мовної експресії сприяла формуванню нової спеціалізованої галузі мовознавства — експресології, яка вивчає мовленнєві явища, пов'язані з експресивністю, тобто вираженням

емоцій, почуттів і ставлення мовця до об'єкта висловлювання через мову. Експресологія досліджує різноманітні мовні засоби для вираження експресивного змісту, зокрема емоційно забарвлені слова, фразеологізми, інтонаційні конструкції, метафори та інші мовні елементи, що надають висловлюванням емоційного відтінку.

Як напрям мовознавства, експресологія почала активний розвиток в середині XX століття, хоча окремі аспекти вивчення експресивності існували й раніше. У сучасній лінгвістиці відсутнє єдине визначення терміна «експресивність», оскільки цей термін інтерпретується через такі поняття, як «емоційність», «образність», «інтенсивність», «виразність». На думку С. Єрмоленко, лінгвістичні дослідження ще не визначили чітко семантичні ознаки, межі та функціональний потенціал експресивних одиниць мови, їх місце в системі та взаємозв'язок з іншими її елементами (Єрмоленко, 2001, с. 141).

Термін «експресивність» у лінгвістиці використовується у двох значеннях: широкому й вузькому. У широкому сенсі – це властивість мови, що прирівнюється до виразності, тоді як у вузькому розумінні експресивність – це мовне явище, семантична ознака слова або лексико-семантичний варіант. Експресивність також досліджується з погляду функціонального чи мовного підходу. З функціонального погляду експресивність є засобом надання мовленню індивідуальності та виразності. В рамках мовного підходу значення терміна залежить від того, з яких позицій він розглядається — як стилістична чи семантична категорія.

Н. Бойко трактує «мовну експресію» як семантико-стилістичну суперкатегорію, яка виявляється в смисловій моделі слова через окремі компоненти, що входять до денотативного, конотативного або образного макрокомпонента. Таку експресивність можна визначити та аналізувати лише в контексті цих складників (Бойко, 2013, с. 30). М. Шемуда зауважує, що

експресивність тексту не виникає несподівано — вона закладена в одиницях мови, в композиції та структурі тексту. Залежно від цього можуть змінюватися значення та функції нейтральних слів або виразів, надаючи їм емоційності, образності, оцінки (Шемуда, 2010, с. 82)

Мовна експресія, як елемент вираження емоцій, ставлень і переконань, є потужним інструментом комунікації, що дозволяє людині не лише передавати факти, але й виражати свою особисту позицію щодо того, про що йдеться. Вона охоплює різноманітні аспекти мовної діяльності: лексичні, граматичні, фонетичні та стилістичні засоби, що надають мовленню емоційної забарвленості й підсилюють значення висловленого.

Мовна експресія дозволяє індивідууму виявляти емоції, такі як радість, гнів, сум, здивування, а також ставлення до об'єктів, подій чи людей, що змінює сприйняття інформації іншими учасниками комунікації. Наприклад, використання емоційно забарвлених слів або спеціальних конструкцій, таких як риторичні питання, надає мовному акту особливого емоційного відтінку. Крім того, мовна експресія має тісний зв'язок з переконаннями та ставленнями мовця, оскільки через її використання можна виразити власні погляди, оцінки й установки. Мова стає не лише засобом передачі інформації, а й способом впливу на слухача, формування його ставлення до сказаного. У політичних чи публіцистичних текстах мовні експресії часто використовуються для підсилення аргументації або для створення емоційного фону, що стимулює певну реакцію в аудиторії. Завдяки застосуванню експресивних синтаксичних конструкцій рекламні тексти виділяються серед інших типів текстів і привертають увагу потенційної аудиторії до рекламованих послуг. Експресивність та емоційність є визначальними рисами й художнього стилю та важливими чинниками впливу на читача, його психологію.

Взаємозв'язок мовної експресії та культурних особливостей є важливим аспектом у розумінні того, як мова не лише відображає, а й формує світогляд та комунікативні практики конкретної спільноти. Мовна експресія, яка включає емоційні, оцінні та стилістичні компоненти, залежить від культурних традицій, норм і цінностей, що панують у суспільстві, в якому використовується мова. Кожна культура має свої специфічні способи вираження емоцій, ставлень і переконань, що відображають особливості використання мовних експресії.

Мовна експресія також тісно пов'язана з національною ідентичністю, адже через мову передаються не тільки індивідуальні сприйняття, але й культурні архетипи, стереотипи й колективна пам'ять. Наприклад, національні вирази, прислів'я та приказки часто відображають цінності, погляди на життя, відносини до природи, родини, держави чи суспільства, що характерні для певної культури. Вони також можуть містити специфічні мовні засоби для вираження емоцій чи ставлень, які можуть бути незрозумілими для представників інших культур.

Важливою характеристикою мовної експресії є її здатність адаптуватися до різних комунікативних ситуацій. Залежно від контексту, соціальної ролі мовця та його емоційного стану мовна експресія може бути більш або менш яскраво вираженою, що дозволяє гнучко адаптуватися до умов спілкування.

Отже, мовна експресія є важливим інструментом комунікації, що дозволяє передавати не лише інформацію, але й емоції, ставлення та культурні особливості мовця, сприяючи глибшому розумінню та взаємодії в процесі спілкування. Її різноманітні аспекти, такі як лексичні, граматичні та інтонаційні засоби, значно збагачують мовленнєву діяльність, надаючи висловлюванням емоційного відтінку та виразності. Мовна експресія, тісно пов'язана з культурними та національними особливостями, допомагає

формувати світогляд, ідентичність та комунікативні практики конкретних спільнот.

ЛІТЕРАТУРА

Бойко, Н. (2013). Мовна експресія: Семантико-стилістичні аспекти. Київ: Наукова думка.

Єрмоленко, С. (2001). Лінгвістичні дослідження мовної експресії. Харків: ХНУ.

Шемуда, М. (2010). Експресивність у мовленні: Підходи та методи дослідження. Львів: Видавництво Львівського університету. *Theoretical and didactic philology*, 37, 79 – 88.

Литвинюк О. І.

завідувачка, старший науковий співробітник

Науково-дослідної лабораторії контрастивної лінгвістики

та методики викладання іноземних мов

Видавництва «Навчальна книга»

(Дніпро, Україна)

ПРОСОДІЯ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЇ ЗДИВУВАННЯ В РІЗНОКУЛЬТУРНИХ УСНИХ АНГЛОМОВНИХ ДИСКУРСАХ

Англомовні вербалізації здивування розглядають на текстах одного з варіантів англійської мови та без поділу на емоцію, почуття і стан здивування (Celle et al., 2019 та ін.), хоча психологи розрізняють ці три стадії (Izard, 1991). В аспекті різних лінгвокультурних середовищ питання про наявність або відсутність розбіжностей при спонтанному усномовленнєвому вираженні

саме емоції здивування як першого етапу зазначеної вище тріади психічних явищ не досліджені. Мета нашої розвідки – виявлення наявності або відсутності розбіжностей просодичного малюнку початку мовленнєвого акту при вербалізації емоції здивування в основних варіантах сучасної англійської мови. Для досягнення мети вирішимо такі завдання: 1) упорядкуємо фактори, що впливають на інтонацію спонтанного висловлювання в англomовному світі; 2) виокремимо типові засоби просодії при вербалізації емоції здивування в спонтанних висловлюваннях; 3) порівняємо такі засоби для п'яти основних варіантів сучасної англійської мови. Матеріал дослідження – виокремлені за ознакою спонтанності вербалізації емоції здивування у відеороликах на хостінгу YouTube. Дослідження емпіричне. Основні методи – спостереження (для виокремлення з відеоряду ситуацій з шуканим вербалізатором), аналіз (при визначенні фразового наголосу та інтонаційного малюнку), узагальнення, синтез і моделювання (для виокремлення типових засобів просодії та їх графічного позначення). Нижче напрям тону вказуємо стрілкою, силу – їх кількістю: найменшу – однією, дужчу – двома, найдужчу – трьома.

Колонізація сприяла формуванню різних лінгвокультурних середовищ англійської мови (Crystal, 2013, с. 29; 59-60), в яких з британської англійської (БА) розвинулися п'ять її основних варіантів – (АмА), канадський (КА), австралійський (АА) і новозеландський (НА). Важливим є вплив на них місцевих мов: в Австралії та Новій Зеландії – мов корінних народів, у Канаді – французької. Кожна така лінгвокультура має особливості вираження емоцій, що відбивається у варіантах мови. Ізольованість від Британії сприяла збереженню у варіантах архаїчних інтонаційних моделей БА, але зараз на всі них впливає АмА. Детермінуючою є роль контексту ситуації спілкування при виборі слів, інтонацій, жестів: на формальній зустрічі мовлення стриманіше, ніж в дружній розмові, в усній мові експресивність та емотивність проявлені

яскравіше, ніж у письмовій, оскільки мовці використовують інтонацію, тон, паузи, тембр голосу.

Інтонація при вербалізації емоції здивування варіативна і залежить від багатьох факторів, які поділяємо на дві групи – об’єктивні та суб’єктивні. Останні чинники зумовлені психофізіологічними (стан органу слуху, емпатія, емоційний інтелект тощо) та соціокультурними (культурні стереотипи, соціальний стан, узус) особливостями мовця, а також його психоемоційним станом у момент мовлення. Об’єктивні чинники є спільними для носіїв мови – соціальний контекст, регіональні особливості, інваріанти інтонаційних моделей у межах кожного регіонального варіанту.

Як свідчать наші спостереження, при вербалізації емоції здивування для мовців БА характерними рисами просодії є стримана інтонація, підйом на кінці висловлювання, часто збіг словесного та фразового наголосів: Really? (↗), для АМА – ширша інтонаційна гама, різкий підйом на кінці речення: Wow! (↗↗), для КА – проміжний між БА та АМА інтонаційний підйом: Eh? (↗), для АА – більш розслаблений, невимушений підйом, ніби трохи ледачий: Crikey! (↗), для НА – близький до австралійського підйом: Sweet! (↗).

При порівнянні інтонацій формального та неформального мовлення в цих самих варіантах також спостерігаємо певні відмінності. В узагальненому вигляді вони такі. Формальні стилі мовлення: БА – стримана інтонація, підйом на кінці висловлювання, чіткіша артикуляція: Really? (↗), в АМА – широка інтонаційна гама й різкий підйом в кінці вислову: I am astonished. (↗↗); в КА – проміжний між БА та АМА: That is quite surprising. (↗); в НА – близька до АА, але з різкішими підйомами в кінці висловлювання та фразовим наголосом на кінцевому слові: Well, I never! (↗↗).

У неформальному мовленні в БА – розслаблена інтонація, часто різкий підйом, трапляються скорочення: Wow! (↗↗), Good gracious! (↗↗); в АМА – широка інтонаційна гама, яка часто межує з екзальтацією: No way! (↗↗↗), в

КА інтонація ближча до АМА, але стриманіша: Eh, really? (↗↗), в АА – розслаблена, невимушена, зі зниженням: I say, that's rather odd. (↘); в НА – близька до АА, але емоційніша: Sweet as! (↗↗).

Отже, спільним для вербалізації емоції здивування в розглянутих п'яти варіантах англійської мови для формального стилю є більш стримана інтонація, чітка артикуляція і використання повних, хоча й коротких, речень і це останнє дозволяє відстежити фразовий наголос. Для неформальних стилів характерні більш розслаблені інтонації, можуть використовуватися стягнення слів, які поглинають фразовий наголос, інтонаційні контури більш різкі й емоційні.

Попри універсальність емоції здивування та спільне походження розглядуваних варіантів англійської мови спостерігаємо й відмінності між варіантами: БЕ у формальних стилях усного мовлення звучить більш класично, в неформальних – більш розслаблено, АМА в обох групах стилів відрізняється широкою інтонаційною гамою, але в неформальних остання ще багатша на відтінки, КА поєднує в собі риси БА та АМА, характерними для АА та НА є більш розслаблена інтонація.

Очевидно, просодія формального мовлення в різних варіантах досить схожа у зв'язку зі спільним походженням варіантів мови, більшою консервативністю самих цих стилів та меншим розмаїттям комунікативних ситуацій застосування таких стилів, а також більшою стандартизованістю, яка призводить, поміж іншого, до зближення сучасних інтонаційних моделей.

Неформальні стилі чутливіші до впливу місцевих культур і соціальних факторів, а мовці не обмежені прокрустовим ложем формальних вимог і більше орієнтуються на місцевий узус, ніж на стандарти канонічних інтонаційних моделей. Неформальне спілкування дозволяє вільніше виражати і як наслідок – вербалізувати емоцію здивування, що призводить до більшого розмаїття інтонаційних моделей.

Паузи як засіб просодії потребують включеного спостереження, але, як вбачається з відеороликів, попередній висновок такий: частіше їх застосовують в британських формальних стилях мовлення, менше – в канадських і австралійських, майже ніколи (крім інтенції перейти від здивування до гумористичного висловлювання в комунікативному акті) – в АМА.

За особливостями використання засобів просодії при вербалізації емоції здивування в п'яти основних варіантах сучасної англійської мови можемо виділити три групи: британську (базову), північноамериканську (включає АМА і КА) та австралійську (охоплює АА та НА).

Подальші дослідження доцільно спрямувати на виявлення відмінностей у застосуванні засобів просодії всередині кожної з цих груп, а також в їхніх типових соціолектах.

ЛІТЕРАТУРА

Celle, A., Jugnet, A., Lansari, L. & Peterson, T. (2019). Interrogatives in surprise contexts in English. In Natalie Depraz & Agnès Celle (eds.), *Surprise at the intersection of phenomenology and linguistics*, 117-137. Amsterdam: John Benjamins. 10.1075/ceb.11.07cel, <https://doi.org/10.1075/ceb.11.07cel>.

Crystal, D. (2013). *English as a Global Language* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Izard, C. E. (1991). *The Psychology of Emotions*. Plenum Press. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0615-1>.

Демешко І.М.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української філології та журналістики

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ: СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Лексико-семантична система відображає зміни, пов'язані з новими реаліями. На динаміку словникового складу мови впливають екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники. Корпус української неолексики виникає внаслідок використання питомих та запозичених лексико-словотвірних ресурсів. Словотвірні інновації найшвидше реагують на історичні та геополітичні зміни в суспільстві. Носії мови під час комунікації добирають раціональні неології мовні засоби. Оновлення лексико-семантичної системи української мови – процес динамічний, постійний, відкритий; особливо інтенсифікується в періоди політичних та соціально-економічних перетворень (Вусик, 2022, с. 53).

Актуальність дослідження зумовлена перспективністю вивчення способів творення лексико-словотвірних інновацій, з'ясуванням специфіки новотворів української мови, стилістичних особливостей українських медіатекстів. Новотвори в словотвірному аспекті описано в працях Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловської, Ж. В. Колоїз, А. М. Нелюби, О. А. Стишова, С. П. Гриценко, Є. О. Редька, Ю. В. Теглівець, О. В. Гурко, О. С. Дьолог, А. М. Гладченко, О. С. Комарової, В. І. Авраменко, Г. Л. Вусик, Н. В. Павлик, К. В. Дюкар, Л. В. Кухарук, Л. В. Шевчук, Н. О. Рябокінь,

Т. М. Левченко, Т. В. Чубань, Т. С. Шинкар та ін. Значна частина неолексем утворена способом телескопії, що полягає в структурній інтерференції та усіченні (утинанні) самотійних компонентів, у яких семантичну домінуючу функцію виконує мотиватор. Телескопічні одиниці досліджували Т. Р. Тимошенко, Ю. А. Зацний, С. М. Єнікєєва, Л. Ф. Омельченко, І. І. Гамерська, О. І. Дзюбіна ін.

Мета розвідки – лексико-словотвірний опис новотворів українського медійного дискурсу та соцмереж з аналізом релевантних ознак похідних у стилістичному аспекті. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких завдань: 1) дослідити способи словотворення новотворів української мови; 2) з’ясувати структурно-семантичні особливості неогериватів; 3) проаналізувати лексико-словотвірну та стилістичну специфіку медійного дискурсу.

Мірошніченко І. Г. зазначає, що до найпоширеніших лексичних засобів українського медійного дискурсу «уналежнено іншомовні слова» (адаптовані / неадаптовані)», терміни, професіоналізми, просторіччя (Мірошніченко, 2020, с. 218). Доречно зауважити, що в медіатекстах помітна тенденція метафоричних переосмислень запозичень в українській мові: Токсична пропаганда, токсичні люди, токсичні стосунки: На жаль, поряд з нами існує, поширюючи навсбіч зло і ненависть, імперія, де площа інформаційного простору, замінованого брехливою **токсичною пропагандою...** **Токсичні стосунки** не мають статі... (<https://zmist.org/articles/toksichni-stati-cholovichiy-dosvid-i-poradi-psihoterapevta>).

Вплив екстралінгвальних чинників проявляється актуалізацією словотвірних процесів і моделей. Злиттям компонентів словосполучення: основоскладання, складання з нульовою суфіксацією та суфіксальними морфемами **-ач, -ець, -ник, -л(о), -іст, ізм; -ин'-, -к-** (фемінітиви), **-ич, -щин-,**

-ізацій- утворено похідні: булгаковоненависник, самостріл, конкурсо-, ювілеєманія; вибирант, мизамирець, залужнівець, телемарафонець, телевиборець, натівець (значення «людина, яка не дотримується своїх обіцянок»), боневтіківець, неначасник, витрачальник, ЗСУіст; блогериня, ЗСУістка, антисуржикізм, бузинізм, путінізм, байрактарич, байрактарщина, бакановщина, баканізація: Ти обіцяв узяти парасольку, щоб закрити мене від дощу, і не взяв її! Ти **натівець!** (<https://tsn.ua/ato/arestovlennya-chornobayitizatriddni-v-merezhi-vigadali-slovník-suchasnoyi-ukrayinskoyi-movi-2022004.html>). Для деяких відпропріальних похідних характерний черезкроковий словотвір (Баканов – «баканізувати» – баканізація). Похідні з пейоративним та демінутивним значенням утворені за допомогою суфікса **-иськ-**, **-ат-**: вождисько, гнидята.

Досить продуктивні запозичені форманти **-ер**, **-инг**, **-ист**, **-ацій-**: спойлер, моніторинг, терорист, могилізація. Продуктивним є використання фемінітивів: теоретичка, служка – зневажливо-розмовне про члена партії «Слуга народу». Помітна тенденція до творення десубстантивів (заукраїнити, наволонтерити, відджавелінити, зхаймарсити, мінуснути) денумеративів (задвухсотити, затрьохсотити), девербативів (присвітити) вербативного блоку.

Кількість новотворів помітно зросла в період російсько-української війни. Це переважно відантропонімі (притулити, арестовлення, байденкувати, макронити, меркелювати, пошольцяти, опутніти, закобзонити, путлер, хапутір, капутін, шойгувати), відойконімі утворення (відбородянити, відірпінити, зачонгарити, перегостомелити, начорнобаїти, прочорнобаєний) та ін.

Досить продуктивне творення похідних вербативного блоку за допомогою префіксів: **від-** (СЗ «інтенсивно виконувати дію»), **де-** (СЗ «здійснювати дію»), **за-** (СЗ «результат дії»), **на-**, **без-**: відкатюжити,

відВСУшити, деблокувати, відхерсонити, декомунізувати, зукраїнити (<https://focus.ua/uk/world/511928-ukrained-zukrajiniti-cherez-viynu-v-movi-z-yavilosya-nove-slovo>), застінгерити, наволонтерити, безмир. Суфікс **-ува-**: мамкувати (<https://tsn.ua/ato/arestovlennya-chornobayiti-zatridnislovnik-suchasnoyi-ukrayinskoyi-movi-2022004.html>); префіксоїдів: **анти-**: антибайденівський, антидрон, антикремлівський, антифаріонівець, антишахедний; **кібер-** (кібервійна, кіберфронт, кіберкозаки, кіберодяг); **супер-** (суперлітературознавка) (Нелюба, 2025). Ці новотвори адаптовані до української мови, утворені за моделями мови-реципієнта.

Таким чином, для новотворів продуктивні морфологічні способи словотворення дієслів та віддієслівних похідних. Це переважно похідні, утворені за допомогою префіксів **від-, де-, з-, за-, на-; недо-**, суфікса **-ува-**. Із негативною конотацією вжито префіксальні лексеми недоцар, недофюрер.

Досить продуктивні й композитні утворення (бандеромобіль, бандеросмузі, плитоноска (від англ. platecarrier) – ‘легкий бронежилет’; путлерюгенд). Такі новотвори виникають внаслідок семантичного розширення та накладання структурних компонентів, що утворені способом телескопії: росіястан, бандостан, кацапстан, оркостан, рашастан із відповідною конотацією, тому похідні із суфіксоїдом **-стан** також набувають продуктивності. Телескопізми надають мовленню емоційно-експресивного забарвлення: хітсивня (виникло внаслідок сполучення слів «хітс» та «гривня»), болотовуд (болото, Голлівуд), грантивіст (грантовий активіст), терораша, втратонеми (Нелюба, 2025). Подібні інновації повністю або частково поєднують семантику структурних компонентів, утворених способом основоскладання з нульовою суфіксацією, основоскладання із суфіксацією: сушкопад, пушкінопад, самостріл, бракороби; бідоносець. Поряд із цим **фейкороби** з останніх сил штампують ідеологічні міни (<https://ukurier.gov.ua/uk/articles/tisyachi-fejkiv-pravda-odna/>).

Набуває продуктивності конверсія: 1) $V \rightarrow N$: to cover – кавер, to clutch – клатч, to look – лук; 2) $N \rightarrow V$: google – гуглити, моніторити, забанити, тегнути, френдити; 3) $Adj \rightarrow N$: мурал, крейзі. Серед лексичних інновацій та запозичень продуктивні похідні вербативного (дієслівного) блоку.

Стилістичні ресурси виконують номінативну, дериваційну, емоційно-оцінну, акумулятивну, компресивно-інформативну, експресивну, діагностичну, характерологічну, інтегративну, соціально-комунікативну, прагматичну функції, передають інформацію про життя конкретного народу в певний період.

Таким чином, лексико-семантична система української мови досить активно реагує і відображає зміни, що пов'язані з новими реаліями. Найпродуктивнішими способами творення новотворів українського медіадискурсу – суфіксальний, префіксально-суфіксальний, префіксальний способи, основоскладання, основоскладання з нульовою суфіксацією. Новотвори в контексті набувають стилістичного забарвлення, деякі мають емоційно-оцінну модальність. Когнітивно-асоціативні процеси сприяють виникненню неолексем способом телескопії, а запозичення – конверсії, які стали досить продуктивними. Неологічний матеріал стверджує, лексико-семантична та словотвірна системи активно реагують і відображають зміни в мові. Неодеривати виникають за рахунок питомих та запозичених ресурсів. Аналіз сучасних медіатекстів та текстів із соцмереж насичений лексико-словотвірними ресурсами і представляє об'єкт для дослідження стилістичної системи відповідного жанру, корпусу. Перспективу подальшого дослідження медіадискурсу убачаємо у вивченні стилістичних ресурсів та специфіку їхнього функціонування в українських медіатекстах.

ЛІТЕРАТУРА

Вусик, Г. Л., Павлик, Н. В. (2022). Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року. Закарпатські філологічні студії. Вип. 23. Том 1. С. 52–57. URL : http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/23/part_1/9.pdf (дата звернення: 19.03.2025).

Нелюба, А. (2025). Лексико-словотвірні інновації. 2022–2024. Словник / Укладач А. Нелюба. Харків : Харківське історико-філологічне товариство.

Мірошниченко, І. Г. (2020). Стислий текст в українському масмедійному дискурсі: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпро. URL: <https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissert19da.pdf> (дата звернення: 18.03.2025).

Мазуренко Л. І.

кандидат політичних наук,

доцент кафедри мовної підготовки

Інститут Військово-Морських Сил

Національного університету «Одеська морська академія»

(Одеса, Україна)

ГЕНЕЗИС ФОНЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Фундаментальним напрямом наукового пошуку у сфері підготовки майбутніх викладачів української мови, на нашу думку, є генезис фонетичної системи української мови і методик її викладання з погляду лінгводидактики та історичного розвитку мови.

Українська фонетика стала самостійною наукою на межі 19 і 20 століть (Бацевич, 2012, с. 23). Чистоту фонетичної системи української мови

пригнічувала російська лінгвістика. Це супроводжувалось ігноруванням двох фундаментальних рівнів української мови — фонетичного та лексичного, настійливо формувалася точка зору, що фонологічні одиниці і їх ознаки абсолютно не пов'язані з когнітивною діяльністю носіїв мови та з їхнім значенням, а є лише складниками внутрішньої структури мови (Дружинець, 2023, с. 26). У сучасних наукових працях описується складний шлях історії української мови, включаючи її фонетичну систему. Хоча ми не зустрічали наукових праць, у яких була би викладена теорія щодо викладання генезису української фонетики на перетині мовознавства й лінгводидактики.

Найсприятливішими виявилися 1920–30-ті роки, саме тоді були схвалені дозвільні документи щодо вивчення української мови, наприклад: Постанова про викладання української мови у школах (9 березня 1919 року) та Декрет про вивчення української мови, запровадження її в освітніх установах (21 вересня 1920 року) (Кузнецова, 2021, с. 99). Саме тоді у навчальних закладах Харкова, Києва, Львова, Одеси почали формуватися школи української фонетики. У цей час вагому роль у дослідженнях автентичності фонетики української мови зіграли мовознавці Колегії Павла Галагана, яка була заснована в 1871 році та працювала під покровительством Київського університету імені Святого Володимира, знана як школа українських академіків або ж розсадник українства (за А. Кримським).

Наприкінці 1920-х років проблемам теорії та методології викладання української мови, включаючи фонетику, почали приділяти увагу вчені-мовознавці Лабораторії навчання української мови (входила до секції методики та дидактики Харківського інституту народної освіти). Зараз він носить назву Відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України та залишається лідером навчальних закладів України щодо напрацювання наукових основ викладання української мови, включно з фонетикою. Перші навчальні програми та підручники української

мови розроблено цією лабораторією в 1930–40-х роках. Першим у 1938 році вийшов підручник А. Загородського під назвою «Граматика української мови» (Кучерук, 2020, с. 199). У цьому підручнику наводяться такі методи викладання фонетики, як зв'язний виклад матеріалу вчителем, фонетичний розбір, порівняння, бесіда, спостереження над мовним матеріалом та інші. У 1950–80-ті роки такі вчені-мовознавці цієї лабораторії, як: О. Біляєв, Б. Кулик, В. Масальський, А. Медушевський, Л. Симоненкова й інші продовжили досліджувати та вивчати фонетику української мови.

Лінгводидактичні основи викладання фонетики з урахуванням досягнень філології були закладені вченими-мовознавцями на межі 20 та 21 століть. Базовими підходами до викладання фонетики є текстоцентричний, історичний та системний, а методами – метод проєктів, вправ, дослідницький, кейс-метод (Роланд Піч, 2019, с. 1).

Сучасні українські науковці проблеми зародження української мови та розвитку її фонетичної системи досліджують з іншого кута зору, науково та політично розвінчали провідну до кінця XX ст. Шахматівську теорію щодо опосередкованого періоду спільної східнослов'янської мовної єдності між праслов'янською та українською мовами.

Учені-мовознавці виділяють такі хронологічні періоди, які відображають найістотніші зрушення у фонетиці української мови: протоукраїнська мова: 7–10 ст.; давньоукраїнська мова: 11 – перша половина 14 ст.; староукраїнська мова: друга половина 14 ст. — перша половина 17 ст.; нова українська мова: друга половина 17 ст. — 21 ст. (Христенюк, 2010, с. 170).

Першоджерелом фонетики та фонології для української мови стала праїндоевропейська мова, що містила 58 фонем — 28 приголосних і 30 голосних.

Ми дійшли висновку, що розвиток фонетики української мови та методики її засвоєння у закладах освіти є складним пошуком того зв'язку минулого та сучасного і побудови україномовного майбутнього, що віддзеркалюватиме національну свідомість та автентичність, підкреслюватиме її значущість, стверджуватиме через рідну мову ментальний образ нації.

Підсумовуючи можемо сказати, що історичні закономірності розвитку фонетики української мови – це національна ознака, унікальний етнополітичний феномен, сутність та значення якого майбутні викладачі української повинні добре усвідомлювати та ефективно застосовувати його під час викладання у навчальних закладах, обирати підходи, методи, способи, форми, засоби, аби зрозуміло і цікаво подавати тим, хто навчається, ретроспективу української фонетики та відповідний ментальний досвід, пов'язаний із лінгвістикою.

ЛІТЕРАТУРА

Бацевич Ф. С. Історія лінгвофілософських учень: підручник. 3-ге вид. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 210 с.

Дружинець М. Генеза української літературної мови у гіпотезах та концепціях Ю. Карпенка. Записки з українського мовознавства: збірник наукових праць. Вип. 30. Одеса: Видавець С. Л. Назарчук, 2023. С. 25–37. URL: <http://zum.onu.edu.ua/article/view/262342> (дата звернення: 20.03.2025).

Кузнецова Г. П. Мовознавча спадщина В. Сімовича та її роль у формуванні фонетичної компетентності майбутніх учителів-словесників. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. Глухів, 2022. Вип. 4 (45). С. 96–107. Doi: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2020-3-44-95-106>

Кучерук О. А., Караман С. О., Караман О. В., Віннікова Н. М. Використання ІКТ для формування фахових компетентностей у майбутніх учителів української мови і літератури. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. № 4. Т. 72. С. 197–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2019_71_3_16 (дата звернення: 20.03.2025).

Роланд Піч Вільгельм фон Гумбольдт про зв'язок між національним характером і національною мовою. Український світ: науково-популярний журнал. 2019. URL: <https://ukrsvit1.com.ua/kultura/vykhovannia-j-osvita/roland-pich-vilhelm-fon-humboldt-pro-zv-iazok-mizh-natsionalnymkarakterom-i-natsionalnoiu-movoiu.html> (дата звернення: 20.03.2025)

Христенюк В. Критерії періодизації історії української мови. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство): Збірник наукових праць / відп. ред. Л. І. Мацько. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 3. С. 170–175.

Butovsky O.S.

A student of the second (master's) level of education

*The supervisor: **Apalat H.P.**, Candidate of Philological Sciences,*

Associate Professor at the Department of Germanic Languages,

World Literature and Teaching Methodology

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

(Kropyvnytskyi, Ukraine)

FUNCTIONAL AND SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH MODAL VERBS EXPRESSING MORAL NECESSITY, DESIRE AND INTENTION

Modal verbs in English are essential for expressing different modalities, allowing you to change the meaning of basic verbs and determine the speaker's attitude to an action. These verbs are the primary tools for expressing moral necessity, desire and intention, which are significant social and individual communication categories. Understanding these verbs functional and semantic characteristics makes it possible to convey meaning more accurately. It provides essential information for English language learners, as well as for translators, EFL teachers and linguists.

The relevance of the research topic is due to the need to address both theoretical linguistic analysis and practical application, providing insights for EFL teachers, translators, and students as well as contributing to the broader understanding of modality in the English language.

Moral obligation in English is often expressed with the modal verbs “must”, “should”, and “ought to”. These verbs are used to express a moral obligation or the need to perform certain actions that are part of social or ethical norms.

e.g. You must help your parents. This statement expresses a moral obligation determined by social norms.

e.g. You should apologize. The modal verb indicates that apologizing is morally correct, although not obligatory (Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J., 1985, p. 124). “Must” is used to express a categorical necessity, while “should” and “ought to” provide a less strict recommendation based on moral convictions (Huddleston & Pullum, 2002, p. 214).

Desires in English are usually expressed through the basic verbs “want”, “wish”, “desire”, and the construction “would like to”. Although these verbs express desire, they are not modal verbs in the classical sense (Swan, 2005, p. 53).

e.g. I want to go to the beach. The verb “want” shows a specific desire of a person to do something.

e.g. I wish to travel around the world. The verb “wish” expresses a desire that can be more abstract or fantasy (Celce-Murcia & Larsen-Freeman, 1999, p. 90).

The modality of desire in English can express desires, implying the possibility but not guaranteed realization.

Intention is expressed with the help of the modal verbs “will”, “shall”, and the constructions “intend to” and “plan to”, which indicate readiness or desire to perform a certain action in the future. These verbs help to convey the determination or goal to achieve a particular result (Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J., 1985, p. 115).

e.g. I will visit my grandparents tomorrow. This sentence expresses the intention to perform an action in the future.

e.g. She intends to study abroad. The modal word in this sentence indicates a serious intention to study abroad (Swan, 2005, p. 154).

Modal verbs expressing intention are often used to indicate plans or expectations and have different connotations depending on the context.

The modal verbs expressing moral necessity, desire, and intention have functional and semantic differences. Moral necessity is often mandatory or normative, while desire is a more unrestrained expression of personal aspirations and can range from a simple wish to uncertain or unexpected desired outcomes. An intention, in turn, is more definite and involves performing an action in the future with a clear purpose.

Thus, "Must" is a categorical moral necessity or obligation. "Should" indicates a moral recommendation or obligation. "Will" expresses a volition or intention. "Would like to" expresses desire, but it is not a modal verb. These verbs can be used in different contexts and have different intensity levels, making it possible to express various subtleties of meaning in speech (Huddleston & Pullum, 2002, p. 225).

Modal verbs are an important element of English language learning because they allow you to convey meaning accurately and provide a rich tool for expressing attitudes toward actions or events. Understanding and using such verbs correctly helps students better navigate social contexts and avoid misinterpretations of moral, emotional, or intellectual demands (Celce-Murcia & Larsen-Freeman, 1999, p. 112).

Studying these constructions is also vital for translators, as modal verbs can often have different variants depending on the target language.

Modal verbs expressing moral necessity, desire, and intention are an integral part of the English language, helping to accurately convey the speaker's attitude towards events, actions, and future possibilities. Their functional and semantic characteristics enrich the speech process and ensure the correct interpretation and understanding of actions in a socio-cultural context.

Knowledge about the use of these verbs is an essential aspect for understanding English grammar and practice, as well as for developing language competence.

REFERENCES

Celce-Murcia, M., & Larsen-Freeman, D. (1999). The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher's Course. Boston: Heinle & Heinle.

Huddleston, R., & Pullum, G. K. (2002). The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press.

Swan, M. (2005). Practical English Usage (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language. London: Longman.

Волошина К.О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: д. філол. н., доц. Кирилюк О. Л.

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

КОНЦЕПТ ЗСУ В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

В умовах сучасного відбиття російської збройної агресії соціологічні опитування засвідчують високий рівень довіри суспільства до Збройних сил України. Про це свідчать результати соціологічних досліджень. За даними КМІС, у 2021 році рівень довіри до ЗСУ становив 72%, однак з початком повномасштабної війни цей показник значно зріс: 2022 – 96%, 2023 – 96%, 2024 – 92% (Соцопитування, 2024). Жодна з інших державних інституцій, відповідно до результатів, не має такого високого рівня довіри. Такі показники відповідно віддзеркалені в мові, зокрема на рівні асоціативних

зв'язків українців. На семантичному рівні фіксуємо актуалізацію таких сем у слові ЗСУ: 'сила', 'безпека', 'відданість', 'героїзм', 'захист', 'боротьба'. Тобто його семантична структура містить позитивні емоційні оцінки, що підкреслює важливість концепту ЗСУ в суспільному дискурсі та відповідне символічне значення.

Особливості дослідження мовної репрезентації концептів досліджені в працях багатьох мовознавців. Зокрема, О. Кирилюк вивчає закономірності мовного формування образу захисника в умовах інформаційної війни (Кирилюк, 2020), лінгвальне вираження різних концептів у мовній свідомості реципієнтів З. Комарова (2021), Л. Білоконенко (2019), О. Щепка (2021), Н. Поплавська й Т. Цепкало (2023) та ін.

Метою пропонованої розвідки є визначення особливостей мовної репрезентації концепту ЗСУ в світоглядній картині українців. Реалізація мети передбачає виконання низки завдань, серед яких: 1) провести анкетування та отримати рефлексми до стимула ЗСУ; 2) проаналізувати отримані рефлексми відповідно до частотності повторення серед реципієнтів (ядерні, медіарні, периферійні асоціати); 3) визначити семантичне наповнення отриманих асоціатів.

Аналіз рефлексем на слово-стимул ЗСУ дозволяє виявити найчастотніші асоціативні зв'язки, що віддзеркалюють суспільні уявлення та культурні коди.

Усього опитано 100 осіб. Кожному запропоновано дати одну реакцію на слово-стимул ЗСУ. Структурну організацію концепту, його семантичне наповнення досліджено за допомогою методики збору та аналізу асоціативних реакцій респондентів (рефлексем). Схему експерименту можна оприятити так: « $S \rightarrow \blacksquare \rightarrow R$, де S – стимул, а R – реакція, а між ними зв'язок через «чорну скриню», яка символізує те, що недосяжне прямому спостереженню й матеріалізується словом» (Грукач, 2019); унаслідок реакції

на слово-стимул у свідомості реципієнта виникає ланцюжок смислів, асоціацій (Кирилюк, 2023). Саме ці асоціації було досліджено з погляду їх частотності та семантики.

У результаті опитування виділено ядерну, медіарну та периферійну зони концепту.

Ядерна зона концепту містить найбільш уживані асоціації, що налічують 5 реакцій і більше: військо (5), армія (5), українська армія (6). Ці слова мають максимальну частотність та є основними для розуміння респондентами концепту «ЗСУ». Усього 16 рефлексем.

Медіарна зона включає поняття, що мають від 3 до 4 реакцій: «захист» (4), захисники (3), «сміливість» (3), «героїзм» (3), «незалежність» (3), «перемога» (3) – усього 19 асоціатів.

Периферійна зона складається з рідше вживаних (від 1 до 2 реакцій), але значущих асоціацій, таких, як «оборона», «бійці», «служба», «сильні духом», «воїни», «військові», «патріоти», «героїчність», «патріотизм», «боротьба», «порятунок», «армійська служба», «загони», "військове управління", "армійська форма", "службові обов'язки", "солдатська служба", "бойова єдність", "рятування", "військовий припис", "бойові дії", "будівництво оборони", "військова техніка", "захисний пояс", "штаб", "гарнізон", "військова діяльність", "армійська база", "боєздатність", "десант", "загартування", "військова влада", "військова академія", "розвідка", "армійська відомість", "будівництво оборонних споруд", "підготовка до бою", "військові практики", "військовий парад", "армійська техніка", "політичні цілі", "реабілітація", "військовий патруль", "військові операції", "військові витрати", "військові призначення", «біль» тощо – усього 65 реакції. Вони віддзеркалюють додаткові аспекти сприйняття ЗСУ в суспільній свідомості.

Зафіксовано також метафоричні реакції на концепт-стимул ЗСУ, зокрема такі: «сталева міць», «щит України», «фортеця свободи», що

відображає ставлення суспільства до армії як до гаранта захисту й збереження країни.

Важливим елементом мовної репрезентації концепту є лексичні новотвори, що підкреслюють народну підтримку армії. Конструкції на кшталт «наші хлопці», «воїни світла», «наші воїни», «залізні люди», «незламні герої» стали особливістю суспільної комунікації, репрезентовані також у медійному дискурсі, підсилюючи позитивний образ військовослужбовця Збройних сил України.

Отже, концепт «ЗСУ» в сучасній мовній свідомості виконує не лише номінативну, а й ідеологічну функцію, формуючи патріотичний дискурс, зміцнюючи національну самоідентифікацію та слугуючи чинником суспільної консолідації. Отримані дані засвідчують, що рефлексми мають переважно позитивні конотації, що фокусують увагу суспільства на асоціюванні Збройних сил з мужністю, героїзмом, силою та захистом.

Аналіз отриманих даних підтверджує, що концепт ЗСУ є одним із особливо важливих репрезентантів для моральній стійкості суспільства під час відбиття ворожої агресії росії проти України. Його структура, семантичне наповнення та асоціативні зв'язки свідчать про його ключову роль у суспільній свідомості та культурному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

- Білоконенко, Л. А. (2019). Тактика відмови від відповіді та її мовна репрезентація. Український смисл, 71–82. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4643>
- Грукач, В., Ткаченко, О., Соловійова, Т. (2019). Стимул «Україна» й асоціативно-сміслові поле ментальних лексиконів студентів. Psycholinguistics, 26 (2), 46–69. DOI: [10.31470/2309-1797-2019-26-2-46-69](https://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-26-2-46-69)

Кирилюк, О. Л. (2023). Дискурс інформаційної війни: лінгвокогнітивний та психолінгвістичний аспекти: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. Дрогобич.

Кирилюк, О. Л. (2020). Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект. Львівський філологічний часопис, 8, 90–96. DOI: 10.32447/2663-340X-2020-8.14

Комарова, З. І. (2021). Мовна репрезентація емоції страху в торах Івана Франка. Актуальні проблеми філології та перекладознавства, Хмельницький, № 21. Т. 1. С. 58–66.

Поплавська, Н., Цепкало, Т. (2023). Мовна репрезентація гендеру на сторінках журналу «Кур'єр Кривбасу». Communications and Communicative Technologies, 23.

Соцопитування (2024): Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2024 роках: пресреліз, підготовлений виконавчим директором КМІС Антоном Грушецьким. URL:

<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1>

Щепка, О. А. (2021). Об'єктивація концепту «патріотизм» в українських поетичних творах початку ХХІ століття. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 12(80), 70–73.

СЕКЦІЯ 2

**Картини світу в аспекті лінгвокультурології,
лінгвокогнітивістики й етнолінгвістики.**

**Лінгвокультурні, соціокультурні та
міжкультурні проблеми перекладу.**

**Прикладна лінгвістика. Освітні комп'ютерні
технології.**

Ярова Л.О.

*кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри перекладу,
прикладної та загальної лінгвістики
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна)*

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ІНТРИГИ В ЗАГОЛОВКАХ АНГЛОМОВНИХ МЕРЕЖЕВИХ НОВИННИХ ТЕКСТІВ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Загально визнано, що заголовок складає найважливішу частину новинного повідомлення, зважаючи на його мету привернення уваги читача за долі секунди, що надзвичайно складно (Зайцева 2021, с.175). Стиль заголовка повинен бути одночасно інтригуючим, проте не занадто складним для швидкого розуміння читача. Різні аспекти заголовків англomовних новинних текстів були в центрі уваги численних публікацій (Дацишин, 2021; Дейкун, 2024; Кійко, 2013; Микитів, Попруга, 2010; Шульська, Зінчук, 2021; Нурдymка, 2023 та інш.), однак специфіка відтворення стилістичних засобів інтриги в заголовках у перекладі ще не отримала вичерпного висвітлення, що й зумовлює **актуальність** вивчення цього питання.

Мета дослідження полягає у виявленні стилістичних засобів створення інтриги в заголовках англomовних новинних мережєвих видань й з'ясуванні особливостей їх перекладу українською мовою. Емпіричний матеріал охоплює заголовки новинних текстів, відібраних шляхом суцільного обстеження мережєвих сайтів англomовних та українomовних видань BBC, Newsweek, Politico, ЗУНІАН та Українська правда.

Зазвичай у заголовку новинного тексту «простежуються домінуюча й другорядна функція зацікавлення, коли автор привертає увагу реципієнта неординарним «загадковим» заголовком» (Кійко, 2013: 147-148). Незрозумілість теми новини для читача спонукає його до прочитання усього тексту (там само). Прийоми привернення уваги шляхом створення інтриги в заголовках інтернет-видань висвітлюються в наукових джерелах із проблематики клікбейту (англ. – *clickbait*), що уособлює парасольковий термін, який включає в себе техніки, спільна мета котрих полягає у приверненні уваги й пробудженні цікавості, що спонукає читача клікнути на заголовок: “ <...> an umbrella term, used to describe many different techniques, all with the common goal of attracting attention and invoking curiosity to get the reader to click on a headline>” (Kuiken, et al., 2017, p. 1303).

Описано такі основні прийоми привернення уваги читачів: спрощення (*simplification*), видовищність (*spectacularization*), negativity, провокативний зміст (*provoking content*), випереджальне посилення (*forward referencing*), використання питань (*the use of questions*) та чисел (*numbers*) (op.cit., 2017, p. 1303).

У корпусі нашого емпіричного матеріалу зафіксоване часте використання емоційно забарвленої лексики, прикметників у найвищому ступені порівняння для привернення уваги читачів, напр.: *[Putin plays for time, dazzling Trump with talk of glory days ahead](https://www.politico.eu/)* (<https://www.politico.eu/>); *[World's 'ugliest animal' is New Zealand's fish of the year](https://www.bbc.com/news/)* (<https://www.bbc.com/news/>); *[European leaders warn Putin's talk of peace is a mirage](https://www.politico.eu/article/)* (<https://www.politico.eu/article/>).

У заголовках новин вживаються незвичні поєднання слів, що викликають цікавість, напр.: *[Will Trump's tariff war spark big-bang reforms in India?](https://www.bbc.com/news/)* (<https://www.bbc.com/news/>); *[Peace talks are in parallel universe, say Ukraine front-line troops](https://www.bbc.com/)* (<https://www.bbc.com/>); *[Trump-Putin Call Dismissed as 'Flop' by German](#)*

Defense Minister (<https://www.newsweek.com/>); How to decode a *head-spinning* few days of Ukraine war diplomacy (<https://edition.cnn.com/2025/03/19/>).

Для створення ефекту загадковості використовується недомовленість, напр.: *Putin gives Trump just enough to claim progress on Ukraine peace* (<https://www.bbc.com/>), де вираз *just enough* завуальовує, що саме запропонував путін, спонукаючи читача читати увесь текст. Заголовок “Zelensky Has One Key Question After Trump's Call With Putin” створює інтригу: яке ж саме питання (one key question) має президент Зеленський, а відтак заохочує прочитання тексту новини повністю.

Заголовки-питання не лише виділяють інформацію графічним символом, але часто вживаються для привернення уваги й «спонукання реципієнта до інтерактивності» (Бережняк, Котвицька, с.96), напр.: У заголовку статті ‘You see?’ *Russia broke Trump’s hyped partial Ukraine ceasefire after 1 hour* (<https://www.politico.eu/article/>) питання ‘You see?’ робить заголовок інтерактивним, підсилює емоційний вплив, виражає розчарування або підтвердження раніше висловленої думки (наприклад, недовіру до Росії, хибність запропонованого перемир’я). Зазвичай такі питання «є риторичними, часто несуть в собі особисту оцінку ситуації, тобто виконують комунікативно-прагматичну роль» (там само, с. 96).

Використання відомих висловів або культурних референцій роблять заголовок таким, що запам’ятовується, адже читачі швидше звернуть увагу на новину, якщо в заголовку є щось знайоме. Наприклад, заголовок ‘You don’t have the cards’: How to play poker against Trump (<https://www.bbc.com/>) вміщує вислів президента США Дональда Трампа, який він вжив під час напруженої зустрічі з президентом України Володимиром Зеленським в Овальному кабінеті 28 лютого 2025 року “You don’t have the cards right now” (У вас немає козирів) (<https://www.theguardian.com/us-news/2025/feb/28/>). Поруч із використанням відомих висловів у заголовках використовуються цитати учасників подій, про яку

йдеться в новинному повідомленні, напр.: *'So lucky to be alive': Aid worker describes escape from deadly Russian strike* (<https://www.bbc.com/news/>). У цьому заголовку цитата передає шок, вдячність за порятунок, створює відчуття правдивості, що викликає співпереживання у читача й заохочує прочитати весь текст.

Отже, існує практика кластеризації засобів створення інтриги в заголовках, наприклад, заголовк-питання слугує як відсилання до основного тексту, або спрощення спрямоване на створення ефекту видовищності. Стилiстичні засоби створення інтриги в заголовку створюють труднощі перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

Бережняк В., Котвицька В. Заголовки новинних повідомлень німецькомовного щотижневого журналу «Der Spiegel»: функціонально-стилістичні та структурні особливості. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 41, том 1, 2021. С. 93-98.

Дацишин Х. (2021). Сучасний заголовок новин в українських інтернет-ЗМІ: між клікбейтом та інформативністю. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка": журналістика*. № 2 (2), С. 67-82

Дейкун, О. (2024). Український переклад англійськомовних лексикалізованих конструкцій (на матеріалі заголовків BBC NEWS та BBC NEWS Україна). *Studia Philologica*, (1 (22), 30–45. <https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.223>

Дускаєва Л. Мовна структура новинних текстів мережових видань. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 2013. Випуск 37. С.390-396

Зайцева С. С. Функції заголовків у новинній інтернет-журналістиці як засіб інформування про наукові досягнення. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries :*

Collective monograph. Vol. 1. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. P. 173-181. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-031-5-11>

Кійко Ю. Є. Жанрові особливості заголовків у німецькому й українському газетних дискурсах. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. Харків, 2013. Вип. 74. № 1052. С. 147-154.

Овсяник С. В., Лазебна О. А. Особливості перекладу новинних заголовків сучасної німецькомовної преси. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2021. № 48. Том 2. С. 29-32. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-2.7>

Сизонов Д.Ю. Методи лінгвістичного дослідження медіатексту: до проблеми наукової інтерпретації *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2015. Вип XXX. С. 53-.

Микитів Г. В., Попруга Т. В. Інтерпретація газетних заголовків у сучасному інформаційному просторі. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1. С. 233–235. URL: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/fil_2010_1/233-237.pdf.

Шульська Н. М., Зінчук Р. С. Комунікативно-функційний потенціал заголовків у мові сучасних медіа. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32 (71) № 5 Ч. 2 2021 С.220-225.

Blom, J.N., & Hansen, K.R. Click bait: Forward-reference as lure in online news headlines. *Journal of Pragmatics*. 2015. № 76. P. 87–100

Kuiken, J., Schuth, A., Spitters, M., & Marx, M. Effective headlines of newspaper articles in a digital environment. *Digital Journalism*. 2017. № 5 (10). P. 1300–1314.

Nypadymka, A. (2023). Linguistic basis of modern clickbait newspaper headlines. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 65, том 2, 210 -216.

Leleka T.O.

*Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor,
Assistant Professor of the Department of Translation,
Applied and General Linguistics
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
(Kropyvnytskyi, Ukraine)*

VERBAL MANIPULATION IN MODERN COMMUNICATION

Speech manipulation has significant consequences for both individuals and society. The destructive post-effectiveness of manipulative communication is evident in politics, advertising, and media discourse.

Although the phenomenon of speech manipulation has attracted increased attention of the researchers (Altsiel, Grow, 2017; Barnhill, 2014; Cave, 2014; Falaq, Puspita, 2021; Manne, 2014; Mills, 2014; Van Dijk, 2006 and many others). The abundance of the publications has not led to the unambiguous understanding of this phenomenon and the formation of the consistent theory of verbal manipulation.

In recent years, we can find the broad understanding of the term verbal manipulation. The narrow understanding identifies the manipulation as a verbal offence such as deception (Altsiel & Grow, 2017, p. 85). However the manipulation is a more complex phenomenon than the trivial deception; it is not always easy to recognize.

All this makes manipulation an extremely important subject for the communication theory. The destructive nature of the manipulation has been repeatedly emphasized by the specialists in legal linguistics and communication theory.

The concept of the verbal manipulation refers to the vast areas including political, advertising, media and academic discourse. However in any case there is

a concealment of the true goals of the manipulative influence on the addressee. If the goal is to increase the number of subscribers to the channel, it is camouflaged by some mythical benefit for the addressee (Barnhill, 2014, p. 55).

The manipulative technologies, differing in the area of distribution, character of manifestation, channel of influence are united by a common task. All of them are aimed at controlling a person, at depriving him of freedom – the freedom of will, freedom of judgment, freedom of feelings and emotions (Altsiel & Grow, 2017, p. 85). In this approach, the manipulation is contrasted with argumentative persuasion: the speech influence includes two opposing methods – argumentative proof based on real facts and the manipulation appeals to feelings rather than logic (Cave, 2014, p. 181).

The manipulation, apart from the obvious appeal to feelings, has other important features. First of all, it is the hidden influence, when the true intentions of the sender of the speech are unknown, carefully concealed, and this happens due to the fact that the manipulator's goals are disreputable, they do not correspond in any way to the true interests of the addressee and are favorable only to the addressee. However they are intensively masked in the process of communication (Falaq & Puspita, 2021, p. 7).

The words with strong expressive connotations and emotional coloring are the most important markers of the manipulation. Obviously, there are other categories and rhetorical devices. It proves only one thing: the manipulation is carried out through a variety of linguistic and speech means, but these units themselves are not evidence of manipulation, are not its markers (Manne, 2014, p. 225).

The most important comparison becomes a source of the manipulation only in case of its misuse. It is a deliberate distortion of the elements of comparison or the whole tops, and it is a necessary factor for the formation of the manipulation.

The manipulation as a communicative technique can be presented both in reliable and unreliable advertising and serves the implementation of explicit and implicit goals of advertising, but, first of all, is associated with the actualization of hidden, implicit goals (Mills, 2014, p. 142).

It is contrasted with the argumentative persuasion: the speech influence involves two opposing modes – the argumentative proof based on real facts and the manipulation (Rashkin & Choi, 2017, c. 2933).

The manipulation, apart from the obvious appeal to the feelings, has other important characteristics. It is, first of all, a hidden influence, when the true intentions of the sender of the speech are unknown and carefully concealed (Van Dijk, 2006, p. 367).

The manipulator's goals are unfavorable, they do not correspond in any way to the true interests of the addressee and are only suitable for the addressee, but they are intensively masked in the process of communication. The words with strong expressive connotations and emotional coloring are one of the most important markers of the manipulation.

Traditionally, the manipulation has a negative connotation and implies psychological influence with the purpose of coercion. However in many cases, the manipulation turns out to be a useful social skill. If it's done consciously, with a clear understanding of its purpose it's worth saying about targeted influence (Cave, 2014, p. 183).

The speech manipulation has significant consequences for both individuals and society as a whole: the destructive 'after-effects' of manipulative communication are evident in politics, advertising, and media discourse.

REFERENCES

Altsiel, T.B., Grow, J.M. (2017). Advertising Creative: Strategy, Copy and Design, London, SAGE Publications.

Barnhill, A. (2014). What Is Manipulation? Coons, C., Weber, M. (eds.). Manipulation: Theory and Practice, New York, Oxford University Press, 51–73.
https://www.researchgate.net/publication/289826730_What_Is_Manipulation

Cave, E.M. (2014). Unsavory Seduction and Manipulation. Coons, C., Weber, M. (eds.). Manipulation: Theory and Practice, New York, Oxford University Press, 176–201. <https://philpapers.org/rec/CAVMAU>

Falaq, J.S.A., Puspita, D. (2021). Critical Discourse Analysis: Revealing masculinity through L-Men advertisement. Linguistic and Literature Journal, 2(1), 7–8.

Manne, K. (2014). Non-Machiavellian Manipulation and the Opacity of Motive. Coons, C., Weber, M. (eds.). Manipulation: Theory and Practice, New York, Oxford University Press, 221–247.
<https://academic.oup.com/book/4870/chapter-abstract/147240529?redirectedFrom=fulltext>

Mills, C. (2014). Manipulation as an aesthetic flaw. Coons, C., Weber, M. (eds.). Manipulation: Theory and Practice, New York, Oxford University Press, 135–151. https://www.academia.edu/107249757/Manipulation_in_Literary_Works

Rashkin, H., Choi, E., Jang, J.Y., Volkova, S., Choi, Y. (2017). Truth of varying shades: Analyzing language in fake news and political fact-checking. Proceedings of the 2017 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing, 2931–2937.

Van Dijk, T.A. (2006). Discourse and manipulation. Discourse & Society, 17(3), 359–383.

Бондаренко К.Л.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна)*

Бурлака В.С.

*вчитель англійської мови
КЗ «Центральноукраїнський науковий
ліцей-інтернат Кіровоградської обласної ради»
(Кропивницький, Україна)*

Роман М.О.

*учениця 9 класу
КЗ «Центральноукраїнський науковий
ліцей-інтернат Кіровоградської обласної ради»
(Кропивницький, Україна)*

ЕМОЦІЙНА ТОНАЛЬНІСТЬ БРИТАНСЬКИХ МЕДІАТЕКСТІВ ПРО УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ: КОРПУСНИЙ АНАЛІЗ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року спричинило значні людські втрати та руйнування цивільної інфраструктури, що змусило мільйони людей шукати безпечні умови проживання за межами країни. За даними ООН, станом на 16 грудня 2024 року 6 813 900 осіб залишили Україну, з них 6 253 700 осіб перебувають у європейських країнах, а 253 535 – у Великій Британії (UNHCR, 2025). Така ситуація вимагала швидкої реакції від урядів приймаючих країн, що включало розробку нових механізмів підтримки біженців. У цьому контексті роль медіа є ключовою,

адже новинні публікації впливають на суспільне сприйняття біженців, формування громадської думки та урядових ініціатив. Аналіз британських медіанаративів дозволяє виявити існуючі стереотипи та упередження, а також оцінити їхній вплив на політичні рішення та суспільну солідарність.

Матеріалом для аналізу стали статті британських видань The Guardian та The Independent, які за даними YouGov є одними з найавторитетніших серед британської аудиторії (Smith, 2023). Усього було проаналізовано 206 статей, що охоплюють період з 2022 до 2024 року, загальний обсяг корпусу становить 175 794 слова, 200 222 токена. Методом суцільного відбору було зібрано тексти, що містять згадування про “refugees” та “temporary protected”, оскільки ці терміни найчастіше використовуються для позначення переміщених осіб з України.

Метою дослідження стало встановлення емоційної тональності медіатекстів, присвячених українським біженцям у британських новинних виданнях.

Для досягнення поставлених завдань використано комплекс методів: аналіз, узагальнення, систематизація, порівняння. Корпусні методи дозволили здійснити дистрибутивно-статистичний аналіз корпусу текстів (Biber, Conrad, Reppen 1994; Grier, 2016), а метод аналізу настроїв (sentiment analysis) реалізовано за допомогою інструменту Voyant Tools (Voyant Tools, 2025).

Науковці виділяють низку критеріїв для аналізу медіатекстів, серед яких: використання емоційно забарвленої лексики, антропонімів, топонімів, цитувань, числівників, вікових характеристик учасників подій, а також аббревіатур (Білик, 2023).

Для визначення емоційної тональності текстів в нашому дослідженні застосовано метод “аналізу настроїв” (sentiment analysis), що базується на методах машинного навчання і дозволяє класифікувати текст за його тональністю (Фенюк, Смушак, Крук, 2024) Використана система Voyant Tools

(Рис. 1) аналізує настрій публікацій на основі списків “позитивних” та “негативних” слів, попередньо розмічених для оптимізації їхнього пошуку в завантаженому корпусі. Наприклад, слово *support* віднесене до позитивних, оскільки має семи “підтримка”, “допомога”, “успіх”.

Cirrus			Terms			Links			Cirrus			Terms			Links		
		Term			Count			Term			Count			Term			Count
☐	☐	15	country		201	☐	☐	360	☐	☐	31	☐	☐	360	☐	☐	31
☐	☐	16	help		246	☐	☐	361	☐	☐	31	☐	☐	361	☐	☐	31
☐	☐	17	support		223	☐	☐	362	☐	☐	31	☐	☐	362	☐	☐	31
☐	☐	18	russian		223	☐	☐	363	☐	☐	31	☐	☐	363	☐	☐	31
☐	☐	19	homes		223	☐	☐	364	☐	☐	31	☐	☐	364	☐	☐	31
☐	☐	20	visas		215	☐	☐	365	☐	☐	31	☐	☐	365	☐	☐	31
☐	☐	21	children		201	☐	☐	366	☐	☐	31	☐	☐	366	☐	☐	31
☐	☐	22	border		189	☐	☐	367	☐	☐	31	☐	☐	367	☐	☐	31
☐	☐	23	fleeing		188	☐	☐	368	☐	☐	31	☐	☐	368	☐	☐	31
☐	☐	24	poland		187	☐	☐	369	☐	☐	31	☐	☐	369	☐	☐	31
						☐	☐	370	☐	☐	31	☐	☐	370	☐	☐	31
								costs									

Рис. 1. Зразки візуалізації результатів аналізу настроїв у системі Voyant Tools

Результати аналізу показали, що серед найчастіше вживаних позитивних слів у статтях за три роки були: *support, work, like, safe, free, protection, welcome, peace, better, generous, benefits*. Водночас до найчастотніших негативних одиниць увійшли: *flee, crisis, problem, difficult, risk, trauma, warn, lack, criminal, unable, slow, exploitation*.

Кількісний аналіз корпусу новинних текстів, встановив, що частка емоційно забарвлених слів у співвідношенні до загальної кількості слів у статтях складала близько 4%: у 2022 році – 4%, у 2023 – 4,3%, у 2024 – 4,2%. Це свідчить про стабільну присутність емоційно забарвлених елементів у текстах, що спрямовані на виклик у читачів емоційного відгуку залежно від тематики статей.

ЛІТЕРАТУРА

Білик, К. (2023). *Жанр “надзвичайні новини” у сучасному європейському медіадискурсі* (Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії, Київський університет імені Бориса Грінченка). Київ.

Фенюк, Л., Смушак, Т., & Крук, З. (2024). Автоматизовані системи для аналізу структури та стилістики літературних текстів: використання штучного інтелекту. *Вісник науки та освіти. Серії: філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія*, 9(27), 469–485.

Biber, D., Conrad, S., & Reppen, R. (1994). Corpus-based approaches to issues in applied linguistics. *Applied Linguistics*, 15(2), 169–189. <https://doi.org/>

Gries, S. (2016). *Quantitative corpus linguistics with R: A practical introduction*. Routledge.

Voyant Tools. (n.d.). Retrieved March 13, 2025, from <https://voyant-tools.org>

Smith, M. (2023). Which media outlets do Britons trust in 2023? *YouGov*. Retrieved March 13, 2025, from <https://surl.li/howjua>

UNHCR. (2025, January 9). *Ukraine situation*. Retrieved from <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Стасюк Б. В.

кандидат філологічних наук

старший викладач кафедри перекладу,

прикладної та загальної лінгвістики

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ІІІ-ІНСТРУМЕНТІВ В СУЧАСНОМУ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Наприкінці листопада 2024 року відомий американський подкастер Лекс Фрідман (4,68 млн підписників на сервісі «YouTube») висловив бажання

взяти інтерв'ю в Президента України Володимира Зеленського, що дало поштовх швидкоплинній і бурхливій дискусії в ЗМІ та соцмережах (напр., див. Семенова, 2025) про формат, режим і мову розмови: за словами Л. Фрідмана, вихідця із радянської російськомовної сім'ї, він хотів би провести інтерв'ю російською мовою, «якою ми обоє [Зеленський і Фрідман — Б. С.] бігло говоримо, що дозволить діалогу бути глибоким, динамічним і вагомим» (Fridman, 2024), проте, як наслідок, захід відбувся в супроводі двостороннього синхронного перекладу та в подальшому був представлений як у дубльованих, так і оригінальній (сумішшю мов) записаних версіях, оприлюднених на різних платформах.

Л. Фрідман, д-р наук, фахівець з інформатики та штучного інтелекту (далі — ШІ), відомий експериментами із залучення новаторських технологічних рішень для проведення своїх інтерв'ю. Так, 19 листопада 2024 року він оприлюднив своє інтерв'ю з президентом Аргентини Хав'єром Мілеєм у двох версіях: іспанською мовою та англійською. Для створення останньої було застосовано технологію перетворення тексту в голос (text-to-speech), ШІ-клонування голосу (AI voice cloning) Х. Мілея та відповідного ШІ-дублювання (AI dubbing) від американської компанії «ElevenLabs», вперше представленої публічно в січні 2023 р. (ElevenLabs, 2023). Схожий підхід було застосовано і для інтерв'ю з В. Зеленським, а в подальшому, 16.03.2025 р. — і з прем'єр-міністром Індії Нарендрою Моді. Попри найперше (?) застосування цієї технології для створення документального інтерв'ю сама концепція не нова. Тільки протягом 2024 р. промова того самого Х. Мілея стала об'єктом ШІ-дублювання з допомогою програмного забезпечення американської компанії «HeyGen» (Slodov, 2024), з'явилася революційна, за словами її розробників, архітектура усного машинного перекладу для мобільних пристроїв SimulTron (Agranovich et al., 2024), а також анонсовано перший повністю перекладений і дубльований ШІ художній фільм

«UFO Sweden» (Titan, 2024). За підрахунками відомої аналітичної та консалтингової компанії «Nimdzi», що спеціалізується на індустрії перекладу та лінгвістичних послуг, глобально станом на 2024 р. в тому чи іншому вигляді ШІ-дублюванням займалося 63 компанії (Nimdzi, 2025).

Спочатку інтерв'ю В. Зеленського Л. Фрідману опублікував Офіс Президента України, причому виключно українську, дубльовану ШІ, версію з англійськими та українськими субтитрами (Офіс Президента України, 2025). Наступного дня, 6 січня 2025 р., вебсайт Л. Фрідмана і його платформи в соцмережах опублікували оригінал інтерв'ю (що відбувалося сумішшю мов) та його ШІ-дубльовані англійську та російську версію (Lex Fridman, 2025). Причому тільки одна, англійська версія інтерв'ю, містить повноцінні субтитри трьома мовами, решта — виключно автоматично згенеровані субтитри від YouTube.

Практично одразу по виходу інтерв'ю у спільноти виникли питання до якості перекладу, зокрема що стосується ідіоми у фразі В. Зеленського *«І там, де ми бачили ризики, що щось може бути зброєю, ми били по руках всіх»*, що змусило Л. Фрідмана оперативно вносити корективи в переклад (Fridman, 2025).

Застосування ШІ-клонування голосів учасників інтерв'ю та ШІ-дублювання призвели до плутанини й нерозуміння самого алгоритму появи різномовних версій інтерв'ю (крім оригіналу, який українські офіційні ресурси публікувати не стали / не змогли) навіть у професійному середовищі перекладачів: *«Загальну думку в цьому сумбурі вловити можна, і ШІ непогано з цим впорався, але синхронно перекладати чи вести якусь динамічну розмову – це мало бути пекло»* (Ростислав Паранько); *«Склалось враження, що пан Фрідман усіма способами хотів прорекламувати ту фірму, яка займається ШІ, зокрема в перекладі, з посилем “професія перекладача-людини вже не потрібна”. Можливо, то спонсор його подкасту?»* (Олена Тимошенко); *«До*

речі англійський переклад дуже вдалий і непогано приховує “риторичну потужність” нашого президента, англomовна аудиторія у своїй більшості сприйняла це інтерв’ю позитивно» (Igor Sakovskiy); «Так вони ж Аішку на це пустили» (Igor Trubik Trubenok) — усі коментарі до обговорення інтерв’ю в фейсбук-групі «Українські перекладачі» (Українські перекладачі, 2025) та суміжних дописах його учасників, зокрема Юрія Мазура (Мазур, 2025).

Фактично ж процедура створення цього гібридного перекладного медіа-продукту мала такий вигляд. Різномовну бесіду В. Зеленського та Л. Фрідмана, що тривала понад 3 год., в обох напрямках перекладав один український перекладач-синхроніст, член провідної галузевої міжнародної асоціації АПС. За фактом інтерв’ю було створено його машинну стенограму, зредаговану людьми, на основі якої письмові перекладачі виконали допереклад відсутніх фрагментів усіма відповідними мовами. Три різномовні версії розмови було озвучено відповідними мовами з допомогою технологій перетворення тексту в голос, ШІ-клонування голосів В. Зеленського та Л. Фрідмана та ШІ-дублювання. При цьому текст усного перекладу, що реально здійснювався в момент проведення інтерв’ю, не було використано для створення письмових перекладів, що вже є предметом для маніпуляцій, бо обвинувачення Л. Фрідмана перекладача в непрофесійній роботі (на 4:07–4:10 хв. оригінального відеозапису) не можливо підтвердити чи спростувати, оскільки глядач інтерв’ю одержує цілковито інакший текст.

Окремо варто сказати про маніпулятивний потенціал гібридного ШІ-дублювання в контексті **документального жанру** на прикладі озвучення окремих реплік В. Зеленського українською мовою. Подекуди протягом розмови з Л. Фрідманом В. Зеленський переходив на російську мову, яку в українській версії інтерв’ю було продубльовано штучно згенерованим голосом В. Зеленського українською мовою, при цьому синхронізація звуку й відео, попри спорідненість української та російської мов, не є ідеальною, що

викликає ефект відчуження й здивування в українського глядача, який помічає невідповідність відеоряду артикуляційним особливостям Президента України.

Це не може не викликати здивування й збентеження, враховуючи те, що сам вихід документального матеріалу в опрацьованому ШІ-інструментами вигляді санкціоновано особою, в якою беруть інтерв'ю, не зважаючи давно існуючи проблему використання ШІ для створення т. зв. дипфейків і численних скандалів, пов'язаних з етичністю розробок самої компанії «ElevenLab» (Казанцев, 2025; Jimenez, 2023).

Належно марковане використання ШІ-продуктів для творчих видів діяльності може бути дискусійним, але не завдає серйозної шкоди критичному мисленню чи сприйняттю реального світу, тоді як застосування їх у документальній діяльності, репортажистиці чи публіцистиці, що претендує на відтворення реально сказаних слів, думок, зовнішнього вигляду чи світогляду публічних осіб, вестиме не тільки до викривленого сприйняття фактологічної інформації, а й розмиватиме межу між подіями та фактами, їх інтерпретацією та маніпуляцією новинами і свідомістю реципієнтів генерованої ШІ реальності чи її сурогату.

ЛІТЕРАТУРА

Казанцев, Д. (2025, 9 січня). ШІ-сервіс ElevenLabs переклав інтерв'ю Зеленського Лексу Фрідману. Що це за стартап та як він працює? Межа.

<https://mezha.media/articles/shi-servis-elevenlabs-iak-vin-pratsiuie/>

Мазур, Ю. (2025, 7 січня). Враховуючи, скільки людей спитало (та скільки, певно, промовчало), мушу офіційно заявити: ні, Фрідмана я не перекладав. [Долучено фото] [Оновлення статусу]. Facebook.

<https://shorturl.at/wq834>

Офіс Президента України. (2025, 5 січня). Інтерв'ю Володимира Зеленського американському подкастеру Лексу Фрідману [Відео] YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=8XEpoCMIADI>

Семенова, І. (2025, 6 січня). «Такий він, всесвіт Трампа». До кого насправді звертався Зеленський у подкасті Фрідмана і як реагують в Україні на різке інтерв'ю. NV.

<https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/interv-yu-zelenskogo-fridmanu-dlya-kogo-zroblene-i-yaka-reakciya-ukrajinciv-novini-ukrajini-50479397.html>

Українські перекладачі. (2025, 12 січня). Хтось дивився інтерв'ю Президента України Лексу Фрідману? [Долучено фото] [Оновлення статусу]. Facebook.

<https://shorturl.at/QuW0C>

Agranovich, A., Nachmani, E., Rybakov, O., Ding, Y., Jia, Y., Bar, N., Zen, H., & Ramanovich, M. T. (2024). SimulTron: On-device simultaneous speech to speech translation. arXiv preprint arXiv:2406.02133.
<https://doi.org/10.48550/arXiv.2406.02133>

ElevenLabs (2023, 11 січня). This Voice Doesn't Exist — Generative Voice AI.

<https://elevenlabs.io/blog/enter-the-new-year-with-a-bang>

Fridman, L. [@lexfridman]. (2024, 24 грудня). Dear President @ZelenskyyUa, I look forward to our 3 hour conversation [Твіт]. Twitter.

<https://x.com/lexfridman/status/1871502609451778181>

Fridman, L. [@lexfridman] (2025, 6 січня). Hi everyone, I would like to fix a translation in the audio / subtitle that better captures what President Zelenskyy was saying. Telegram.

<https://t.me/lexfridman/329>

Jimenez, J. (2023, 1 лютого). AI company promises changes after 'voice cloning' tool used to make celebrities say awful things. PC Gamer.

<https://www.pcgamer.com/ai-company-promises-changes-after-voice-cloning-tool-used-to-make-celebrities-say-awful-things/>

Lex Fridman (б. д.). #456 – Volodymyr Zelenskyy: Ukraine, War, Peace, Putin, Trump, NATO, and Freedom. Взято 20 березня 2025 р. з

<https://lexfridman.com/volodymyr-zelenskyy/>

Nimdzi. (б. д.). Language Technology Radar. Curated catalogue of language technology providers. Взято 20 березня 2025 р. з

https://www.nimdzi.com/language-technology-radar/?preview=true&_ltr_audiovisual_translation=ai-enhanced-dubbing-tools

Slodov, A. [@aphysicist]. (2024, 18 січня). Milei's 2024 Davos talk, directly translated to English by AI [Твіт]. Twitter.

<https://x.com/aphysicist/status/1747868626948907325>

Titan, B. (2024, 20 липня). The world's first movie fully translated and dubbed by AI is about to be released. Medium.

<https://braintitan.medium.com/the-worlds-first-movie-fully-translated-and-dubbed-by-ai-is-about-to-be-released-a29e88a5b298>

Тарнавська М. М.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу,

прикладної та загальної лінгвістики,

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

КОРПУСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА НАВЧАННЯ ГАЛУЗЕВОМУ ПЕРЕКЛАДУ

Пропоновані тези окреслюють основні можливості використання мовних корпусів та програмне забезпечення для керування та аналізу корпусних текстів у навчанні галузевого перекладу, зокрема перекладу вузькоспеціалізованої фахової лексики.

Безперечно, корпусна лінгвістика стала однією з найпотужніших галузей сучасної науки, яка дозволяє поєднувати лінгвістичну теорію із сучасним «цифровим» підходом до вивчення мови, і яка постійно пропонує свіжі погляди та нові, небачені раніше, можливості лінгвістичних досліджень. Однак іншим, можливо, не менш важливим напрямком використання потенціалу корпусної лінгвістики є навчання мовним навичкам. Це може бути корисним не лише для оптимізації оволодіння іноземною мовою, але й для удосконалення перекладацьких навичок.

Очевидно, використання корпусів може бути корисним у навчанні галузевому перекладу (Baños & Bořja, 2010, с. 433-435). Традиційно під галузевим перекладом розуміють великий масив вихідних текстів (переважно письмових), що належать до одного жанру і використовуються в одній галузі людської діяльності, а також їхні еквіваленти у цільовій мові. Нерідко ці

тексти характеризуються схожою, і навіть ідентичною, структурою, обсягом, синтаксисом і, не в останню чергу, схожими словами та словосполученнями.

Останні часто утворюють термінологічну частину цих текстів, формуючи типову для даної галузі термінологію та часто вживану лексику (Kübler, Mestivier, & Pecman, 2018, с. 808-810). І саме тут у пригоді може стати корпусна лінгвістика. Її потенціал може бути використаний десятками різних способів, але ми хотіли б зупинитися на деяких з них.

Один з аспектів потужного потенціалу корпусів полягає в тому, що найбільші та найбільш ефективні корпусні програми-менеджери («Sketch Engine», «English-Corpora.org», «Korpusomat» та багато інших) містять сотні тисяч різноманітних текстів різних галузей, як з паралельними варіантами, так і без них. Не існує універсальної структури організації та групування текстів. Іноді тексти об'єднані випадково, без використання певного принципу класифікації, але іноді вони можуть бути автоматично згруповані за жанром або галуззю, тощо. Функціональність корпусних систем часто дозволяє групувати тексти у тематичні групи за іншими параметрами, такими як джерело походження, рік створення, географія та багато інших. Бібліотека текстів постійно поповнюється, що забезпечує достовірність та актуальність лінгвістичного матеріалу. (Hewavitharana & Vogel, 2008, с.7-8). Усе вищезазначене дає підстави вважати, що ці корпусні тексти можуть слугувати цінним джерелом дидактичних матеріалів для навчання галузевому перекладу.

Ще одним аспектом використання корпусів є можливість, яка присутня у більшості корпусних платформ: це функція додавання текстів для створення нових корпусів. Ця функція дає змогу користувачеві не лише відбирати тексти відповідно до своїх потреб, додавати їх до корпусу та регулярно редагувати, але й повною мірою використовувати можливості корпусного менеджера для керування новоствореним корпусом.

Ці два джерела галузевих текстів роблять процес лінгвістичного та методологічного аналізу простим і зручним. Отже, переваги використання таких корпусів очевидні. Перш за все, це зручність відбору, аналізу та представлення лексики. Залежно від індивідуальних специфікацій корпусних платформ та їхніх принципів тегування, слова можна аналізувати за частинами мови (з морфологічним тегуванням) та членами речення (з синтаксичним тегуванням), а також відповідно до позиції в реченні (Gamallo, 2008, с. 20-21). Також може бути доступним індивідуальне тегування користувача. Аналіз морфології та синтаксису зазвичай поєднується зі стандартними методами сортування та фільтрації результатів, наприклад, за частотою появи елементів у тексті або відносною частотою, яка є частотою появи слів даного корпусу у референтному корпусі. Крім того, існує можливість пошуку типових словосполучень або кластерів слів. Для аналізу галузевих текстів це може бути надзвичайно корисним, оскільки така функція дозволяє знаходити складні терміни та термінологічні вирази, релевантні для даного корпусу. Варто підкреслити, що такий лінгвістичний пошук часто можна здійснювати більш ніж одним способом, що надає відповідно більше можливостей і шансів на релевантні результати. У більшості випадків корпусний пошук полегшується індивідуальними налаштуваннями кожної платформи для роботи з корпусом, а також за допомогою запитів мовою CQL.

Останній є різновидом розширеного пошуку із запитамі у вигляді пошукових формул, який дозволяє шукати складні мовні явища та структури, наприклад, складні іменники, слова та словосполучення, що пишуться через дефіс, слова зі специфічною структурою або суфіксами тощо. У деяких випадках корпусні платформи пропонують своїм користувачам спеціальні інструменти для екстракції термінів (наприклад, «Keywords (Terminology extraction)» в «Sketch Engine»). Ефективність такого методу збору даних може

бути досить високою залежно від типу корпусу та широти галузі (Saralegi, San Vicente, & Gurrutxaga, 2008, с. 28-29).

Усі перераховані вище функції дозволяють проводити глибокий і швидкий автоматизований лінгвістичний аналіз галузевих текстів з метою створення методології та навчальних матеріалів для викладання галузевого перекладу. Насамперед, це створення частотних списків лексем, характерних для певної галузі, в якій студенти спеціалізуються на перекладі (наприклад, фармакологія або документація з технічного обслуговування електроприладів), із загальною тенденцією до більшої точності та ефективності відбору лексики для вузькоспеціалізованої галузі. Вони також можуть бути корисними при відборі типових словосполучень, термінів і термінологічних виразів з текстів корпусів. Усі вилучені мовні одиниці можна контекстуально проаналізувати та відсортувати за частотою вживання, що робить їх важливим джерелом галузевої лексики для навчання перекладу (Kruger, Wallmach, & Munday, 2020, с. 249; Gamallo, 2008, с. 19-24).

За наявності паралельних текстів існує можливість створення паралельних корпусів для автоматизованого аналізу. У цьому випадку можливе створення частотних списків і термінологічного лексичного мінімуму з варіантами перекладу цільовою мовою (Saralegi, San Vicente, & Gurrutxaga, 2008, с. 27-32). Зрозуміло, що жоден з методів корпусного аналізу не може бути використаний самостійно, оскільки він має надавати лише первинні дані. Тому для ефективного укладання глосарію необхідна ручна перевірка даних, а також залучення додаткових методів аналізу, наприклад, математичної статистики або табличного аналізу даних.

Отже, корпусний аналіз є потужним інструментом для всіх типів лінгвістичних досліджень. Він особливо ефективний для аналізу галузевих текстів (разом із паралельними текстами різними мовами) у вузькоспеціалізованих галузях з метою відбору та укладання списків

частотних слів та списків типових лексем або часто вживаних термінів, які, у свою чергу, можуть бути зручним і багатогранним методичним матеріалом для викладання галузевого перекладу студентам вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

Baños, R., & Borja, A. (2008). The application of a parallel corpus English-Spanish to the teaching of translation (ENTRAD Project). In M. Muñoz-Calvo, C. Buesa-Gómez, & M. A. Ruiz Moneva (Eds.), *New trends in translation and cultural identity*. Cambridge Scholars Publishing, 433-444.

Gamallo Otero, P. (2008). Evaluating two different methods for the task of extracting bilingual lexicons from comparable corpora. *Proceedings of the LREC 2008 Workshop on Comparable Corpora*. Marrakech, Morocco. 19-26.

Hewavitharana, S., & Vogel, S. (2008). Enhancing a statistical machine translation system by using an automatically extracted parallel corpus from comparable sources. *Proceedings of the LREC 2008 Workshop on Building and Using Comparable Corpora*. Marrakech, Morocco, 7-10.

Kübler, N., Mestivier, A., & Pecman, M. (2018). Teaching specialised translation through corpus linguistics: Translation quality assessment and methodology evaluation and enhancement by experimental approach. *Meta*, 63(3), 807-825.

Saralegi, X., San Vicente, I., & Gurrutxaga, A. (2008). Automatic extraction of bilingual terms from comparable corpora in a popular science domain. *Proceedings of the Workshop on Building and Using Comparable Corpora*, 6th International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC), 27-32.

Боряк І.В.

*старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Київського кооперативного інституту бізнесу та права,
(Київ, Україна)*

ЕТНІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ВАРІАЦІЇ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ В НЬЮ-МЕКСИКО: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ АСПЕКТИ

Нью-Мексико має унікальну історію, що відрізняє його від інших регіонів США. Корінні американці населяли цей регіон тисячоліттями до прибуття іспанців у 1598 році. Протягом іспанського колоніального періоду (1598–1821) демографічні та церковні записи свідчили про наявність осіб змішаного, іспанського та індіанського походження, що вказує на ранні шлюби між цими групами, хоча політична влада залишалася в руках «чистих» іспанців. У період територіального управління США (1850–1912) Нью-Мексико зазнало значної міграції, що вплинуло на соціальну ідентичність регіону. Дослідники відзначають, що місцеві еліти могли прийняти іспанську ідентичність у відповідь на загрозу маргіналізації з боку новоприбулих англоамериканців. Водночас, інші вчені вказують на опозицію до англо-гегемонії як на фактор, що спонукав до прийняття іспанської ідентичності. У XX столітті іспанська спадщина була інтегрована в символіку державності та соціальної ідентичності, зокрема через кольори прапора Нової Мексики та зображення конкістадорів на печатці Університету Нью-Мексико. Таким чином, концепція глибокої іспанської спадщини стала важливим елементом соціальної ідентичності в Нью-Мексико сьогодні (Edgar, 2017, с.218).

Розвиток традиційної іспанської мови в колоніальний період почався в Іспанії та продовжився в незалежній Мексиці. Після прибуття колоністів до Нью-Мексико в 1598 році вони потрапили в умови відносної ізоляції,

оскільки їхнє нове середовище знаходилося на значній відстані від місць походження. Місто Дуранго, яке було межею іспанської корони, розташовувалося більш ніж за 1200 км на південь від Нью-Мексико. Ця відстань, разом із труднощами подорожі та загрозами з боку місцевих індіанців, ускладнювала контакт колоністів з рештою іспаномовного світу, що призводило до тривалої ізоляції латиноамериканців Нью-Мексико протягом двох століть. Ця тривала ізоляція сприяла формуванню унікального діалекту, відомого як традиційна іспанська мова Нью-Мексико. Хоча цей варіант мови походить від мексиканської іспанської XVI–XVII століть, вона зберегла стародавні форми та специфічні лексичні інновації, що відрізняють її від сучасної мексиканської іспанської. Дослідження цього розвитку можна проаналізувати через вивчення кількох лексичних одиниць. Як і всі іспанські варіанти в Новому Світі, більшість лексичних одиниць традиційної іспанської мови Нью-Мексико походять з Іспанії до періоду колонізації, хоча й з різною частотою. Наприклад, термін *albaricoque* («абрикос») був запозичений в іспанську мову з арабської ще до завоювання американського континенту і був привезений до Нового Світу першими дослідниками. Проте, використання слова *albaricoque* та його варіантів сьогодні є характерним лише для традиційної іспанської мови Нью-Мексико. Термін «ванна» ілюструє суттєву різницю між традиційною іспанською мовою Нью-Мексико та прикордонною іспанською. У Нью-Мексико вживається слово *cajete*, яке походить з науатль і означає «чашка» або «миска», але в даному контексті відноситься до металевої ємності для прання чи купання. У Мексиці, натомість, використовується термін *tina*, що є характерним для прикордонних територій. *Cajete* в Мексиці зберегло своє первісне значення, позначаючи глиняну миску. Що стосується терміна для «кажанів», то в традиційній іспанській мові Нью-Мексико використовується вираз *ratón volador* («летюча миша»), тоді як в Мексиці та на прикордонних територіях переважає термін

murciélago. Ці приклади свідчать про незалежний розвиток та діалектні варіації в іспанській мові. В цілому, колоніальний період і подальший розвиток іспанської мови в Нью-Мексико демонструють складну взаємодію між культурними впливами, ізоляцією та адаптацією до нових умов. Цей процес призвів до формування унікального діалекту, що зберіг свою ідентичність навіть в умовах глобалізації та впливу сучасних мовних тенденцій (Watt, 2014, с.57).

Вплив Сполучених Штатів на мову та ідентичність у Нью-Мексико значно посилювався після мексикансько-американської війни (1846–1848), коли за договором Гваделупе-Ідальго США отримали великі території, включаючи частини сучасного Техасу та Каліфорнії. Цей політичний перехід призвів до фізичної та політичної ізоляції іспанськомовного населення, що зменшило їхній контакт з основною іспанською мовою. Демографічні зміни, зокрема зростання чисельності англомовних іммігрантів, призвели до економічної домінації англоамериканців, які часто зневажали місцеву латиноамериканську культуру та мову. Нью-Мексико залишався територією США протягом 64 років, здебільшого через упередження щодо іспаномовних мешканців. Лише з ростом англомовного населення та використанням англійської мови штат був прийнятий до Союзу в 1912 році. Після цього англійська стала основною мовою навчання в школах, що сприяло подальшій асиміляції культури та мови. Контакти між іспаномовними та англомовними спільнотами в Нью-Мексико призвели до етнічної диференціації та конфліктів. Це відображається в коментарях респондентів під час опитування, які згадували про покарання за використання іспанської мови в школах — практика, що раніше була поширеною. Взаємодія між мексиканцями та чиканос (американськими мексиканцями) породжує унікальні реакції. Наприклад, деякі мексиканці не бажають вивчати англійську через страх насмішок з боку чиканос, тоді як чиканос соромляться говорити іспанською через знущення

мексиканців. Це взаємне непорозуміння підкреслює складність мовної ідентичності та соціальних відносин у цих спільнотах (Watt, 2014, с.60).

Отже, контакт між різномовними та етнічними групами, зокрема між носіями традиційної іспанської та прикордонної іспанської, може призводити до проблем з ідентичністю, що спостерігається в Нью-Мексико. У таких ситуаціях менш престижна мова зазвичай втрачається, що є характерним для мов меншин у США. Багато латиноамериканців стали одномовними англомовними, що свідчить про поступову асиміляцію та зменшення використання місцевої іспанської мови.

ЛІТЕРАТУРА

Edgar H., Healy M., Mosley C., Cabana G., West F. (2017) Social Identity in New Mexicans of Spanish-Speaking Descent Highlights Limitations of Using Standardized Ethnic Terminology in Research *Human Biology*. 89 (3), 218. URL: <https://doi.org/10.13110/humanbiology.89.3.04>

Watt D., Llamas C. (2014) *Language, Borders and Identity*. Edinburgh University Press URL: <https://doi.org/10.1515/9780748669783>

Дмитрошкін Д.Е.

ст. викладач кафедри германської філології та перекладознавства

Хмельницький національний університет

(Хмельницький, Україна)

ПЕРЕКЛАД СПОРТИВНОГО СЛЕНГУ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ ТА ПОБУТІ

Спортивний сленг давно вийшов за межі спортивних арен і трансляцій. Він активно використовується у повсякденному житті, стаючи частиною розмовної мови. Це явище спостерігається не лише серед спортсменів та вболівальників, а й у ширшому суспільному контексті — в роботі, навчанні, неформальному спілкуванні.

Дослідженням спортивного сленгу займалися як лінгвісти, так і фахівці зі спортивної комунікації. Важливий внесок у вивчення спортивного сленгу зробили також Аллан Меткалф, який досліджував еволюцію американської спортивної лексики, та Лоуренс Венуті, що аналізував труднощі перекладу сленгових виразів у спорті. Спортивний сленг досліджували лінгвісти Олександр Васильєв та Ірина Колесникова, які аналізували його функціонування в ЗМІ та повсякденному мовленні.

Основними причинами популярності спортивного сленгу є: емоційність та динаміка (багато спортивних термінів виражають швидкість, боротьбу, зусилля, перемогу або поразку. Люди застосовують їх у повсякденних ситуаціях для передачі схожих емоцій); метафоричність (спортивний сленг часто має метафоричне значення, що дозволяє використовувати його в різних сферах життя); популярність спорту (завдяки трансляціям, соціальним мережам та впливу англомовної культури, багато спортивних виразів закріплюються в інших мовах без змін або через адаптацію); універсальність

(спорт – це міжнародне явище, і його мова зрозуміла навіть тим, хто не є фанатом).

Спортивні терміни та сленг активно проникають в інші сфери життєдіяльності людини. Деякі спортивні терміни широко використовуються в професійному середовищі. Наприклад:

Game plan – «план гри», означає стратегію або план дій.

We need a solid game plan before the meeting. Нам потрібен чіткий план гри перед зустріччю.

To play hardball – грати «жорстко».

Kingsmill is disappointed by the bank's tactics. 'We had hoped for an amicable settlement', she says. 'But it looks as if they want to play hardball. Кінгсміл розчарований тактикою банку. "Ми сподівались на дружнє ставлення", заявив він. Але здається, що вони хочуть грати жорстко.

Студенти та викладачі теж використовують спортивний сленг для позначення академічних досягнень.

Kick off – «старт, початок», починати щось важливе.

Let's kick off the semester with an interesting discussion. Давайме розпочнемо семестр з цікавої дискусії.

Go the extra mile – «докласти додаткових зусиль», працювати більше, ніж очікується.

If you go the extra mile, you'll achieve great results. Якщо ти докладеш більше зусиль, то досягнеш чудових результатів.

У звичайному житті люди часто використовують спортивний сленг для опису повсякденних ситуацій.

Slam dunk – щось дуже легке, ситуація, в якій успіх, фактичн, гарантований.

That job interview was a slam dunk! Це співбесіда була легкою перемогою!

On the ball – бути уважним, кмітливим.

She's really on the ball today – solving problems quickly. Вона сьогодні дуже уважна – швидко вирішує всі проблеми.

Політики та журналісти часто вживають спортивний сленг для пояснення складних процесів простою мовою.

Play by the rules – «грати за правилами», діяти чесно та відповідно до норм.

In politics, not everyone plays by the rules. У політиці не всі грають за правилами.

Underdog – «темна конячка», кандидат або команда, яких не вважають фаворитами, але вони можуть здивувати.

He was the underdog in the elections but ended up winning. Він був аутсайдером на виборах, але зрештою переміг.

Спортивний сленг є важливим елементом сучасної спортивної культури, і його переклад часто вимагає особливих підходів через складність передачі емоційного забарвлення, культури та специфіки самого спорту. При перекладі спортивного сленгу важливо враховувати контекст, у якому термін використовується, а також культурні та мовні особливості цільової аудиторії. У деяких випадках використовується прямий переклад, коли термін має точний відповідник у мові перекладу, наприклад, *team player* – «командний гравець» або *slam dunk* – «слем-данк». Однак деякі вирази не мають прямого аналогу, і тоді застосовуються методи адаптації або описового перекладу, щоб зберегти оригінальний сенс. Наприклад, вираз *buzzer beater* може бути перекладений як «вирішальний кидок в останню секунду», оскільки в українській мові немає однозначного аналогу. Важливо також зазначити, що спортивний сленг активно інтегрується в побутову мову, і його переклад може залежати від того, чи є у виразу популярний еквівалент у повсякденному спілкуванні.

Переклад спортивного сленгу у повсякденному спілкуванні залежить від контексту. Серед основних шляхів його перекладу можна виділити наступні:

прямий переклад – використання аналогу в українській мові:

Play by the rules – «грати за правилами».

Team player – «командний гравець».

адаптація через схожі вирази – якщо дослівний переклад не звучить природно:

Go the extra mile – «працювати на максимум».

On the ball – «бути в темі» або «бути на висоті».

збереження англійського варіанта, транскрипція – якщо термін вже зрозумілий цільовій аудиторії:

Kick off – «кік-оф» або «старт».

Slam dunk – «слем-данк» (іноді перекладається як «легка перемога»).

описовий переклад – якщо вираз складний для дослівного перекладу:

Hail Mary pass – «ризикований останній крок у відчайдушній ситуації».

Buzzer beater – «вирішальний кидок в останню секунду».

Спортивний сленг функціонує у побутовій мові як засіб вираження динаміки, емоцій та стратегії. Його використання не обмежується спортом – він активно застосовується у бізнесі, освіті, політиці та повсякденному житті.

Переклад спортивного сленгу в побуті має бути природним та відповідати контексту. У деяких випадках доцільно залишати оригінальні терміни (наприклад, *kick off*), а в інших – адаптувати їх під культурні особливості української мови (*go the extra mile* – «докласти більше зусиль»).

Головне завдання перекладача – зробити так, щоб сленговий вираз не лише передавав значення, а й звучав природно в розмовній мові.

ЛІТЕРАТУРА

Дмитрошкін Д.Е. (2023) Лексичні та стилістичні особливості перекладу американського спортивного жаргону. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Хмельницький. №27. С. 42–47

Дмитрошкін Д.Е., Купчишина Ю.А. (2023) Прагматичний потенціал спортивного жаргону у сучасній соціальній структурі мови (на матеріалі американського спортивного медіадискурсу). *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Гельветика. Вип 27. Том 2. С. 160–165

Маслова Г.М. (2016) Особливості та способи перекладу жаргонної лексики (на матеріалі художнього тексту). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. №21. том 1. С.122–124

Фулга Є. С.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Лелека Т. О.

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ЖАНРУ ХОРРОР (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «СЯЙВО» С. КІНГА)

Дослідження художнього тексту, як цілісного явища, бере свій початок у працях з лінгвостилістики першої половини ХХ століття. У цих роботах аналізувалися окремі мовні одиниці в контексті текстової структури художніх творів, що розглядалися через призму лінгвопоетики. Такий підхід спричинив домінування синкретичних наукових досліджень, які більше належали до

загальнофілологічної, ніж суто лінгвістичної традиції (Кондратенко, 2012, с. 9).

Проте простим визначенням художнього тексту можна вважати написання прози та/або поезії, тобто якщо розглядати це визначення у загальному розумінні – перший написаний вірш або навіть поштове повідомлення також можна вважати художнім текстом. Отже, щоб зробити значення більш зрозумілим, художній текст повинен бути написаний у відповідному стилі. З цієї причини література є комунікаційним інструментом для мислення, передачі уяви та вираження вишуканого мистецтва. Вивчення або читання кожного літературного твору змушує читача побачити образи суспільства, культури, політики та економіки тієї епохи, в якій автор відобразив свою перспективу. Це також допомагає читачеві зрозуміти почуття людей, які вони відчувають у цих ситуаціях (Mersand, 1973, с. 313).

Яскравим прикладом жанру художнього тексту є література жахів, або, як її ще називають, хоррор. Жанр літератури жахів бере свій початок із фольклорних та релігійних уявлень про потойбічний світ, смерть і демонічні сили, а його розквіт припадає на другу половину XVIII – початок XIX століття. У різні часи існували різні його різновиди: кладовищенська поезія, роман жахів, «чорний роман», готичний роман, темний романтизм, історії про привидів, фентезі, трилер. Останнім часом набув популярності хоррор (horror literature) – література жахів, головною метою якої є викликати страх, тривогу та створити моторошну атмосферу. Літературознавець і кінокритик Д. Вінтер зазначив, що хоррор – це не просто жанр, як містерія, наукова фантастика чи вестерн, а перш за все – емоція, оформлена в межах літературних традицій (Гром'як, 2007, с.132).

Часто хоррор-історії подають без додаткового супроводу, сподіваючись, що сама містична розповідь забезпечить успіх. Проте справжня майстерність полягає в тому, щоб занурити читача в атмосферу твору. Для

цього автори повинні ретельно опрацьовувати деталі, описувати інтер'єри та екстер'єри, розкривати передісторію персонажів і створювати напружену атмосферу, що посилює відчуття жаху (Колодяжна, 2021, с. 28). Саме в цьому секрет успіху відомого автора романів жахів Стівена Кінга.

Стівен Кінг є одним із найпопулярніших сучасних письменників літератури жахів. У доробку письменника налічується понад 200 творів, серед яких понад 50 бестселерів у стилях (жанрах) жахи, фентезі, містика, трилер. Найбільш імовірно, саме через це С. Кінга часто називають «королем жаху».

Дослідження ключових особливостей унікального наративного стилю Стівена Кінга, зокрема, його методів створення атмосфери жаху й напруженості, стало важливим напрямком у лінгвостилістиці та перекладознавстві. Роман «Сяйво» є яскравим прикладом готичного жанру, що ґрунтується на страху перед невідомим і надприродним, вирізняючись глибокою психологічною складовою та особливим стилем оповіді (Альошина, 2024, с. 24).

Стівен Кінг часто у своїх творах, зокрема, у романі «Сяйво», використовує знижену лексику, а саме сленг, вульгаризми, просторіччя тощо. Прикладами такої лексики є слова *cocksucker*, *son of a bitch*, *officious little prick*. Аналізуючи твір С. Кінга «Сяйво», можна дійти висновку, що таке часте використання подібного роду слів не є випадковим, оскільки, як вже було зазначено вище, література жахів – це в першу чергу емоція, а подібна лексика, нехай і не найкращим чином, але відгукується у читачах.

Крім того, одним із факторів які впливають на сприйняття тексту є деталізований опис місцевості та навколишнього середовища. Це змушує читача глибоко поринути в історію і відчувати ті ж самі емоції, які переживають і герої роману.

Такі особливості творчості С. Кінга ставлять перед перекладачем складну і відповідальну задачу. Фахівець у ході перекладу має повною мірою

відтворити усі лексичні засоби, застосовані автором у творі, оскільки саме деталі створюють зміст написаного. Часто перекладачі намагаються у перекладі пом'якшити сказане тим чи іншим героєм, зробити вираз менш грубим. Але це можна вважати помилкою, оскільки автором твору було обрана та чи інша лексична одиниця саме для того, щоб викликати у читача реакцію, але якщо експресивність висловлення в перекладі буде спотворена – очікуваної реакції не буде.

Другим викликом, перед яким постає перекладач у ході роботи з твором «Сяйво» С. Кінга – переклад власних назв, оскільки більшість із них або вигадані або є не надто поширеними серед іноземних читачів, а також гри слів і так званих «пасхалок». Таким чином перекладач, беручи у роботу твір, який не був перекладений раніше, бере на себе відповідальність за відтворення таких лексичних одиниць. Прикладами таких слів є *Overlook*, *Citizen's band radio*, *Arapahoe* тощо.

Отже, одним із найбільш виразних жанрів художнього тексту є література жахів, яка походить із фольклорних та релігійних уявлень про потойбічне. Вона розвивалася через різні форми – готичний роман, історії про привидів, трилер, а сьогодні найбільш відомою є хоррор-література.

Стівен Кінг є одним із найвідоміших авторів у жанрі хоррору і його стиль поєднує емоційну насиченість, використання розмовної лексики, сленгу та просторіччя, що підсилює реалізм і напруженість його творів. Зокрема, роман «Сяйво» демонструє важливість психологічного страху та глибокого занурення в атмосферу.

Переклад творів С. Кінга є складним завданням, оскільки потребує точного відтворення експресивності авторського стилю, включаючи гру слів, культурні відсилки та назви, які можуть бути малозрозумілими для іноземного читача. Таким чином, дослідження творчості С. Кінга та її перекладу є важливим аспектом лінгвостилістики та перекладознавства,

оскільки дозволяє зрозуміти механізми створення страху в літературі та виклики, які постають перед перекладачами у збереженні автентичності тексту.

ЛІТЕРАТУРА

Гадамер, Г.Г. (2000). Істина і метод. Герменевтика: Основи філософ. герменевтики. Юніверс.

Гром'як Р. Т. (2007). Літературознавчий словник-довідник. Академія.

Колодяжна К. (2021). «Секрети» блискучого літературного хоррору. IX Всеукраїнська наукова конференція. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства, Україна, 67-69.

Кондратенко Н.В. (2012). Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу. Видавничий дім Дмитра Бураго.

Мігунова О.Д. (2018). Особливості відтворення українською мовою художньої репрезентації атмосфери жаху в романі Стівена Кінга «Протистояння». Мовні і концептуальні картини світу, 2, 78-79.

Mersand (1973). Contemporary Thai poetry bibliography; Research Support Fund (TRF).

Aloshyna M. (2024). Stylistic Challenges in Translating Stephen King's The Shining. Intermediality in communication. Intermediality in communication, 24-25. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50458/1/M_Aloshyna_MKonf_2024_FRGF.pdf

Ліпленко А.Г.

Криворізький ліцей № 119

вчителька англійської мови

(Кривий Ріг, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДОДАТКІВ У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В 7 КЛАСІ

Сучасна освіта неможлива без активного впровадження цифрових технологій, які не лише сприяють засвоєнню знань, а й мотивують учнів до навчання. Викладання іноземних мов потребує інноваційних підходів, оскільки традиційні методи, засновані на механічному запам'ятовуванні лексики та граматики, не завжди дають бажаний результат. Одним із ефективних способів урізноманітнити процес навчання, зробити його більш динамічним та наближеним до реального життя є проєктна діяльність у поєднанні з інтерактивними додатками.

Проєктний підхід дозволяє учням не просто вивчати мову, а використовувати її як засіб комунікації у практичних ситуаціях. У процесі роботи над проєктами здобувачі освіти залучені до активного пошуку, аналізу та презентації інформації, що розвиває їхні дослідницькі, творчі та комунікативні навички. Використання англійської мови у створенні кінцевого продукту – постера, листівки, листа чи запрошення – сприяє зміцненню мовленнєвої компетентності та збільшує мотивацію до навчання.

Застосування цифрових технологій у виконанні проєктних завдань робить цей процес ще більш захопливим та ефективним. У своїй практиці ми активно використовуємо платформи Canva та Google Презентації, які відкривають широкі можливості для творчої самореалізації учнів.

Canva є універсальним інструментом для створення візуальних матеріалів, що дозволяє учням працювати із шаблонами, налаштовувати дизайн, додавати зображення, текст та графічні елементи. Завдяки інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу ця платформа доступна навіть для тих, хто не має досвіду роботи з графічними редакторами [1]. Використання Canva у проєктній діяльності дає змогу учням створювати якісні й естетично привабливі постери, листівки та запрошення англійською мовою, що дозволяє не лише вдосконалювати мовні навички, а й розвивати креативне мислення та дизайнерські здібності.

Google Презентації, у свою чергу, є незамінним інструментом для колективної роботи та інтеграції мультимедійних елементів у навчальний процес. Ця платформа дозволяє учням спільно редагувати документи в реальному часі, коментувати матеріали та презентувати свої ідеї перед класом. Робота над проєктами у Google Презентаціях сприяє розвитку навичок співпраці, вміння формулювати та аргументувати власну думку англійською мовою, що є важливим аспектом комунікативної компетентності.

Переваги використання проєктного підходу у вивченні англійської мови численні. По-перше, це можливість створення реальних мовленнєвих ситуацій, у яких учні застосовують мову не лише у межах навчальної програми, а й у практичному контексті. По-друге, це інтеграція різних видів мовленнєвої діяльності: читання, письмо, говоріння та слухання. По-третє, проєктна діяльність сприяє розвитку навичок самостійної роботи, оскільки учні самостійно планують процес виконання завдання, добирають необхідну інформацію, аналізують її та презентують кінцевий результат [2].

Досвід використання інтерактивних додатків на уроках англійської мови свідчить про їхню ефективність не лише у плані засвоєння мовного матеріалу, а й у розвитку критичного мислення, медіаграмотності та цифрових навичок учнів. Canva та Google Презентації відкривають перед

учнями нові горизонти у навчанні, дозволяючи їм виражати свої ідеї, креативно підходити до виконання завдань та отримувати задоволення від навчального процесу.

Окрім цього, впровадження цифрових технологій у проєктну діяльність сприяє підвищенню рівня мотивації учнів, адже вони працюють у форматі, який наближений до їхнього повсякденного цифрового середовища. Сучасні школярі зростають у світі, де візуальна інформація та мультимедійний контент відіграють ключову роль, тому інтеграція інтерактивних додатків у навчальний процес дозволяє їм сприймати освітній матеріал природніше [3].

Дослідження у сфері педагогіки та когнітивної психології свідчать, що використання мультимедійних інструментів у навчанні покращує концентрацію уваги та стимулює інтерес до предмета. Поєднання тексту, графічних елементів, кольорових схем та анімації сприяє глибшому сприйняттю інформації, адже залучає різні канали сенсорного сприйняття. Це особливо важливо у вивченні іноземних мов, де необхідно застосовувати їх у комунікації.

Canva та Google Презентації дозволяють учням експериментувати з візуальними рішеннями, що допомагає їм розвивати творче мислення та навички роботи з інформацією. Вони можуть вибирати шрифти, кольори, зображення, змінювати макети та створювати унікальні проєкти, що відповідають їхнім особистим вподобанням [4]. Цей підхід сприяє формуванню особистісного ставлення до навчального процесу, адже учні відчують, що їхня робота не є шаблонною, а відображає їхню індивідуальність.

Ще одним важливим аспектом використання інтерактивних платформ є можливість роботи у власному темпі. Кожен учень має різний рівень володіння мовою, і не всі можуть однаково швидко сприймати та обробляти інформацію. Canva та Google Презентації дають змогу учням працювати над

своїми проєктами у зручному ритмі, що значно знижує рівень стресу та сприяє більш якісному засвоєнню матеріалу [5]. Крім того, ці інструменти дозволяють отримувати зворотний зв'язок від учителя та однокласників у режимі реального часу.

Таким чином, інтеграція проєктного підходу та цифрових технологій на уроках англійської мови є важливим кроком до створення сучасного, інтерактивного та ефективного освітнього процесу. Використання таких платформ, як Canva та Google Презентації, дозволяє зробити навчання цікавішим, сприяє формуванню комунікативних та цифрових компетентностей учнів, а також забезпечує інтеграцію навчального процесу з реальним життям. Проєктна діяльність у поєднанні з цифровими технологіями відкриває широкі можливості для творчої самореалізації учнів та формування навичок, необхідних у сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

Марсєв Д. А., Геворгян К. Л., Колодіна Л. С. Сучасні методики викладання іноземних мов у ЗВО. *Академічні студії*. 2022. № 1. С. 257–265. URL: <https://doi.org/2022.1.40> (дата звернення: 13.03.2025).

Капітан Т. А. Використання інноваційних форм навчання на уроках англійської мови. *Наукові записки*. 2021. № 194. С. 126–129.

Вікторова Л. В., Кочарян А. Б., Мамчур К. В., Коротун О. О. Застосування штучного інтелекту та чат-ботів під час вивчення іноземної мови. *Інноваційна педагогіка. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2021. № 32. С. 166–173. URL <https://doi.org/2021/32-2.33> (дата звернення : 13.03.2025).

Рябова З. В., Єльнікова Г. В. Професійне зростання педагогів в умовах цифрової освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип. 80 (6).

С. 369-385. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202> (дата звернення 13.03.2025).

Тесліна О.В. Проектні форми роботи на занятті з англійської мови. К. *Іноземні мови.* № 3. 2010. 44 с.

СЕКЦІЯ 3

**Методичні аспекти фахової підготовки
сучасного вчителя української мови та
літератури, іноземних мов та зарубіжної
літератури, перекладача та фахівця з
прикладної лінгвістики.**

Інтерпретація художнього тексту

Габелко О. М.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури

та методик їхнього навчання

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У ВИГЛЯДІ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ ЯК ДОПОМІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Застосування інформаційних технологій під час уроків стало важливою складовою в процесі модернізації української освіти. Перехід від викладацько-центристської до учнівсько-центристської моделі навчання є однією з ключових змін, яка виникла із впровадженням онлайн-ресурсів у шкільну програму. Популярність та стрімкий розвиток електронних сайтів та застосунків, за допомогою яких можна опанувати іноземну мову, зростає з кожним днем, оскільки вони надають велику кількість переваг як для здобувачів освіти, так і їх викладачів.

Конєва М. З. влучно зазначає, що віртуальне навчання та комунікація за допомогою інформаційних технологій стало зручнішим не лише для дітей, а й викладачів у вигляді інтерактивного забезпечення та мультимедійних програм. [1]

По-перше, використання електронних платформ та цифрових застосунків вчителем надає можливість пришвидшити процес перевірки вивченого, а також закріплювати раніше вивчений учнями матеріал. У дослідженні «Використання технологій онлайн-ресурсів для вивчення

іноземних мов: стратегії, вплив і виклики», проведеного науковцями Державного університету Макассар (Південне Сулавесі, Індонезія), взяли участь четверо студентів, обраних навмання, які впродовж чотирьох місяців використовували різноманітні електронні ресурси для покращення рівня іноземної мови. Після завершення експерименту було зроблено наступні висновки:

1. У результаті дослідження було виявлено, що учні, які користувалися електронними ресурсами, підвищили свій рівень володіння іноземною мовою;
2. Учні використовували сайти задля перевірки вимови певних слів, що призвело до покращення вимови;
3. Під час застосування платформ учні тренувалися у написанні текстів та виконанні граматичних вправ, завдяки чому їх обізнаність у зазначеній тематиці зросла.
4. Деякі з учнів почали використовувати електронні ресурси під час проведення власних занять (оскільки деякі з них працювали вчителями на курсах іноземних мов). [2]

Тобто, використання електронних матеріалів надало можливість учасникам експерименту опанувати матеріал, який їх цікавив, що мало суто позитивний вплив.

По-друге, інтерактивне навчання в розрізі застосування є більш пізнавальним, цікавим та легшим для сприйняття нової інформації. Тим не менш, принципово важливе значення має раціональне застосування того чи іншого онлайн-ресурсу для конкретного завдання, виконання якого вчитель ставить перед учнями. Пропонуємо до уваги авторські класифікації, за допомогою яких можна визначити спрямування інтерактивних платформ, які можуть бути використані під час проведення уроків з англійської мови.

Класифікація інтерактивних платформ та цифрових застосунків *за можливістю створення власних матеріалів:*

- Платформи з **фіксованими матеріалами**, що передбачає обмежену кількість ресурсів для вивчення іноземних мов без можливості створення власного завдання: LearnEnglish Kids (British Council), BBC Learning English, News in Levels та ін.
- Платформи з **персоналізованими матеріалами**, що мають можливість створити власні завдання (одного чи різного типів): Wordwall, Quizlet, Kahoot!, Baamboozle та ін.

Наступну класифікацію пропонуємо виокремити за **автентичністю матеріалів**, викладених на платформах:

- **Платформи, які повністю чи частково відображують зміст підручника:** MyEnglishLab, Oxford Learn, Macmillan English Campus та ін.
- **Платформи, які містять автентичні завдання** (хоч і можуть бути створені на основі підручників як закріплення чи повторення матеріалу): Wordwall, Quizlet, Kahoot!, Baamboozle, Blooket, Genially, Educaplay та ін.

Ми погоджуємося з думкою Овчаренко З. П. стосовно важливості електронної версії підручників, оскільки вони містять інтерактивні складові, такі як гіпертекст, відео, вправи у вигляді ігор, кінофрагменти та інші. При цьому, ключовою перевагою вибору підручника з електронним супроводом є можливість самостійно опанувати необхідну тему, а за потреби повернутися до певного розділу та повторити необхідний матеріал [3]. Таким чином, учень розвиває дисциплінованість, а також долучається до навчання навіть у позаурочний час.

Класифікація *за функціональним призначенням:*

- **Платформи, спрямовані на розвинення навичок аудіювання:** BBC 6 Minute English, ESL Pod, Voice of America (VOA) Learning English, Forvo, YouGlish та ін.
- **Платформи, спрямовані на розвинення навичок читання:** ReadTheory, Storynory, Project Gutenberg, ManyThings.org та ін.
- **Платформи, спрямовані на розвинення навичок письма:** Write & Improve by Cambridge, ESL Fast, ProWritingAid та ін.
- **Платформи, спрямовані на розвинення навичок говоріння** (у вигляді мобільних застосунків та каналів на You Tube): Speaky, OpenTalk, Verbling, Lingbe, Speak English With Vanessa, English Addict with Mr. Steve та ін.

Отже, проаналізувавши наявні інтерактивні платформи та програми, ми мали змогу побачити різноманіття завдань та матеріалів, які здатні розвивати в учнів навички аудіювання, читання, говоріння та письма з англійської мови. На нашу думку, застосування онлайн-завдань (матеріалів) є обов'язковим інструментом сучасного вчителя в умовах масової цифровізації. Також, використання вчителем інтерактивних матеріалів під час уроків надає змогу повною мірою зануритися у вивчення іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

Syukur Saud, Muhammad Basri, Ramly Ramly, Amirullah Abduh, Andi Anto Patak. (2020). Using Online Resources Technology for Foreign Language Learning: Strategies, Impact, and Challenges. International Journal on Advanced Science Engineering Information Technology. № 4. С. 1504 -1511.

Конєва М. З. (2018). Використання інформаційних технологій у процесі навчання англійської мови студентами. Міжвузівський збірник наукових

праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. № 57 том 1. С. 303-308.

Овчаренко З. П.(2018). Інформаційні технології як засіб інтенсифікації вивчення англійської мови. Молодий вчений. № 3(2). С. 578-581.

Михида С. П.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української філології та журналістики
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
Кропивницький, Україна*

РЕФЛЕКСІЯ ПСИХОЛОГІЇ МАСИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ 20-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ: ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ І ЧИТАЦЬКИЙ ДИСКУРС

Українська література 20-х років XX століття формувалася на перетині національно-визвольних змагань українців, утвердження і втрати державності, змін, пов'язаних із переворотом у Петрограді, громадянської війни та політики раннього радянського періоду. Попри руйнівальні тенденції в близькій, а ще більше далекій перспективі, цей час позначився активними трансформаціями в суспільному та культурному житті, що не оминули літературний процес, а для українського письменства стали тригерами спочатку глибоких внутрішніх конфліктів, а потому – й непереборних зовнішніх, які привели до безпрецедентних втрат, означених в літературознавчій історіографії окреслені трагічним означенням «розстріляного покоління». Навмисне не застосовую традиційно вживаного поняття (Михида, 2024, с. 10), адже йтиметься скоріше не про відродження, а

про фундаментальне продовження літературних тенденцій у розвитку модерних течій, риси яких увиразнювалися й загострювалися пропорційно до означених вище змін у суспільно-політичному житті.

Однією з цих рис стало художнє осягнення психології натовпу, блискуче представленого на початку XX ст. у творчості М. Коцюбинського («Fata morgana»), В. Винниченка («Салдатики!»), О. Олеся («По дорозі в казку») та ін., й увиразнене у 20-х на рівні двох тенденцій. Йдеться про зображення фанатичного підпорядкування ідеї широкою масою, як, скажімо, у повісті «Третя революція» В. Підмогильного чи у «Сонячній машині» згадуваного вище В. Винниченка, з одного боку, і «масовізм», як явище в літературному житті, котрий серйозно вплинув на зміну мистецького вектору в бік втрати індивідуального на користь всезагального, а значить і низькопробного, масмаркетного, з іншого. 20-ті роки XX століття стали часом формування нових літературних об'єднань, які відображали колективну динаміку ідей та ідеологій. Масова свідомість впливала на літературні дискусії, творчі процеси і навіть міжособистісні стосунки між митцями. Письменники, як учасники масових рухів, ставали активними носіями ідеології, але водночас зберігали критичне сприйняття навколишньої реальності, що часто призводило до конфліктів між особистісними й груповими цінностями.

Але є й інший, як на мене, найстрашніший аспект цього явища – формування високоталановитими митцями слова духу фанатизму, віри в облудливі ідеали, які заволодівали якнайширшими масами. Це вже про «Партію веде» П. Тичини, «Пісню про Сталіна» М. Рильського, «Загибель ескадри» О. Корнійчука, «Щорса» О. Довженка тощо.

Дослідження цього явища в літературознавчому дискурсі неможливе без розуміння психічної природи психології маси. Помічними в цьому стають праці дослідників психеї, і зокрема Гюстава Лебона, праця котрого

«Психологія народів і мас» (1895) поклала початок осмисленню психології широких мас «(раси і натовпу)», як найважливішого мотиву поведінки індивіда і причини історичних подій. Теорія масової психології в інтерпретації Гюстава Лебона, відігравала ключову роль у розумінні динаміки масової свідомості. Психолог описував масу як силу, що формує колективну психологію, змінюючи індивідуальну поведінку: «Не наради володарів, а дух натовпу визначає тепер долю націй» (Лебон, 2020).

І радянській системі, яка швидко трансформувалася з російської монархії, досить було лише знайти інструмент та окреслити технологію його застосування, аби реалізувати безумну мету – позанаціональне утворення, в якому ідея домінує над здоровим глуздом, класові цінності – над загальнолюдськими: «Лише за умови занурення в психологію мас, стає зрозумілим, наскільки сильною є для них влада нав'язаних ідей. Натовпами не можна керувати за допомогою правил, що засновані на суто теоретичній справедливості, *а треба шукати те, що може справити на них враження й захопити їх*» (курсив мій – С.М.) (Лебон, 2020). Вона (система) знайшла і знаряддя – відданого ідеї митця слова, і спосіб – використання можливостей сугестії художнього слова.

Як це спрацювало на рівні письменницькому й читацькому, маємо трагічний досвід. Як працювало – представлю у ширшому викладі заявленої проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

Михида, С. П. (2024). «Розстріляне» / нерозстріляне «відродження» / піднесення: проблема парадигми. Слово в сучасній науковій парадигмі: євроінтеграційний контекст. Кропивницький.

Лебон, Гюстав (2020). *Психологія мас*. Мультимедійне видавництво Стрельбицького. URL: <https://shorturl.cusu.edu.ua/1c1>

Поник Н.

*Докторант Відділу фольклорного архіву,
Інституту литовської літератури і фольклору
(Вільнюс, Литва)*

*Науковий керівник: доктор гуманітарних наук (етнологія),
старший науковий співробітник **Пшенічкіна Г.**
Інститут литовської літератури та фольклору
(Вільнюс, Литва)*

НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ У XX СТОЛІТТІ: ЛИСТУВАННЯ М. ГРУШЕВСЬКОГО ТА Й. БАСАНАВІЧЮСА

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України я отримала гуманітарний прихисток у Вільнюсі, Литва. А вже влітку 2022 року відвідувала курси литовської мови та культури в Інституті литовської літератури та фольклору, які були організовані для освітян за підтримки уряду країни. Впродовж місяця, окрім вивчення власне мови, екскурсій Вільнюсом та околицями, ми відвідували лекції провідних литовських науковців у царині історії, етнології та фольклору. Нерідко під час навчання лектори оперували документами з Відділу архіву Інституту литовської літератури та фольклору.

Згодом освітній заклад запропонував мені розшифрувати рукописні листи датовані 1908 роком українською та російською мовами, та створити їхні друковані версії. Ці короткі повідомлення вважаються частиною

переписки між двома ключовими історичними постатями початку ХХ століття – Михайлом Грушевським (в Україні) та Йонасом Басанавічюсом (у Литві). На жаль, повної інформації про їхнє листування не мають ні грушевськознавці, ні дослідники Басанавічуса. Демонструючи листи, науковці Інституту наполягали на подальшому ширшому вивченню цього питання.

Михайло Грушевський (1866–1934) – історик, публіцист, політичний діяч, голова Української Центральної Ради. Автор понад 2000 праць з історії, соціології та етнографії. У 1894 р. він очолив кафедру історії у Львівському університеті, сприяв розвитку Наукового товариства імені Шевченка. З 1897 р. М. Грушевський працював над багатотомною працею "Історією України-Руси" (Грушевський, 1913). У 1907 р. очолив Українське наукове товариство в Києві (УНТ), яке, за його задумом, мало стати фундаментом майбутньої Академії наук України.

У 1917 р. науковець очолив Центральну раду, яка проголосила автономію України, а згодом – незалежність. Після гетьманського перевороту політичний діяч емігрував, а згодом повернувся у Київ, де був обраний академіком ВУАН та АН СРСР. На жаль, у 1931 р. був заарештований, звинувачений в антирадянській діяльності та висланий до Москви, де помер у 1934 р. (Тагліна, 2015).

Йонас Басанавічюс (1851–1927) – литовський історик, фольклорист, публіцист, громадський діяч, провідна постать литовського національного відродження. У 1879 р. закінчив медичний факультет Московського університету і працював лікарем у Болгарії. 1905 р. повернувся до Литви, був активним учасником національного руху та членом Литовської ради (1917–1918).

Вчений захоплювався фольклористикою та був прихильником міфологічної школи. У 1883 році заснував і був першим редактором

щомісячного журналу «Aušra» («Зоря»), який сприяв литовському національному відродженню (Vytautas Merkys, 2003). У декількох випусках цього журналу представлені переклади поезії Т. Шевченка.

За його ініціативою засновано Литовське наукове товариство (1907), головою якого він залишався до кінця життя (Jonas Basanavičius, 2024). Й. Басанавічюс офіційно підписав Акт про незалежність Литви у 1918 (Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai, 2024).

Литовське наукове товариство (Lietuvių mokslo draugija) було науковою, культурною та освітньою організацією, що діяла між 1907 та 1940 роками у Вільнюсі. Установчі збори організації відбулися 7 квітня 1907 року. Для його роботи були створені секції за науковими галузями: етнографія, медицина, фармація та природа, право, педагогіка, філологія, психологія, статистика та економіка. Товариство розташовувалося у палаці Вілейшіса, де наразі діє Інститут литовської літератури та фольклору, а також мало бібліотеку та музей. Пізніше колекції Литовського наукового товариства увійшли до фондів Литовського художнього музею та Національного музею Литви.

У січні 1938 року Товариство було заборонено польським урядом, але через рік відновило свою діяльність як Литовська співдружність любителів науки (Lietuvių mokslo mylėtojų draugija), а у 1941 році функції товариства перебрала Академія наук Литви (Lietuvių mokslo draugija, 2024).

Окремо варто зауважити про науковий журнал Литовського наукового товариства, «Lietuvių tauta» («Литовський народ»), редактором якого був Й. Басанавічюс (Lietuvių tauta, 2024). Опублікований у цьому журналі лист М. Грушевського від 1(14) серпня 1908 року викликав резонанс серед представників Литовського відродження, які також чітко окреслювали необхідність українсько-литовські наукових зв'язків у контексті європейських національних рухів (Непорожня, 2003).

Орфографія листів відповідає оригіналу. Окрім українського тексту до Литви надійшов російський переклад із приміткою: «Переводъ – за незнанієм литовскаго языка – на русскій». У своїй відповіді литовська сторона зазначає, що офіційно назначила українського вченого членом-кореспондентом їхнього Товариства.

Лист М. Грушевського до Й. Басанавічюса (1(14) серпня 1908 року)

Високоповажний Пане!

Довідавшись, що сими днями має відбутися річний зїзд діячів литовського відродження, користаю з сеї нагоди, щоб переслати вирази глибокого співчуття, які в мені, і в інших репрезентаціях (н)наукового українства викликають Ваші благородні заходи коло національного підвищення литовського народу. Народ український з народом білоруським і литовським звязані не тільки історичною традицією, але і цілим рядом інтересів в сучасности, і було б пожадане тісніше зближення їх між собою. Може зїзд діячів і любителів словянознавства і литвознавства, задуманий в кругах нашого наукового товариства, міг би послугувати першим початком такого зближення?

Просячи переказати мій привіт Вашим Високоповажаним Товаришам і в знак мого щирого поважання передати мій збірник статей по українському питанню, пишу ся з щирим поважанням.

Мих Грушевський

Професор Львівського університету і Голова Українського Наукового товариства ім. Шевченка у Львові і Українського Наукового Товариства в Києві.

Львів, ул. Понінського 6.

1(14) / VIII. 908

Лист Й. Басанавічюса до М. Грушевського (14(28) серпня 1908 року)

Вильнюс, 1908. VIII. 14(28)

Милостивый Господин,

Ваше любезные письма с горячим поздравлением деятелей литовского возрождения, которые я прочел на годовом собрании Литовского научного общества 4-ого июля, произвело на всех перкрасное впечатления, и меня обязали выразить Вам сердечную благодарность за показанное сочувствие нам.

Уважая Вашу научную деятельность, которая касается и истории Литвы, и выражая благодарность, Литовское научное общество приняло Вас членом-корреспондентом, о чем Вам и сообщаем, посылая письмо на литовском языке. Сближение украинцев, белорусов и литовцев при наличии столько многих общих культурных, экономических, политических интересов не только желательно, но и необходимо. С нашей стороны - идею сближения и ее воплощение мы принимаем с большой радостью. Остается лишь работать в этом направлении, в начале - при помощи печати, и мне кажется, что непреодолимых препятствий мы не встретим.

Жму Вашу дружескую руку и прошу принять сердечное уважение.

Доктор Басянавичюс

ЛІТЕРАТУРА

Непорожня Н. О. (2003) *Басанавічюс Йонас* Енциклопедія. Стаття:
<https://esu.com.ua/article-40666>

Грушевський М. (1913) *Історія України-Руси*.

Тагліна, Ю. (2015) *Михайло Грушевський*.

Jonas Basanavičius. (2024) Енциклопедія. Стаття:

<https://www.vle.lt/straipsnis/jonas-basanavicius/>

Lietuvių mokslo draugija. (2024) Енциклопедія. Стаття:

<https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-mokslo-draugija/>

Lietuvių

tauta.

(2024)

Енциклопедія.

Стаття:

<https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-tauta/>

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai (2024) Сейм Литовської Республіки https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35532&p_k=1

Vytautas Merkys (2003) Jonas Basanavičius – "Aušros" kūrėjas *Dr. Jonas Basanavičius, 1851-1927*, 62–77.

Апалат Г. П.

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри германських мов, зарубіжної

літератури та методик їхнього навчання

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Університетський курс історії англійської мови є необхідним елементом підготовки спеціаліста з англійської філології. В той час як цікавість до історії англійської мови постійно зростає (Vdovenko, 2023, p54), освітня професійна програма для вчителів англійської, німецької мови та зарубіжної літератури передбачає зменшення аудиторних годин на теоретичну підготовку. Сучасні виклики у викладанні історії англійської мови включають викладання цього теоретичного курсу з головним акцентом на самостійній роботі, використовуючи сучасні джерела. Необхідність поєднувати очне навчання із дистанційним обумовлює використання змішаних методів навчання. В незалежності від режиму навчання зростає необхідність у діджиталізації курсу — використанні електронних засобів.

Філософія сучасної освіти, що спирається на електронне навчання, передбачає великі переваги для здобувачів освіти.

В центрі уваги дослідників зміст та планування курсу (Moore & Palmer, 2019), методика викладання історії англійської мови (Hayes & Bukkette, 2017), використання он-лайн ресурсів у викладанні історії англійської мови (Gudmanian & Sydorenko, 2020, p.127). Потенціал різноманітних ресурсів інтернету у навчанні є беззаперечним. Електронне навчання призвело до демократизації освіти та дозволило підвищити мотивацію здобувачів освіти. А. Гудманян і С. І. Сидоренко створили перелік веб-ресурсів для викладання історії англійської мови (Gudmanian & Sydorenko, 2020, p.130). Веб-ресурси корисні для цього курсу можуть включати електронні тексти, електронні словники та перекладачі, відео та подкасти, а також онлайн завдання. Саме сфера онлайн завдань залишається широким полем діяльності для викладачів історії англійської мови.

Тестові завдання на різноманітних платформах дозволяють консолідувати теоретичний матеріал. Корисним інструментом є генератор тестів Classtime. Застосунок Classtime забезпечує миттєвий зв'язок викладача і студента. Цей застосунок можливо використовувати як при дистанційному навчанні так і в аудиторії, для оцінки знань, як поточний і модульний контроль. Опція — “надати тест із відкритою відповіддю” дозволяє використовувати Classtime для само-оцінювання та як тренажер. Пропонуємо зразки тестових завдань для модульної контрольної роботи.

1. Make the right choice:

The levelling of vowels in the unstressed syllables is a feature of _____

- a) Old English
- b) Middle English
- c) New English

key: b

2. Indicate the phonetic phenomenon:

o: closed (from Old and Middle English $\bar{o}$ in native words as well in the borrowings) → u: tool, moon, stool, do, root, room

a) I-Umlaut

b) Breaking

c) Grimm's Law

d) the Great Vowel Shift

key: d

3. Make the right choice:

wæter (water) belongs to _____

a) Common Indo-European words

b) Common Germanic words

key: a

Можливими практичними завданнями курсу окрім різноманітних тестів можуть бути рольові ігри, проекти, створення хронологічних таблиць тощо.

ЛІТЕРАТУРА

Hayes, M. & Burkette, A. (2017). Approaches to Teaching the History of the English Language. Pedagogy in Practice. Oxford: Oxford University Press.

Gudmanian, A., & Sydorenko, S. I. (2020). A Web Resource Map for a University Course in the History of the English Language. Information Technologies and Learning Tools, 76(2), 126-136. <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3642>

Moore, C., Palmer, C. C. (2019). Teaching the History of the English Language. Options for Teaching.

Vdovenko, T., (2023). Викладання історії англійської мови онлайн. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Серія: Педагогічні науки, № (62), с. 54-60.
[https://doi.org/10.31909/26168812.2023-\(62\)-6](https://doi.org/10.31909/26168812.2023-(62)-6)

Бондарчук Ю.А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
докторантка, Інститут педагогіки Національної
академії педагогічних наук України;
доцентка кафедри іноземних мов, Навчально-
науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПРАКТИК

Сучасні тенденції розвитку освіти, зумовлені глобалізаційними процесами та цифровізацією суспільства, висувують нові вимоги до підготовки фахівців у галузі іншомовної освіти. Викладання іноземних мов у закладах вищої освіти більше не обмежується традиційними методами, орієнтованими на лексико-граматичні вправи та механічне засвоєння матеріалу. Натомість актуалізується необхідність упровадження інноваційних стратегій, спрямованих на розвиток міжкультурної комунікації, формування компетентностей, що відповідають сучасним реаліям, та застосування новітніх технологій у навчальному процесі. У зв'язку з цим дидактична система іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти має ґрунтуватися на

інтеграції цифрових технологій, компетентнісного підходу, адаптивного навчання та використання інноваційних методик викладання.

Інноваційні стратегії іншомовної підготовки: теоретичні засади

Ефективна іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти передбачає реалізацію комплексу інноваційних стратегій, кожна з яких відіграє ключову роль у формуванні мовної, соціокультурної та професійної компетентностей. Однією з провідних концепцій сучасного викладання є комунікативний підхід, що забезпечує автентичне використання мови в реальних ситуаціях спілкування. Особливої актуальності набуває також компетентнісний підхід, орієнтований на розвиток комплексних навичок, що виходять за межі мовної компетентності та включають критичне мислення, аналітичні здібності та міжкультурну комунікацію.

Дидактична система іншомовної підготовки значною мірою базується на технологічних інноваціях, що сприяють персоналізації навчання, підвищенню його ефективності та мотивації здобувачів. У цьому контексті особливу роль відіграє використання мультимедійних ресурсів, віртуальних навчальних середовищ, штучного інтелекту та адаптивного навчання. Також значний вплив на якість освіти справляє методологія Content and Language Integrated Learning (CLIL), що дозволяє інтегрувати вивчення мови з опануванням фахових дисциплін, забезпечуючи більш глибоке занурення у мовне середовище.

Дидактична система реалізації інноваційних стратегій

Побудова ефективної дидактичної системи іншомовної підготовки у закладах вищої освіти передбачає врахування низки компонентів, що визначають її змістову, методичну та технологічну складові. Зокрема, зміст навчання має бути адаптованим до сучасних європейських стандартів (зокрема CEFR), що дозволяє забезпечити відповідність рівня володіння мовою міжнародним критеріям. Особливого значення набуває оновлення

навчальних програм із акцентом на міждисциплінарність, професійну спрямованість та інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед інноваційних методів викладання, що стають невід'ємною частиною дидактичної системи, варто виокремити проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning), яке сприяє розвитку когнітивних навичок, аналітичного мислення та здатності до самостійного прийняття рішень. Кооперативне навчання та проєктний метод дозволяють активізувати навчальний процес через взаємодію здобувачів у вирішенні практичних завдань, що наближає освітній процес до реальних комунікативних ситуацій.

У контексті організації навчального процесу особливої уваги заслуговує концепція змішаного навчання (Blended Learning), що поєднує традиційні форми викладання з онлайн-компонентами, надаючи здобувачам можливість гнучкого налаштування власної навчальної траєкторії. Використання цифрових інструментів, таких як інтерактивні платформи для тестування, віртуальні лабораторії та адаптивні системи оцінювання, дозволяє створити персоналізоване навчальне середовище, орієнтоване на індивідуальні потреби здобувачів освіти.

Педагогічні практики впровадження інноваційних стратегій

Сучасні педагогічні практики викладання іноземних мов включають використання технологій доповненої реальності, які забезпечують імітацію мовного середовища та створюють автентичний досвід спілкування. Крім того, застосування кейс-методу у навчальному процесі дозволяє здобувачам аналізувати реальні професійні ситуації, формувати навички аргументованого мовлення та прийняття рішень.

Важливу роль у мотивації здобувачів відіграє гейміфікація навчального процесу, що включає використання освітніх ігор, інтерактивних завдань та платформ на кшталт Kahoot або Quizlet. Ці інструменти не лише сприяють засвоєнню матеріалу, а й створюють комфортне середовище для навчання.

Змішане навчання та персоналізовані траєкторії навчання дозволяють розширити можливості здобувачів у виборі темпу та формату опанування матеріалу. Водночас, інтеграція штучного інтелекту у процес оцінювання сприяє об'єктивному вимірюванню рівня володіння мовою та адаптації навчального контенту до індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Інноваційні стратегії іншомовної підготовки є визначальним чинником підвищення ефективності навчального процесу та відповідності освітніх програм сучасним викликам. Використання технологічних рішень, інтеграція гнучких методів навчання та формування компетентнісного підходу дозволяють створити динамічну освітню систему, що сприяє не лише засвоєнню мови, а й розвитку когнітивних та професійних навичок. Подальші дослідження у цьому напрямі можуть зосередитися на удосконаленні адаптивних платформ навчання, застосуванні штучного інтелекту у навчальному процесі та розробці персоналізованих навчальних стратегій для різних категорій здобувачів.

ЛІТЕРАТУРА

Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). Cambridge University Press. 260 p

Dudeney, G., Hockly, N., & Pegrum, M. (2013). Digital Literacies: Research and Resources in Language Teaching. Pearson Education.

Бондарчук Ю.А. (2024) Сучасні стратегії навчання іноземної мови: від мотивації до досягнень. Інноваційна педагогіка. Випуск 72. С.41-46
<https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.6>

Бондарчук Ю.А. Стратегії викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. Освіта. Інноватика. Практика, 2024. Том 12, № 1. С. 32-38.
<https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i1-005>

Бондарчук, Ю. А. (2024). Інноваційні стратегії іншомовної підготовки студентів: аналіз мотиваційних чинників та ефективних підходів. Академічні студії. Серія «Педагогіка», 2, 3-11.
<https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.2.1>

Попов, Р. (2018). Інтеграція інноваційних і традиційних технологій навчання як засіб розвитку автономності студентів в освітній діяльності вищої школи. Український педагогічний журнал, 4, 54–59.
<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2018-4-54-59>

Семенишин, І. Є. (2011). Навчальні стратегії у вивченні англійської мови як методична проблема. Наукові записки. Серія: Педагогіка, 2, 153–157.

Топузов О. М., Малихін О. В., Арістова Н. О., Алексеева С. В., Попов Р. А., Барановська О. В., Шелестова Л. В. (2024) Теорія і практика індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти : монографія; за наук. ред. д. пед. н., проф. О. В. Малихіна. [Електронне видання]. Київ: Видавничий дім «Освіта». <https://doi.org/10.32405/978-966-983-485-0-2024-1099>

Буряк О. Ф.

кандидат філологічних наук,

доцент, доцент кафедри української філології та журналістики

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРВЕНЬ У ТВОРЧОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ГРУПИ

Нью-Йоркська група як діаспорне об'єднання українських письменників (за виключенням відомої під псевдонімом Патриція Килина

поетки Патріції Нелл Воррен, яка має норвезько-німецько-ірландське походження) сформувалося під потужним впливом американської, європейської й української культур.

Українське начало багатовимірно оприявлено у творчості нью-йоркців. Більшість митців виїхало з України в досить юному віці під час третьої хвилі еміграції, яка розпочалася наприкінці Другої світової війни. Шлях до США чи до інших країн, в основному, пролягав через Європу, куди емігранти потрапляли або примусово, як, наприклад, 17-річний Богдан Бойчук силоміць вивезений на роботи в Німеччину наприкінці Другої світової війни, або разом із родинами, що рятувалися втечею від радянського режиму: саме таким чином опинилися в Німеччині 8-річний Богдан Рубчак, 10-річний Юрій Тарнавський (який в ранньому дитинстві проживав, окрім України, в ще й у Польщі), 12-річна Емма Андіївська, 19-річна Віра Вовк та ін.: *«О, земле рідна, ти вже за плечима / затьмарив сонце крик твоїх синів / птахи клюють недолю на калині / голодний звір у полі почорнів»* (Бойчук, 1983, с. 97). Пізніше в пошуках кращого життя багато українців потрапило до США: 22-літній Бойчук оселився в Нью-Йорку, 18-річний Ю. Тарнавський, 13-річний Б. Рубчак із матір'ю – у штаті Нью-Джерсі, Е. Андіївська у 26 років переїхала до Нью-Йорка, а пізніше жила на дві країни – США і Німеччина. В. Вовк у 23 роки виїхала до Бразилії.

Таким чином українці опинилися в новому соціумі зовсім юними, в період активного становлення особистості. Митці формувалися в полікультурному середовищі, яке, з одного боку, збагачувало їх, розширювало їхній виражальний потенціал, а з іншого, розмивало національну ідентичність. Найочевидніше це на мовному рівні, українська мова як один із важливих національних ідентифікаторів по-різному оприявнювалася у творчості нью-йоркців. В. Вовк писала поезію і прозу українською, португальською, німецькою мовами. Ю Тарнавський розпочав

свою літературну діяльність як україномовний поет й, гостро переживаючи неувагу так званих «материкових» українських науковців і критиків, 30 років писав англійською й повернувся до рідної мови лише зі здобуттям Україною незалежності в 1991 році. Б. Бойчук видавав свої твори українською й багато з них перекладав англійською разом із поетом Марком Радменом. Е. Андієвська, Б. Рубчак презентували свій доробок українською мовою. Разом із тим письменники осягали світову культуру перекладаючи з англійської, французької, німецької мов (Б. Рубчак), з [англійської](#) й [іспанської](#) мов на українську і з української й польської на [англійську](#) (Б. Бойчук). Отже, для представників Нью-Йоркської групи характерна була мовна полівалентність, додатково обумовлена необхідністю спілкуватися іноземною мовою в побуті. Безперечно, таке мовне самовираження сприяло інтеграції митців у світовий культурний контекст й, водночас, наклало свій відбиток на їхній україномовний дискурс, актуалізувало інстинкт духовного самозбереження, що зокрема виражався в плеканні рідної мови на чужині: *«Плодися слово на чужій землі! /... бо найдорожча ти / мені незнамого дитинства / мово. / Плодися слово!»* (Коломиєць, 1990, с. 59).

Формування світогляду, світовідчуття письменників великою мірою обумовлено драматичним зв'язком із Вітчизною, болем за її долю й ностальгією. Прагнення підняти українську літературу на новий рівень суголосно світовим модерністським тенденціям спровокувало, на перший погляд, несподівану, а насправді, закономірну відмову представників Нью-Йоркської групи від патріотичних мотивів (Див.: Буряк, 2024, с. 112–115). У такий спосіб митці заперечували низькопробну поезію, яка в соцреалістичному каноні часто була представлена саме кон'юктурною, урапатріотичною лірикою.

Цікаво презентовано українське начало в естетичній площині, Україна по-різному оприявнюється в художньому світі нью-йоркців. Українськими

географічними маркерами позначений художній топос: «*Блистіла річка, як гердан, / Гей Черемош, а не Йордан*» (Вовк, 1955, с. 12), «...як писанники на *Покутті*» (Вовк, 1955, с. 61), «*Дме простір від Карпат до Анди*» (Вовк, 1955, с. 5), «*Гренджин*» (Вовк, 1955, с. 59), «*На поверхні хортиць...*» (Тарнавський, 1970, с. 315). Самобутності художньому світу надають назви рослин, характерні для українського регіону: «*Своє дитинство з полину і м'яти*» (Бойчук, 1983, с. 78), діалектні назви квітів: «*Де ви: сокирки, сторчики, півники, / Поховалися від нас?*» (Вовк, 1955, с. 22). Згадувані у віршах елементи побуту «отілеснюють», візуалізують художню реальність: «*бриндзя й калачі*» (Вовк, 1955, с. 12), «*писанники*» (Вовк, 1955, с. 61), а також створюють питомо українське асоціативне поле метафори: «*В конопляних мішках шляхів*» (Бойчук, 1983, с. 93), «*В страху: / наїжилось солом'яне / волосся хат*» (Бойчук, 1983, с. 16). Особливий колорит поезії нью-йоркців створюється і завдяки художній рецепції народної обрядовості: «*Ми вибігли назустріч з хати / тобі майівку трембітати*» (Вовк, 1955, с. 16), «1. *Кривий танець*» (Бойчук, 1983, с. 44) із «Циклу традиційного», «*Марену топити*» (Рубчак, 1983, с. 8–9). Важливу функціональну роль в увиразненні українського світу відіграють фольклорні жанри: колискова («*І багатолісті груші шелестіли б: "Ой ходить сон"*» (Вовк, 1955, с. 60)), «*Голосіння*» (Бойчук, 1983, с. 42), «3. *Заклинання*» (Бойчук, 1983, с. 44) із «Циклу традиційного». Експлуатуючи історичні образи, алюзії, автори апелюють здебільшого до драматичних подій у бутті України: діяльність УПА («*Повстанка*» (Вовк, 1955, 10)), війна («*Майже колискова*» (Бойчук, 1983, с. 63)), голодомор («*Краєвид 1933 р.*» (Бойчук, 1983, с. 65)), Чорнобильська катастрофа («*Вся країна – трупарня*» (Андієвська), нівеляційний вплив росії («*Антиукраїна*» (Тарнавський, 1970, с. 315) (Див.: Буряк, 2024, с. 354–359)) (Див.: Буряк, 2024, с. 112–115). Емоційний зв'язок із Батьківщиною

виражений через драматичний пафос поезій («Лист додому» (Рубчак, 1983, с. 22). «Носталгія» (Рубчак, 1983, с. 158)).

Творчість представників Нью-Йоркської групи засвідчує специфічне оприявлення українського первня на мовному, світоглядному, естетичному рівнях. Художній світ, маркований українськими топонімами, гідронімами, фітонімами, назвами побутових предметів, викликає багаті асоціації і яскраві візії у свідомості реципієнта. Звертання авторів до драматичних сторінок української історії, народної культури, звичаїв, обрядів, фольклорних жанроформ не лише забезпечує стереоскопічність художньої реальності, а й визначає ідейно-змістові параметри, емоційно-почуттєву тональність поезії.

ЛІТЕРАТУРА

Андієвська, Е. (б. д.). Без шкіри – на вітрі. *UKRLIT.ORG. Публічна електронна бібліотека української художньої літератури.*
http://ukrlit.org/andiievska_emma/bez_shkiry_na_vitri

Бойчук, Б. (1983). Вірші, вибрані й передостанні. Сучасність.

Буряк, О. (2024). “... Від власного емоційного рівня до емоційного рівня читача”: авторська стратегія образотворення Юрія Тарнавського. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 36, 354–359.

Буряк, О. (2024). Мотив України в поезіях представників Нью-Йоркської групи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія, № 69, Том 1, 112–115.

Вовк, В. (1955). Зоря провідна. Молоде життя.

Коломиєць, Ю. (1990). Біль слова. Світо-вид: літературно-мистецький збірник, вип. 2, 59–60.

Рубчак, Б. (1983). *Крило Ікарове. Нові й вибрані поезії..* Сучасність.

Тарнавський Ю. *Поезії про ніщо і інші поезії на цю саму тему. Поезії 1955–1970.* Нью-Йорк : Видавництво Нью-Йоркської групи, 1970. 384 с

Вечірко О.Л.

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри германських мов,

зарубіжної літератури та методик їхнього навчання

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ТЕМА «ВТРАЧЕНИХ ІЛЮЗІЙ» У ФРАНЦУЗЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XIX СТОЛІТТЯ

Тема «втрачених ілюзій» для французьких романістів є актуальною, не випадково її винесено у заголовок роману Бальзака, де автор намагається дослідити соціальні процеси і явища, спричинені нещадною ломкою усталених людських взаємин і цінностей. Втрату ілюзій, кожен по-своєму, переживають герої французьких класиків: Жульєн Сорель, Ежен Растін'як, Люсьєн Шардон, Емма Боварі.

Письменники XIX ст. сприймали людську долю як жорстко детерміновану суспільством. На їхню думку, людина сама по собі нічого не може вирішувати у своїй долі, у цьому митці вбачали трагізм її існування, але у прагненні зробити своє життя змістовним і повноцінним особистість мусить спиратися на певну життєву ідею, т.б. високі духовні наміри і плани, проте не всім вдається правильно визначити цю ідею. Іноді життя засвідчує її хибність, тоді ми говоримо, що людина присвятила своє життя ілюзії. Для кожного це, як правило, трагедія, бо виявляється, він покараний за своє прагнення до змістовного життя. З огляду на це, тема становлення особистості та втрати ілюзій є провідною у творчості французьких письменників і актуальною в наш час, адже в реаліях сьогодення процес інтегрування людини у суспільний

простір дуже складний і болісний, оскільки традиційні ціннісні пріоритети суттєво змінюють свій зміст або втрачають його взагалі в умовах прагматичного і технологічного світу, коли віртуальна реальність і середовище стає невід'ємною частиною життя сучасної людини.

Тема втрати ілюзій у французьких романістів дещо різниться: молоді люди, на кшталт Жульєна Сореля і Ежена Растіньяка, наділені шаленою життєвою енергетикою, яка дає можливість їм досягти бажаного соціального Олімпу, для стендалівського героя – це прагнення прославитися, і у будь який спосіб досягти місця у вищих суспільних прошарках, такі самі життєві сенси на перших етапах «підкорення світу» бачить перед собою і бальзаківський герой, але у нього вони поєднані з нестримною пристрастю розбагатіти. Флоберівська героїня Емма Боварі, занурена у сіру провінційну буденність, не виявляє такої пристрасної жаги до руху і «завоювання світу», а тому її шлях вульгарно-буденний, полишений будь якої цілеспрямованості у боротьбі за щастя, сіра одноманітність в атмосфері байдужості, цинізму і бездуховності є причиною її краху ілюзій.

Флобер у романі «Емма Боварі» розкрив себе як тонкий психолог, адже йому вдалося переконливо й глибоко описати складний внутрішній світ головної героїні, що «її прізвище дало назву психологічному термінові. Боваризм (або Синдром пані Боварі) – це клінічний розлад, для якого характерна втрата здатності проводити чітку межу між дійсністю й фантазією, коли факти реального світу підміняються уявними; при цьому уявний світ може мати як позитивний відтінок (мрії бажань), так і негативний (фантазії страхів). Боварична жінка – це особа жіночої статі, яка живе у світі власних ілюзій, ідеалізує кохання й постійно розчаровується, не знаходячи його в повсякденні, страждає на хронічну емоційну незадоволеність» (Тищенко, 2023). Флобер переконаний, що люди надто легко піддаються оманливим сподіванням замість того, щоб тверезо оцінити життєві ситуації.

Причина, на його думку, полягає в тому, що не контролюючи свої почуття, які змушують поринути у світ мрій і пустих надій, особистість «тікає» від важкої реальності, а тому він створює «рецепт» для світу несамовитих романтиків – це теорія «виховання почуттів», за Флобером, обов’язок кожної культурної людини – свідомо боротися з ілюзіями і навчитися критично сприймати інформацію аби досягти певної емоційної стабільності. За таких умов щиросердній душі залишається лише творчість, мужня робота над своїм духом і самовдосконалення. Невипадково, один із романів Флобера про сучасність має назву «Виховання почуттів» (1869), який присвячено нудному, сірому і одноманітному життю цілого покоління французів, чия молодість випала на події Лютневої революції 1848 року. Варто зважити на те, що естетика Флобера складається під впливом глибоко фаталістичного погляду на людину. Він переконаний, що особистої свободи не існує, і людина у всіх своїх проявах обумовлена сукупністю об’єктивних закономірностей, дій яких вона навіть не усвідомлює. На розуміння об’єктивного змісту життя, керованого не людською волею, а безособовим об’єктивним законом і націлена художня творчість французького митця.

Опозиція «реальність – ілюзія» набуває особливої актуальності у XXI столітті, адже «втеча від реальності» у сучасному світі – поширене явище, важливий захисний механізм людської психіки, вона виникає як реакція на постійний стрес або травматичні дії, але характер цього процесу в умовах технологізованого світу значно різниться від часів 19 століття. У сучасному світі віртуальна (змодельована) реальність складає органічну частину життя кожного громадянина. На думку українських науковців, «це системи, що формують штучну дійсність у свідомості особистості» (Солдатенкова, 2017). Тому занурення у структуру «нової реальності» за допомогою ілюзій, як і в літературі 19 століття так і у сучасному світі, мають серйозні застереження.

ЛІТЕРАТУРА

Тищенко, О. (2023). Гюстав Флобер: життя поза світом. «НейроNews: Психоневрологія та нейропсихіатрія»
<https://neuronews.com.ua/ua/archive/2023/1-2%28138%29/pages-31-36/gyustav-flober-zhittya-poza-svitom#gsc.tab=0>

Солдатенкова, А. Луц, Т. & Брагіна, Л (2017). Специфіка впливу систем віртуальної реальності на стан здоров'я людини.
<https://confopcbproc.iee.kpi.ua/article/download/114974/109424>

Завадський Ю.Р.

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов та методик їх навчання

Кременецька гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

(Кременець, Україна)

КОНЦЕПТ «ТВОРЧІСТЬ» У СВІТЛІ ТЕОРІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОМАНТИЗМУ

Докорінна відмінність романтизму від класицизму та суміжних, позначених зображальною утилітарністю та прикладовістю, напрямків у підсумку полягає в акцентуванні «творчості» як альтернативного буття. «У ранніх роботах Шеллінга людина в її стосунках з природою характеризується наскрізною рисою творчості. Людська свідомість є результатом творчості природи, і, в свою чергу, наше становлення як свідомості природи – це пригода, одухотворена людською творчістю» (Cooper, 2023, с. 32).

Модернізм у його ранній симптоматиці виявляє спорідненість із європейським романтизмом – в його час непомітну, проте всеохопну

тенденцію, а в нашій ретроспекції – одну з найвиразніших епох європейської культури, яка доформувала світоглядну, естетично й формально слов'янські літератури в тих аспектах, які найбільш впізнавані й впливові досьогодні. Доречно було би зупинитися на тих естетичних категоріях, які практика і теорія раннього модернізму успадкувала від романтиків. Одна з найважливіших рис романтизму як парадигми художності – це особливе акцентування ролі «творчості» та ролі «творця», який творить «альтернативне» буття: «У центрі романтичної естетики – творчий суб'єкт, геній, переконаний в універсальності свого персонального бачення дійсності. Романтики досліджували природу творчості як таку, адже саме ця «творчість» стає однією з центральних тем їхнього мистецтва.

Таке розуміння літературної творчості було новим після декларування жанру як зразка, що вносить у хаос буття порядок завдяки кодифікованим правилам. Саме з часів романтизму «містичний» стан творчості, що передуює натхненню, стає основною темою, яка підлягає дослідженню засобами, що доступні мистцям і теоретикам мистецтва. Практичне вміння відходить на другий план, поступаючись місцем натхненню та медитації. У романтизмі можна виявити ключові тенденції, що накреслили головні пошуки раннього модернізму Європи, котрі були присутні в культурі та впливали на формування наступних зрушень у мистецтві України.

Важливо усвідомлювати концепт «творчості» як входження в парадиз – простір достоту святий. Персі Біші Шеллі 1821-го року написав в есеї «На захист поезії (переклад наш – Ю. З.): «Поети – це ієрофани несподіваного натхнення; дзеркала гігантських тіней, які майбутнє відкидає на сьогодення; слова, які виражають те, чого не розуміють; сурми, які співають до бою, але не відчують того, що надихають; вплив, який не рухається, але рухає. Поети – невизнані законодавці світу» (Shelley). У цьому випадку «бог» –

головний творець, натомість автор – часто трактується як медіум, адже пише лише те, що почув.

Але можлива й інша творча стратегія, коли автор декларує самого себе як джерело трансцендентного, а Новаліс цю ідею формулює, «оголошуючи про знищення фізичних цінностей, проголошуючи душу вищою за речі, що сприймаються, а внутрішній дух – тим алегоризмом, в якому виробляються всі предмети. Із майже зухвалою свіжістю Фіхте наголошувана на переоцінці всіх цінностей: те, що було «просвітництвом», тепер мало називатися дріб'язковістю; «античні грубощі» мали шануватися як глибше сприйняття істини; «вишукана література» мала вважатися легковажною річчю. Фіхте звернувся із закликом до молодих людей, особливо до юнаків, як до тих, хто єдиний здатен досягнути сенс науки і поезії» (Hatfield) (переклад наш. – Ю. З.).

У теорії романтизму – а потім і раннього модернізму – центральним елементом творчості стає сам момент генерування творчої енергії в результаті вибору ціннісної орієнтації поза межами суб'єкта або ідентична із суб'єктом. Глибокий суб'єктивізм, який бачиться ефективною когнітивною (у межах метафізичних здогадок) технологією. Наукове узагальнення зайве в цьому контексті, проте сумнів усе ж залишається точкою відліку будь-якого пошуку, навіть стаючи у виразно «романтичному» сенсі свідомою помилкою, яка має ознаки неминучості.

Типологію літературного процесу не можна будувати лише на основі аналізу поезики, адже поле зору дослідника обмежується дослідженням форми як даності тексту, доводиться обирати певні риси як типові чи нетипові, і сам цей вибір залишається методологічно неописаним. Ціннісний вибір романтизму визначає загальну креативну стратегію, яку традиційно стосується вибору предмета естетичного освоєння, його візії, структури самого творчого акту та принципів формотворення й формулювання естетичного повідомлення.

На відміну від очевидної детермінованої подібності між чистими циклами і площинами або причинно-наслідкових відношень між громом і блискавкою, символічне ставить розрізнені детерміновані образи в аналогічний зв'язок. Це робить їхні позірно спільні принципи осмисленими. Ідеї можуть бути відображені або опосередковано представлені через символ ув один ряд, що здатне породжувати в свою чергу інші образи. Незважаючи на те, що умовою обмеженої здатності до репрезентації є те, що «я» залишається в часопросторі людської перспективи, символічна рефлексія відкриває можливість для представлення інтелектуальних ідей за межами людського горизонту. Адже в режимі символічної рефлексії «я» розмірковує над загальними умовами, які породжують схеми тієї ж «творчості», котру так плекають філософи романтизму. У символічній рефлексії порівнюються різні образи та їхні зв'язки з ідеями.

Extremum «творчості» можна описати у різний спосіб: естетична активність проявляє себе у вольовому авторському зусиллі в напрямку створення форми; в підпорядкуванні автора «архітектонічному завданню», що обумовлене необхідністю втілити у творі якийсь ідеальний $\epsilon\tilde{\iota}\delta\omicron\varsigma$.

Концепція невербального матеріалу, що існує понад текстом, як $\epsilon\tilde{\iota}\delta\omicron\varsigma$, а ймовірно передуює самому тексту, видається ключовою в розумінні від природи затуманеної теорії романтизму. Питання ставиться руба: чи в силі теорія окреслити типи й межі тогочасної візії мистецтва без звернення до феномена людської «духовності» і форм «буття» та «творчості».

Позиція автора-творця з погляду вольності формотворчості та неминучості вищій силі чи її цінностям має бути досліджена на ранньому етапі процесу текстотворення: до того, як $\epsilon\tilde{\iota}\delta\omicron\varsigma$ почав втілюватися в матеріальну форму чи на так званому кінцевому етапі, коли $\epsilon\tilde{\iota}\delta\omicron\varsigma$ набув форми та в готовому стані стає елементом автокомунікації реципієнта. Ми пробачимо самі собі важкий гріх припущення про існування «готового»

тексту, маючи на думці, для прикладу, текст, що потрапив у поле зору читача в певний час у певному місці, і був прочитаний в усій складності культурного аранжементу «тут і зараз».

Форма переживається як зумовлене ціннісними оцінками ставлення до повідомлення як частини рецепції та змісту змісту цього повідомлення, які переживаються естетично. Форма не зводиться до поняття організації матеріалу. Романтизм дивним чином репрезентував спектакль перебігу психічних процесів як «зовнішній» за природою всесвіт, тобто існування поза людським досвідом. Коли ж увесь опус романтизму відбувався в психічному нутрі, і про цю «таємницю» годі говорити як про таємницю, адже приховувати її не мали наміру ні теоретики, ні практики. Кант про цю ситуацію радикально констатує: «Що ж нас дивує в стосунку цих принципів, і що нас переконує, це таке: вони видаються трансцендентними, і навіть такими вони навіть містять ідеї, яким належить слідувати в емпіричному застосуванні розуму, який у свою чергу може слідувати лише асимптомно, як це було, між іншим, гіпотетично представлено без віднесення до ідей, відтак ці принципи, наче синтетичні самі собою зрозумілі аксіоми, все ж мають об'єктивну, хоч і не детерміністичну, цінність та служать мірилом ймовірного досвіду, і можуть навіть добре прислужитися, як евристичні принципи на шляху їхнього розпрацювання; і ніхто не здатен на застосування трансцендентної дедукції, яка завжди виявляється неможливою в стосунку до ідей» (Kant).

Форма є вираженням активного ціннісного відношення автора-творця і того, хто сприймає, до змісту; і форму, безсумнівно, творить реципієнт щоразу під час акту сприймання, як і всі моменти твору, в яких він може відчувати себе, свою ціннісно відносну активність, що належить до змісту. Форма як відношення чи функція, проте ніколи не як річ, диктує необхідність матеріальної структури та логіки естетичної взаємодії. Естетичний аналіз

передбачає дослідження системи ціннісних відносин (чи функцій). Ці ціннісні інтенції реалізуються в формі на різних етапах.

У загальному вигляді специфіка естетичної діяльності в романтизмі та ранньому модернізмі спільна та визначає аспекти цієї діяльності. Креативну стратегію романтизм розглядає, починаючи зі стадії до тексту: це те, що зазвичай описувалося як суб'єктивна робота натхнення чи уяви, проте цей етап неминуче присутній у творі. Текст для романтизму – лише спосіб зовнішнього виявлення художності як особистісно-внутрішнього феномена, як реальності креативної авторської свідомості. При цьому ми цілком усвідомлюємо, що в такому випадку та за допомогою доступної термінології творчий процес раціоналізується й описується лише з того боку, який доступний логічній мові. Шеллі: «Поезія, як уже було сказано, відрізняється в цьому відношенні від логіки тим, що вона не підлягає контролю активних сил розуму, і що її народження і повторення не мають необхідного зв'язку зі свідомістю або волею» (Shelley).

ЛІТЕРАТУРА

Дерріда, Жак. Позичії. Київ: Дух і літера, 1994. 160 с.

Мальчевський Антоній. Марія: українська повість /Пер. з польськ. С. Шевченка. Львів: Каменярь, 2016. 199 с.

Cooper, Matthew James. Schelling's Aesthetic Ecology: From Poetic Consciousness to Tragic Phronēsis : дис. ... Doctor of Philosophy / University of California. Irvine, 2023. 150 с.

James Taft Hatfield. The Early Romantic School. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/12060/pg12060-images.html>

Kant, Immanuel. Critique of Pure Reason. URL:
<https://philocyclevl.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/10/kant-critique-of-pure-reason-cambridge.pdf>

Shelley, Percy Bysshe. A Defence of Poetry. URL:
<https://www.poetryfoundation.org/articles/69388/a-defence-of-poetry>

Капітан Т. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германських мов, зарубіжної
літератури та методик їхнього навчання
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Створення штучного іншомовного середовища в процесі навчання іноземних мов – одне з важливих проблемних питань сучасної методики. Із цим середовищем передовсім пов'язано реалізація масового навчання двох з чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності: аудіювання й говоріння (умовно-комунікативного або комунікативного). Для досягнення цієї мети рекомендовано застосовувати технічні засоби навчання. Сучасний етап розвитку техніки характеризується переходом до створення багатофункціональних навчальних комплексів і автоматизованих навчальних систем на базі ЕОМ.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це «широкий спектр цифрових технологій, що використовуються для створення, передачі й

поширення інформації та надання послуг (комп'ютерне обладнання, програмне забезпечення, телефонні лінії, стільниковий зв'язок, електронна пошта, стільникові та супутникові технології, мережі бездротового і кабельного зв'язку, мультимедійні засоби, а також Інтернет)» (Котенко, Соломаха, 2013).

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій протягом останнього часу принципово змінив форми взаємодії в суспільстві загалом та в освітньому просторі зокрема, прикладом чого є численні соціальні мережі, електронна комерція, спілкування засобами Skype, e-mail тощо.

Вивченням питання щодо використання комунікативних та інформаційних технологій у процесі навчання займалися такі науковці: В. Биков, Р. Гуревич, М. Кадемія, Н. Морзе, І. Галицька, Т. Коваль, С. Яцюк, М. Гриньова, І. Іванюк, Ю. Жук. Окремі аспекти розроблення та використання комп'ютерних технічних засобів і створення науково-методичної підтримки стосовно їхнього застосування дослідили такі вчені: В. Овчарук, Т. Попова, О. Коваленко, О. Гнатишева, О. Гаврилова, О. Гудирева та ін. Також розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій сприяє вдосконаленню методології наукового пізнання: спостерігається оновлення системи методів; з'являються нові методики, що дозволяють значно глибше охоплювати дослідження об'єктивного світу. Безсумнівно, мова в суспільстві залишається найважливішим інструментом комунікації, тому є основою взаємодії людини й комп'ютера (Азарова, 2015, с.14).

З одного боку, інтернет надає інформаційне поле, що містить найрізноманітнішу інформацію, а з іншого – різні засоби підвищення ефективності сприйняття цієї інформації: графіка, звук, рух. Використання Інтернет-мережі забезпечує реалізацію різних видів діяльності: самостійної роботи з інформацією за тією чи тією темою; самостійну (у режимі

самоосвіти) освітню діяльність, щоб поглиблювати знання в певній галузі, ліквідувати прогалини, підготуватися до іспитів; дистанційну освіту під керівництвом віддаленого педагога.

На сучасному етапі Інтернет є потужним каналом інформаційного впливу, він формує систему цінностей і світогляд молоді. З огляду на це пріоритетним завданням сучасної вищої освіти є формування в учасників педагогічного процесу якомога вищого рівня інформаційної культури (Балабанова, 2013, с.135).

Залучені в практику викладання іноземних мов педагоги можуть отримати будь-який вид інформації в Інтернеті. Окрім того, мережа дає відповідь практично на будь-яке питання. Більшість педагогів вважає, що може отримати багато користі з Інтернет-ресурсів. Їх використовують для отримання інформації, відновлення знань або обміну досвідом з педагогами інших країн. Упровадження Інтернету в освітній процес забезпечує у вітчизняній освіті якісно новий етап розвитку (Криштоф, 2011, с. 136–137), оскільки мережа надає практично необмежені можливості використання персонального комп'ютера в різних сферах людської діяльності: проведення вільного часу (листування, участь в обговореннях, пошук і читання інформації, що цікавить), професійна діяльність (участь в онлайн-конференціях, переговорах, укладання угод, дистанційне навчання).

Зокрема, використання Інтернету в освіті дозволяє навчати велику кількість осіб, застосовувати інформацію, яка постійно оновлюється. Новітні інформаційні технології дозволяють активніше використовувати науковий та освітній потенціал провідних закладів освіти, залучати кращих фахівців до створення курсів дистанційного навчання, розширювати аудиторію здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Азарова, Л.Є. (2015). Лінгвоінформаційний підхід як базисна форма дослідження складних номінацій на структурному рівні. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», 53, 13-16.

Балабанова, К.Є., Вакарев, Є.С. (2013). Використання соціальних мереж у професійній діяльності викладача ВНЗ. Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 3, 134-139

Котенко, О.В., Соломаха, А.В. (2013). Методика навчання іноземних мов у початковій школі. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка

Криштоф, С.Д. (2011). Використання Інтернет-ресурсів для підвищення якості навчання дисциплін природничо-математичного циклу в загальноосвітній школі. Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 5, 132-137

Кочубей В.Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури
та методик їхнього навчання
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна)*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОЦІНЮВАННЯ УСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

В 21 столітті англійська мова закріпила свій статус глобальної мови, тому розвиток англомовної комунікативної компетентності є обов'язковим

елементом сучасної освіти. Зміст навчання в закладах освіти визначається нормативними освітніми документами – державним стандартом освіти, навчальними програмами, рекомендаціями Міністерства освіти і науки. В галузі іншомовної освіти Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (Common European Framework of Reference, 2018) є ключовим документом, який вміщує дескриптори рівнів володіння іноземною мовою за визначеними критеріями та детально характеризує продуктивні й рецептивні вміння мовців. В аспекті оцінювання відповідності знань та вмінь здобувачів освіти певному рівню володіння англійською мовою важливим орієнтиром є міжнародні іспити на знання англійської мови як іноземної. Вони слугують інструментом різнобічного та комплексного оцінювання вмінь усного і писемного мовлення, читання й аудіювання англійських текстів.

Міжнародні екзамени використовують для визначення рівня володіння іноземною мовою тих, для кого англійська мова не є рідною. Успішне складання цих тестів важливе для тих, хто має намір навчатись та працювати в англійській країні, але не менш важливим є вплив міжнародних тестових систем на процес викладання англійської мови як іноземної в закладах загальної середньої та вищої освіти в Україні.

Найбільш популярними міжнародними іспитами на знання англійської мови як іноземної є IELTS (International English Language Testing System), TOEFL (Test of English as a Foreign Language) та Cambridge English Exams, які включають декілька видів екзаменів – FCE (First Certificate in English), CAE (Certificate in Advanced English), and CPE (Certificate of Proficiency in English). Всі ці екзамени складаються з чотирьох компонентів, а саме: оцінювання вмінь читання (зорової рецепції), аудіювання (усної рецепції), говоріння та письма.

Метою цієї розвідки є опис міжнародних стандартів оцінювання усного англійського мовлення, зокрема процедури оцінювання та критеріїв оцінювання двох міжнародних іспитів – IELTS та TOEFL.

Важливою рисою міжнародних іспитів є дотримання основних принципів оцінювання – валідності, надійності, практичності та автентичності. Принцип валідності означає відповідність тесту тому вмінню, яке підлягає вимірюванню (Coombe, 2018, с. 43). Надійність тесту визначається непротирічливістю та об'єктивним характером його результатів. Надійність тесту є тим більшою, чим менше відрізнятимуться між собою результати оцінювання певної відповіді (усної чи письмової) різними екзаменаторами. Забезпечити надійність тесту з усного мовлення набагато складніше, ніж тесту з рецептивних вмінь читання та аудіювання, оскільки оцінювання усного мовлення здійснює екзаменатор, особистісні риси якого не повинні впливати на об'єктивність оцінювання. З метою дотримання основних принципів оцінювання, тест з усного мовлення повинен мати чітку структуру та базуватись на визначених критеріях. Частина «усне мовлення» є найкоротшою частиною тесту, проте вона найбільш інтенсивна і напружена.

За структурою тест IELTS з усного мовлення складається з трьох частин (IELTS Academic Format: Speaking). Перша частина – коротка співбесіда про особистість кандидата, який складає іспит. Екзаменатор задає питання загального характеру про родину, дім, роботу, навчання, хобі та інтереси. Ця частина триває 4-5 хвилин і перевіряє вміння спілкуватись на теми, які не вимагають специфічних знань.

Друга частина – тривалий монолог (long turn), під час якого кандидат отримує завдання висловитись на задану тему, обов'язково включивши в свою розповідь вказані в завданні пункти. Монолог має тривати мінімум 2 хвилини і повинен бути змістовним і відповідати темі.

Третя частина – дискусія – перевіряє вміння усної інтеракції, що означає, що кандидат спілкується з екзаменатором на визначену тематику. Очікувана тривалість усної взаємодії – 4-5 хвилин.

Для забезпечення об'єктивності оцінювання використовуються критерії, а саме: 1) невимушеність та зв'язність мовлення (fluency and coherence), 2) лексична наповнюваність (lexical resource), 3) граматична правильність (grammatical range and accuracy), 4) вимога (pronunciation).

Структура тесту TOEFL з усного мовлення (TOEFL iBT Speaking Section) дещо відрізняється. Перша частина – це висловлення власної думки на одну з тем загального характеру. Інші три частини представляють собою інтегровані завдання, які базуються на прослуханому чи прочитаному тексті. Очікується, що кандидат має говорити не менше однієї хвилини, маючи півхвилини на підготовку.

В тесті TOEFL з усного мовлення застосовуються такі критерії оцінювання, як загальне враження (general description), представлення теми (delivery), використання мови (language use), повнота розкриття теми (topic development). Критерій «загальне враження» (general description) визначає, наскільки відповідь відповідає вимогам завдання та чи є відповідь зрозумілою і зв'язною. Наступні критерії допомагають більш точно оцінити усне мовлення в аспекті вимови, а саме артикуляцію, відповідний ритм та інтонацію, темп мовлення (delivery), лексичну та граматичну наповнюваність мовлення (language use), а також повноту розкриття теми, яка включає в себе зв'язність мовлення і зрозумілість висловлених ідей (topic development).

Порівнюючи критерії оцінювання усного мовлення в двох популярних міжнародних тестах на знання англійської мови, можна помітити, що в тесті TOEFL більшу увагу приділено змістовій частині висловлювання, у той час як в тесті IELTS більшу вагу має правильність висловлення в аспекті

коректності вимови, відповідності граматичним нормам та лексичній наповненості.

Стандарти оцінювання міжнародних іспитів із знання англійської мови є важливим орієнтиром, на які варто звертати увагу в процесі оцінювання вмінь усного мовлення учнів, які вивчають англійську мову як іноземну в закладах середньої та вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching Assessment. Companion Volume with New Descriptors. (2018). Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>

Coombe, C. (2018). An A to Z of Second Language Assessment: How Language Teachers Understand Assessment Concepts. London, UK: British Council.. URL: www.britishcouncil.org/exam/aptis/research/assessment-literacy

IELTS Academic Format: Speaking. URL: <https://ielts.org/take-a-test/test-types/ielts-academic-test/ielts-academic-format-speaking>

TOEFL iBT Speaking Section. URL: <https://www.ets.org/toefl/test-takers/ibt/about/content/speaking.html>

Рибальченко В.К.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германських мов,
зарубіжної літератури та методик їхнього навчання
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка (Кропивницький, Україна)*

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ЇХ РУЙНУВАННЯ У РОМАНІ

А. С. А. ГАРРІСОН «МОВЧАЗНА ДРУЖИНА»

Проблема гендеру, гендерної рівності впродовж останнього часу набуває все більшої актуальності не тільки в Україні, але й у всьому світі. Серед розмаїття гендерної термінології одним із найбільш універсальних, всеохопних видається визначення Чухим Н. Д.: «Гендер – це змодельована суспільством і підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої та жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей і стосунків жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями у процесі соціалізації» (Агеєва, 2004, с. 11).

З початку 90-х років гендерний підхід є важливою складовою сучасного літературознавства. У літературно-художній критиці, часто у якості визначення творів, написаних письменницями, використовуються поняття «жіноча проза», «феміноцентрична проза», але й досі залишається дискусійним питання про її характерні риси. Саме гендерний підхід дає можливість відійти від оцінного принципу, пов'язаного з біологічною статтю, інтерпретувати так звану жіночу прозу як окремий історико-літературний феномен з позицій репрезентації статі соціальної, розширює можливості аналізу та інтерпретації художнього твору.

Роман канадської письменниці А. С. А. Гаррісон (1948–2013) «Мовчазна дружина» (2013), опублікований більш ніж у 30 країнах світу, досить важко обмежити рамками «жіночої» чи «феміноцентричної» літератури. Проаналізувавши твір крізь «гендерні лінзи», можна простежити розриви, дисбаланси не тільки у стосунках між дружиною і чоловіком, а значно масштабніші проблеми сьогодення.

Авторка, поєднуючи детектив наживоріт, комедію звичаїв та психологічний триллер, показує повільний розпад шлюбу, ерозію кохання. Оповідь ведеться від традиційного автора, але, крім нього, ми чуємо ще два голоси. Письменниця чергує розділи «Вона», «Він», переключає точку бачення і зору, змінює перспективу. Оповідач формує історію героїв, демонструє їхню реакцію на одні й ті ж події; рухаючи сюжет, занурює читача у сферу свідомості дружини та чоловіка, які ніби-то щасливо прожили разом двадцять років. Саме композиція твору висвітлює позицію авторки, письменниці вдається зберегти рівновагу, об'єктивність у змалюванні героїв, у ставленні до них.

На початку твору здається, що герої в цілому відповідають гендерним стереотипам. На протигагу поширеним уявленням, що жіноча проза реалізує дискурс жертви, провини, Джуд, на перший погляд, задоволена собою, своїм життям. Джоді Бретт (для всіх місіс Джилберт), сорокап'ятирічна приваблива жінка, доктор психології, знайшла свою формулу щастя: жити теперішнім, відчувати задоволення від кожної хвилини. Їй подобається, як вона організувала життя. Джуд любить порядок і передбачуваність у всьому. Щоденні ритуали стають сенсом її життя. Жінка має можливість не обтяжувати себе роботою, тому приймає лише двох клієнтів у день. Вільний час присвячує аранжуванню квітів, пілатесу, приготуванню витончених страв, прогулянкам із собакою. Її оточує затишний інтер'єр, у якому автор підкреслює замкненість (Джуді асоціює це з захищеністю). Але вже з перших

сторінок роману відчувається якась крихкість цієї ідилії. Деталізуючи першу картину, коли Джуд чекає чоловіка з роботи, автор ніби мимохіть зауважує, що через декілька місяців вона стане вбивцею.

Жінка знає, що чоловік їй зраджує, він розуміє це, але вони продовжують підтримувати ілюзію люблячої родини. Джуд обґрунтувала цю ситуацію з наукової точки зору: потрібно приймати людей такими, якими вони є; шлюб – це серія компромісів, а насправді, вмовляє себе закрити очі, на те, чого не хоче бачити, намагаючись контролювати свої емоції, почуття. Гаррісон, змальовуючи персонажів, часто використовує невластиву пряму мову, ретроспекцію у минуле. У дитинстві Джуд була зґвалтована старшим братом, не сказала про це батькам, фактично дозволивши зробити те ж саме з молодшим братом. Це, а може непрості стосунки з батьками вплинули на її відмову офіційно оформити шлюб (що й стане потім своєрідним триггером до трагедії), народити дітей – жінці здавалося, що таким чином її життя залишиться такою собі чистою сторінкою, вона не буде ні від кого залежати. Емансипована, освічена, самодостатня, на думку оточуючих, Джуд приховує важкі психологічні проблеми та комплекси, які тягнуться ще з дитинства. Щоб захистити себе у подружньому житті, вона створює своєрідну ментальну оболонку емоційної стерильності та холодності. А перед небезпекою втратити звичний спосіб життя жінка зважується на злочин. Домашнє вогнище, комфорт, затишок, імідж ідеальної у всьому, як виявиться, – найбільша цінність в аксіології Джудді.

Тодд Джилберт на початку твору демонструє практично весь набір, притаманний «справжньому чоловікові». Він успішний девелопер, фінансово стабільний та незалежний, азартний, сексуально активний. Гаррісон не акцентує його негативні риси (зрештою, він поводить себе відповідно діапазону прийнятності Джуд): забезпечуючи родину, чоловік виявляє повагу до занять Джуд, віддає належне її освіченості, умінню вести господарство.

Але у ситуації вибору Тодд самоусувається, руйнуючи стереотип маскулінної поведінкової моделі. За нього вибір роблять жінки – вагітна коханка Наташа (одружитися!) та дружина Джуд (не жити!).

А. Гаррісон вдається за допомогою іронії по відношенню до обох героїв зберегти об'єктивність. Іронічними деталями наповнений весь текст: собака Фрейд, кличка якої мала б продемонструвати відсутність пієтету перед авторитетами, згадки про відомих психологів, зрештою, рід занять Джодді, адже вона психотерапевт, допомагає своїм клієнтам відновити ментальне здоров'я, а собі допомогти не в змозі, її психотерапевтична практика – така ж сама гра, ілюзія, як і їхнє з Тоддом щасливе життя.

Назва твору також викликає неоднозначне сприйняття. Тодд вважає мовчання Джуді її зброєю, своєрідними маркером сили і влади. Спогади героїні про батьківську родину, де мовчанням карали (могли рік не розмовляти!) дещо заперечують таке розуміння. Мовчання Джудді у відповідь на численні любовні інтрижки Тодда – це, скоріше обмін на комфорт і стабільність, легкість існування. Фінальні сторінки твору спонукають і в назві роману відчувати іронію, навіть «чорний гумор».

Тенденція мовчати – найпотужніша зброя, яка обертається не просто слабкістю, а злочином. Тиша не є синонімом спокою та гармонії. Мовчання, тотальна терплячість, ігнорування почуття власної гідності, навіть підкріплені науковою основою, не є гарантією збереження стосунків. Образ Джуд відповідає багатьом ґендерним стереотипам – вона має привабливу жіночну зовнішність, фінансово залежить від чоловіка, турбується про домашній затишок. Одночасно героїня прагне здолати ґендерні стереотипи – вона високоосвічена, хоча й не досягла успіхів у професії («скляною стелею» обмежила себе сама!), вміє контролювати свої емоції, відмовляється народжувати дітей, цінує власну свободу (чи комфорт?), стаючи заручницею стереотипів успішності, що панують у суспільстві, а потім і злочинницею.

ЛІТЕРАТУРА

Основи теорії гендеру: навчальний посібник / редкол.: В. П. Агеєва, Л. С. Кобелянська, М. П. Скорик. Київ: К. І. С., 2004. 536с.

Dolhusheva O.V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Germanic Languages,
World Literature and Teaching Methodology
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
(Kropyvnytskyi, Ukraine)*

BROTHERS GRIMM'S "SNOW-WHITE AND ROSE-RED": READER-RESPONSE INTERPRETIVE STRATEGY

Contemporary literary criticism is marked by a variety of methodologies. Reader-response approach is a universal strategy that can be applied to the interpretation of any piece of fiction.

Reader-response criticism is a heterogeneous strategy encompassing quite a number of issues that undergo consideration. The majority of scholars focus their attention on mental or cognitive operations and reactions on the part of readers in the course of perceiving a fiction text. S. Pryhodiі states, that the category of a reader becomes foregrounded while textual categories (plotline, characters, style etc.) dissolve in the act of reading marked by a mixture of expectations, errors, pauses and hesitations, enjoyment, frustrations and other forms of reading experience (Пригодій, 2006, p. 174).

The scope of questions within Reader-response criticism is extended to include factors that evoke readers' reflection, the history of perception of literature

per se, types of readers, text lacunae (gaps), ‘horizon of expectations’, the objectivity of the text causing the subjectivity of interpretation, etc. Let us consider few essential points of the strategy that outline the theoretical framework for interpreting “Snow-White and Rose-Red”.

W. Iser in his paper *The Reading Process: A Phenomenological Approach* dwells upon readers’ interpretation and experience of a text highlighting the point that a literary piece does not have fixed meanings; instead, meanings are created through recipients’ engagement with the text, personal backgrounds and experience (Iser, 1974, p. 279). This statement proves the subjective nature of any interpretation as different readers may derive different meanings from one and the same text in accordance with their beliefs, emotions or social environments. Additionally, readers may experience the sense of defeated expectancy and face textual gaps. In the course of perceiving a literary work, individual readers fill the lacunae that lead to multiple different interpretations (Ibid., p. 284-285). W. Iser also introduces the concept of the implied reader – a hypothetical reader that adopts an ideal interpretive approach to a particular literary piece that is prompted by the text itself (Ibid., p. 290).

Another prominent theoretician Hans Robert Jauss emphasizes the dynamic interaction between a reader and a text resulting in a more nuanced comprehension of literature. The scholar elaborates the notions of “aesthetics of reception” which focuses on the reader's role in interpreting texts, “horizon of expectations” with the reference to the set of social, cultural and literary norms that determine readers’ anticipations when encountering a new literary work (Jauss, 1967, p. 83-84). Readers’ life experience in terms of distinction between imagination and reality, poetic and colloquial diction expands the boundaries of the “horizon of expectations.” Generally, Jauss advocates for a more interactive and historically grounded approach to literary analysis.

Stanley Fish's affective stylistics conceptualizes the question of how a particular succession of words (organized in phrases, sentences, paragraphs, chapters etc.) produces an impact on the readers' comprehension. According to Fish, the meaning of any element of the linear pattern is undetermined because it becomes actualized only in the consciousness of the reader. The reading process transforms the succession of words into readers' experience in such a way that each word is perceived as an event having an imprint into a human soul. The overall message of the text evolves through meanings as events (Fish, 1970, p. 73-74). In order to grasp the meanings, recipients are supposed to be "mature" and "informed" readers having a profound expertise of idioms, dialects, collocations etc. (Ibid., p. 86-87).

Bruno Bettelheim devoted his psychoanalytical research paper *The Uses of Enchantment* to the influence of fairy tales on children's psyche and personality. Being not literary criticism article, it, nevertheless, can give clues for understanding the way children respond to fairy tales. According to Bettelheim's model of the human personality, fairy tales carry important messages to the conscious, the preconscious, and the unconscious mind. By dealing with universal human problems, particularly those that preoccupy the child's mind, these stories speak to his/her budding ego and encourage its development and simultaneously relieve preconscious and unconscious pressures. Tales state an existential dilemma briefly and pointedly for a child to come to grips with the problem in its most essential form, where a more complex plot would confuse matters for him/her. The fairy tale, thus, simplifies all situations and present typical non-ambivalent characters. The basic decision, on which all further personality development will build, is facilitated by the polarization of the fairy tale, promoting choices between good and bad, and offering solutions in ways the child can grasp on his/her level of understanding (Bettelheim, 1976).

Following the mentioned theoretical background of the reader-response criticism, we have singled out several aspects that are worth discussing in the course of interpretation of the “Snow-White and Rose-Red” tale by brothers Grimm. The first one touches upon the behavior patterns that can be instilled in children by exposing them to the instances of reward and punishment. Young readers are invited to list deeds and actions of the characters and match them to appropriate praises or penalties. For example, helping the mother about the house and the yard or rescuing animals in need Snow-White and Rose-Red are sure to get a kind of reward that has become an archetypal one for fairy-tales – marrying a prince. On the contrary, the punishment is supposed to be imposed on people who behave impudently, rudely and steal someone’s property. It is exemplified by the dwarf – an arrogant creature and a thief – who got jammed into a cleft of the tree. After reading a tale, children may design a list of “dos” and “do nots” (“do help the mother”, “do not use curse words” etc.) showing how they internalize the social norms and attitudes. Interpreting the deeds and awards or punishments of characters, readers are likely to experience a stimulus whose pattern of behavior to adopt.

The second point of interpretation is connected with an appeal to a child’s ego. It is another choice young readers are to decide upon –what personage of the tale they would like to be associated with. Since there are no ambivalent characters in fairy-tales, children face the question “Who do I want to be like?” rather than “Do I want to be good?” B. Bettelheim asserts, that the child identifies him/herself with the good hero not because the hero’s condition makes a deep positive appeal to him/her. So it is natural for the girls to be like Snow-White or Rose-Red. This belief becomes stronger as they gradually approach the episode of a happy marriage. Logically, none would identify oneself with the dwarf character that evoke a sense of disgust. Besides, being turned into a dwarf, as a punishment that

children can fancy of, would certainly sustain the idea of negative consequences of suchlike behavior.

Another issue of reader-response interpretive strategy deals with discussing the symbols embedded in the tale. When young readers are exposed to the imagery of red and white colors, the rose, the treasure, the bear and others, they are fostered to contemplate on their meanings with the reference both to the context of the tale and the recipients' background knowledge and experience. In the course of reading, children interpret the figurative function of these tropes following the minute changes or ambiguities that occur as the plot of the tale is developing. For instance, the treasure may be treated as a reward and a temptation that prompts young readers make a proper personal choice in the existential dilemma. The trope of a rose, first, is viewed as a set of humans' temperament features – a white rose stands for a quiet and gentle personality, while a red one denotes an agile and rambunctious individual. Furthermore, the reference to the flower in the names of the girls may make children consider the attractive appearance of the characters; the rose bushes that the girls' mother grew in front of her window for a long time may be interpreted and as a sign of commemoration.

Additionally, young readers are welcomed to speculate on other fairy-tales or children stories from their reading experience that rely on figurative language, or discuss other dilemmas and choices which secure social and emotional responses on the readers' part.

So, the reader-response interpretation of a fairy-tale “Snow-White and Rose-Red” by brothers Grimm is not limited to the outlined vectors. The tale is a good piece of fiction material to illustrate how other reading strategies work.

REFERENCES

Bettelheim, B. (1976). *The Uses of Enchantment*. NY: Penguin.

Brothers Grimm (n.d.). Snow-White and Rose-Red.
https://www.grimmstories.com/en/grimm_fairy-tales/snow-white_and_rose-red

Fish, Stanley E. (1970). Literature in the Reader: Affective Stylistics. *New Literary History*, 2 (1), 70-100.

Iser, W. (1974). The Reading Process: A Phenomenological Approach. *New Directions in Literary History*, 279-299. https://teoriaciek.wordpress.com/wp-content/uploads/2010/10/iser_the-reading-process.pdf

Jauss, H.R. (1967). From 'Literary History as a Challenge to Literary Theory'. *New Literary History*, 2, 82-89.

Пригодій, С.М. (2006). Критика "читацького відгуку" (Reader-Response Criticism) (на матеріалі оповідання "Падіння Дому Ашерів". *Пригодій, С.М., Горенко, О.П. Американський романтизм. Полікритика*. К.: Либідь, 174-194.

Lysenko L.O.

Ph.D., Associate Professor,

Department of Germanic Languages,

Foreign Literature and Teaching Methodology

Volodymyr Vynnychenko Central

Ukrainian State University.

(Kropyvnytskyi, Ukraine)

VOCABULARY LEARNING STRATEGIES FOR ESL STUDENTS

Learning foreign languages seems to become more and more increasing requirement of modern education. Issue of effective teaching methods have always been widely discussed in educational world community as finding the effective ones is the task of primary importance.

In the world of globalization, English has increasingly become the medium in every domain of communication, both in local and global contexts. As a result, the demand for using English effectively is necessary in every country. Teaching and learning English, except for the native language, is thus crucial for communicative purposes to cope with the growing local, national and international demands for English skills. The process of learning English is slow and progressive and it could be interpreted as a series of challenges to face

Vocabulary acquisition concerns on how people expand the numbers of words they understand when learning a new language. Knowing words in a second or foreign language is vitally important because the reader will be able to understand the written text well and the speaker will be able to communicate basic ideas through vocabulary even if the person does not understand how to create a grammatically correct sentence.

One of the greatest challenges for ELLs (English language learners) is the sheer number of words they must master in order to access content and demonstrate content-area understanding. In this regard, ELLs are constantly trying to catch up with their FEP (Fluent English proficient) peers. The relationship between vocabulary and reading is a circular one. Growth in vocabulary is connected to extensive reading, and high-level vocabularies make reading more comprehensible and enjoyable to students.

Teaching large vocabularies is likely to comprehend more when they read, enjoy reading more, read widely, and further develop their vocabularies through reading. On the other hand, students who enter schools with limited vocabularies are more likely to struggle to comprehend written text, read poorly, and read less, thus limiting opportunities for vocabulary development. Similar to FEP learners, when ELLs repeatedly encounter the same academic vocabulary and phrases in texts, they will likely acquire these words and structures (Schmitt, 2008).

To acquire vocabulary through reading, however, ELLs (and FEP learners) must know approximately 98% of running words in the text (Nation, 2001). High-interest, leveled readers help ELLs to develop vocabulary, yet they do not contain many of the academic words that ELLs will need to know. ELLs are likely to acquire vocabulary through read-alouds; however, they must know at least 90% to 95% of the words they hear in order to learn new words from oral input. And ELLs are not always capable of hearing the white spaces between the words, sometimes making even known words unintelligible. The opportunity to learn from oral text is increased when visuals are used to make the text more comprehensible. Explicit and effective vocabulary instruction is crucial for school success for ELLs and other students (Beck & McKeown, 2007; Marzano, 2004). Yet ineffective traditional methods for teaching vocabulary, such as looking up words in dictionaries, writing words multiple times, and using words in sentences prior to elaborate instruction, have resulted in vocabulary instruction being overlooked in many classrooms. Vocabulary can be effectively taught by presenting each word in student-friendly language, enabling students to make connections between the new word and their world knowledge, and providing meaningful activities that require students to use the word in authentic conversation.

Here is a list of vocabulary strategies you can use in your vocabulary interventions. They are effective and engaging, while being easy to implement.

1. Read Extensively. Reading is the most effective way to build your vocabulary. Read books, magazines, and newspapers that cover a wide range of topics, and pay attention to unfamiliar words.

2. Keep a Vocabulary Journal . Making a vocabulary journal is a great place to collect and interact with words your child hears or sees in their reading. Each page should be dedicated to a singular new word, including its definitions, synonyms, and antonyms.

3. Use Vocabulary Apps. Vocabulary apps are helpful tools for memorizing and expanding your vocabulary. These apps can help build your student's confidence and increase your standing among your peers. Here are some great vocabulary apps that you can download today: Word of the day, Memrise, Word to word, Vocabulary.com, Word up.

4. Watch Movies and TV Shows. Watching movies and TV shows can expose your students to new words and phrases. When watching TV or a movie, have your students pay attention to the dialogue and note any unfamiliar words.

5. Listen to Podcasts. Podcasts on a variety of topics can expose your students to new vocabulary. Listen carefully and take note of any unfamiliar words. Look them up and try to use them in your conversations. Check out these Podcasts to expand your vocabulary and knowledge. 6 Minute Vocabulary by BBC , Merriam-Webster's Word of the Day, The Vocab Man by Daniel Goodson.

There is no doubt that in the era of globalization enhancing vocabulary skills is more important than ever. Building a strong vocabulary over time can allow your students to better communicate your thoughts, verbally or in writing, to avoid confusion and achieve clarity. You can build your vocabulary skills by identifying the techniques that work for you and continually practicing.

REFERENCES

Beck, I. L., & McKeown, M. G. (2007). Increasing Young Low-Income Children's Oral Vocabulary Repertoires through Rich and Focused Instruction.

Brown, H. D. (2000). Principles of language learning and teaching (4th ed.). New York: Longman.

Chastain, K. (1998). Developing second language skills (2nd Ed.). Chicago: Harcourt Brace Publishers.

Nation, P. (2001). Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge: Cambridge University Press.

Marzano, R. J, Building, Pickering D.J.(2004). Academic Vocabulary: Teacher's Manual

Нагорна Н.А.

вчитель вищої категорії,

вчитель-методист

Комунальний заклад «Ліцей «Центральний»

Кропивницької міської ради»

(Кропивницький, Україна)

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ НА ПРОФІЛЬНОМУ РІВНІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Реформаторські процеси, що відбуваються нині в українській освітній галузі, спрямовані на її гуманізацію та демократизацію, справляють відповідний вплив не лише на зміст освіти, а й на методи навчання, які постають вирішальною умовою ефективності навчального процесу. Тому вдосконалення, осучаснення освіти має супроводжуватися оновленням методів її реалізації, коли поряд із традиційними широкого застосування набувають їх інноваційні різновиди.

Інтерактивна модель навчання є однією з основних моделей, властивих сучасній школі. Це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності

учнів, що має на меті створити комфортні умови навчання, за яких кожен із них відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

На думку науковця В. Редька, інтерактивне навчання є одним із сучасних напрямів активної соціально-психологічної взаємодії, у процесі якої учень вступає в діалог з учителем або однокласниками, бере активну участь у пізнавальному процесі, виконуючи творчі, пошукові, проблемні завдання у парі або в групі.

Саме у взаємодії, стверджує О. Пометун, полягає сутність інтерактивного навчання, а сам навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх здобувачів освіти. Інтерактивні технології сприяють розвитку здатності цінувати знання та вміння користуватися ними; формуванню навичок спілкування та співпраці, вихованню толерантності, доброзичливості, розвитку вміння робити вільний та незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності.

Провідними ознаками й інструментами інтерактивної взаємодії, за О. Пометун, є полілог (багатоголосся), діалог, миследіяльність (учитель не передає учням готові знання, а організовує їх самостійну пізнавальну діяльність), смислотворчість (самостійне створення і побудова нових знань), свобода вибору (свідома регуляція й активізація власної поведінки, потреба в подоланні перешкод і труднощів, готовність і можливість самостійно діяти і взаємодіяти з кимось, усвідомлена відповідальність за зроблений вибір), створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання (неприпустимість порівняння досягнень одного учня з досягненнями іншого).

Однією з найважливіших складових іноземної мови, вважає О. Казачінер, є вивчення граматичного матеріалу, оскільки знання граматики і мовленнєвих структур дає людині змогу вільно будувати грамотні та чіткі висловлювання під час спілкування. Водночас в останні роки спостерігається

скорочення ролі граматики під час навчання іноземної мови, що зумовлює значне збільшення кількості помилок у мовленні учнів.

Беручи до уваги зазначене, приходимо до думки, що:

1. Вивчення граматики має базуватися на засвоєнні правил шляхом активної пошукової діяльності учнів, яка, у разі необхідності, може доповнюватись поясненнями учителя.

2. Під час вивчення граматичного матеріалу іноземної мови доцільно використовувати різні форми навчання: пасивну (учень має засвоїти і відтворити матеріал, який пояснює вчитель), активну (діалог «учитель – учень», виконання творчих завдань) та інтерактивну (активна взаємодія та спілкування учнів під час виконання навчальних завдань).

3. Під час навчання іноземної мови необхідно спеціально організовувати мовлення учнів у такий спосіб, щоб забезпечувати повторюваність одних і тих самих граматичних структур протягом обмеженого часу, внаслідок чого формуватимуться іншомовні фразові стереотипи – внутрішні психічні сполучальні схеми речень, які є психофізіологічною основою граматичних навичок.

Таким чином, у своїй роботі над граматикою англійської мови вчителі закладів загальної середньої освіти мають приділяти увагу теорії, але при цьому здебільшого використовувати інтерактивні методи, коли учні самостійно здобувають знання, працюючи в парах або групах. Завдання вчителя за такого підходу полягає в підготовці та організації самостійної роботи учнів, у ході якої він виступає у ролі помічника, радника і консультанта.

Організовуючи роботу учнів із самостійного ознайомлення з тим чи іншим граматичним явищем, варто спиратися на запропоновані А. Тетер етапи.

Перший етап – мотиваційний. Учитель створює мотивацію до вивчення нового граматичного явища.

Другий етап – ознайомлення з граматичним явищем, фіксація та пояснення отриманих результатів. Інформація, яку діти отримують в процесі спільної праці та обговорення, стає особистісно значимою, а результатом особистої розумової активності – «особистісний» продукт. Учитель виконує роль організатора і помічника, який лише «підштовхує» учнів, в разі необхідності, до правильної відповіді.

Третій етап – тренувальний. Відбувається перевірка розуміння учнями граматичного явища та його закріплення, виконуються вправи.

Отже, на кожному етапі роботи щодо ознайомлення з новим граматичним явищем та його закріплення цілком правомірно використовувати інтерактивні методи, які спонукають здобувачів освіти до роздумів, формують у них бажання шукати, розуміти, осмислювати і застосовувати необхідну інформацію. Тому можна стверджувати, що інтерактивний підхід допомагає долати пасивність учнів, перетворюючи їх на суб'єктів навчально-виховного процесу, а сам навчальний процес спрямовується на окрему особистість, враховуючи її бажання, вміння та творчі можливості. Слід наголосити, що тут у фокусі має бути не засвоєння певного обсягу знань учнями, а розвиток у них пізнавальних запитів, творчого потенціалу, способів мислення та діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

Казачінер О. С. (2012). Шляхи підвищення ефективності та якості уроку іноземної мови /О. С. Казачінер. – Х.: Вид. група «Основа», – 112 с.

Козакевич О. О. Сучасні інтерактивні методи навчання для формування граматичної компетенції студентів спеціальності соціальної роботи /

О. О. Козакевич – [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2010_123_110_20

Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Піроженко; [за ред. О. І. Пометун]. – [Електронний ресурс]. Режим доступу:
https://pedagogika.ucoz.ua/knygy/Suchasnyj_urok.pdf

Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови /В. Редько - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_8-9_8

Голуб В.А.

аспірант кафедри української філології та журналістики

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

*Науковий керівник: д. філол. наук, проф. **Фока М.В.***

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

**РОЛЬ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ ЯК ГЕНЕРАТОРА
ІМПЛІЦИТНИХ СМИСЛІВ
(НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА
«ОБМАРИЛО»)**

Змістова наповненість творчості Григора Тютюнника значною мірою породжена багат шаровістю його прози. На першому плані висвітлено численні соціальні проблеми, життя дітей і дорослих, жінок і чоловіків воєнного та повоєнного часів із різною достовірністю. Але почесне місце письменника серед плеяди українських класиків визначило не лише це, а й

беззаперечна майстерність у творенні підтексту (імпліцитних смислів) (Голуб, 2024). На думку Г. Ключека, саме «другий змістовий шар» – «прихований», «імпліцитний» – «визначає потужну художню енергетику» тексту (Ключек, 2007, с. 37), спонукає читати й перечитувати, щоб збагнути власні сенси на перетині авторського задуму та індивідуальної рецепції.

Художній твір рідко говорить із читачем буквально. Кожен письменник використовує певний інструментарій для кодування тексту, щоб транслювати його вміст не безпосередньо, а через символи, алегорії та метафори (Фока, 2019). Унаслідок цього відбувається взаємодія на рівні несвідомого, породжується емпатія. Але це – не пасивний процес. М. Фока вважає, що підтекст потребує активної участі реципієнта для свого розкриття (Фока, 2019, с. 99), тому важливо не лише рухатися за течією думки автора, а й розпізнавати ключові смислоформувальні точки, важливі для повномірного сприйняття творчого задуму. Припускаємо, що художні деталі можуть бути такими генераторами імпліцитних смислів.

За Літературознавчим словником-довідником, *художня деталь* – це «засіб словесного та малярського мистецтва, якому властива особлива змістова наповненість, символічна зарядженість, важлива композиційна та характерологічна функція» (Літературознавчий словник-довідник, 2006, с. 718). Художні деталі бувають *речові, портретні, пейзажні та інтер'єрні*, а з-поміж інших образів їх вирізняє «значущість, вага» та «авторський акцент» (Літературознавчий словник-довідник, 2006, с. 718). Н. Ференц доповнює цей перелік психологічними деталями (Ференц, 2011), що значно розширює спектр елементів, які визначаємо як засоби генерації підтексту в Григора Тютюнника.

Проза Григора Тютюнника надає досить багато можливостей для аналізу прихованих сенсів. Її імпліцитний смисл можна декодувати як на рівні окремих деталей, так і цілісно, сприймаючи епізод як загальну картину,

яка показує певну історію. Зокрема, на матеріалі оповідання «В сутінки» можна розглядати як конкретні образи (солома, калюжа води), так і загальну психодинаміку спілкування сина з матір'ю (Голуб, 2024) із застосуванням психологоспрямованих технологій (Михида, 2013).

Спробуймо сфокусувати погляд на художній деталі як *основному генераторі імпліцитних смислів* для оцінки продуктивності цього підходу на матеріалі оповідання «Обмарило». Воно досить невелике за обсягом, але попри це читач дізнається про минуле, теперішнє й майбутнє сім'ї Волохів за одну ніч, поки вони чекають, що свиня опороситься. Це стає можливим завдяки рецепції підтексту, зашифрованого здебільшого в кількох образах.

Найперша художня деталь, яка відкриває історію – *інтер'єрна*. Скрізь темрява, але житло персонажів дуже яскраво освітлене штучним світлом, що підкреслює напругу моменту: «В селі вже скрізь погасло. А у Волохів, крім лампочки під вибілюваним сволоком, горів ще й каганець на столі: цю ніч у них мала опороситися свиня» (курсив наш – В. Г.) (Тютюнник, 2017, с. 163). Усе наготові, господарі неспокійні, але натхненні: «Антін швендяв по хаті – од столу до дверей і назад. ... Палажці робилося ніяково і трохи якось аж млосно від тих слів. Вона сором'язливо совалася черінню...» (Тютюнник, 2017, с. 163), тож це надмірне світло тільки додає *святості передчуття*.

Каганець на столі стає об'єктом *невротичної компульсії* Антіна, який хвилюється, але прагне не подавати вигляду, притлумлюючи справжні почуття: «Підійшов до каганчика, зняв ганчіркою гаряче закіптюжене скло і почав хекати в нього» (Тютюнник, 2017, с. 163); «Присів до столу і заходився обмацувати каганець: поправив скло, хоч воно й так було добре надіте, викрутив навіщось гніт, а тоді знову його вкрутив» (Тютюнник, 2017, с. 165). Але поки вогник яскраво горить, палкою є й надія господарів на вдале завершення справи, яка марніє ближче до ранку: «Світло од каганчика зробилося жовтим і куцим» (Тютюнник, 2017, с. 166), і зникає зовсім, коли

Антін приносить єдине вціліле порося. Натомість сходить «червоне березневе сонце» (Тютюнник, 2017, с. 166) як *уособлення звичного природного циклу*, не залежного від людських сподівань і тривог.

Друга важлива деталь – *психологічна*, яку втілено в романтизації взаємодії Антіна й Палажки, сповнених емоцій від передчуття народження нового життя, що не може не тригерити їхню психіку. Вочевидь, у них є син, але вже дорослий і десь служить, бо Волох говорить про нього так: «Може, москалеві нашому прикупимо гражданські штани на демобілізацію» (Тютюнник, 2017, с. 163), тож народження поросят – шанс пережити появу життя знову. Тому Палажка запинається «по-дівочому» (Тютюнник, 2017, с. 163), Антін «шибеникувато ошкірнувся і вщипнув жінку за попереk» (Тютюнник, 2017, с. 164), а кульмінацією його гарного настрою є утримання від лайки й «Ану не гавкати!» (Тютюнник, 2017, с. 164) до дружини, що й можна вважати *основною психологічною деталлю твору*, адже тут це передає найвище піднесення, яке в кінці твору обертається глибоким розчаруванням і досадою чоловіка, яку той виплескує в грубому «Якби ж ти не гавкала!» (Тютюнник, 2017, с. 166).

Одним із найбільш ємнісних образів є останнє поросятко, яке вижило. Його варто розглядати радше як *символ*, ніж як художню деталь, зокрема через статус живого (хоч і недовго), а також через *сакральні асоціації з дивом*, яке Волохи так і не змогли вберегти. Саме цей образ у кінці твору гостро увиразнює *стосунки в сім'ї, характери, а також проблеми майнового та соціального статусу* Волохів, для яких ці поросята значили надто багато. Більше того, смерть тваринки виконує прогностичну функцію щодо взаємин Антіна й Палажки, не здатних виплекати нове життя через жорстокість чоловіка та його безвідповідальність.

Отже, аналіз художніх деталей як особливо концентрованих за змістом, символізмом та емоційною наповненістю образів в оповіданні Григора

Тютюнника «Обмарило» підтвердив їхню здатність до втілення імпліцитних смислів. Художні деталі розглянуто як своєрідні смислові маркери, які фокусують увагу читача на ключових моментах, необхідних для занурення в психологію персонажів і соціокультурний контекст твору. Інтер'єрні, психологічні та символічні деталі у творі сприяють розкриттю підтексту, зокрема, надмірної напруги моменту, надій та страждань подружжя Волохів, їхню глибинну потребу у відновленні зв'язку через передчуття нового життя, що завершується гірким розчаруванням.

ЛІТЕРАТУРА

Голуб, В. (2024). Природа імпліцитних смислів художніх творів Григора Тютюнника. *Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Слово в сучасній науковій парадигмі: євроінтеграційний контекст» (28 листопада 2024 р.)*. Кропивницький, 2024.

Клочек, Г. (2007). *Енергія художнього слова*. Редакційно-видавничий відділ Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Літературознавчий словник-довідник. (2006). ВЦ «Академія»

Михида, С. (2013). *Модерн d'Ukraine: особистість – мегатекст – поетика*. Поліграф – Сервіс.

Тютюнник, Г. (2017). *Чудасія : повісті та оповідання*. Знання.

Ференц, Н. (2011) *Основи літературознавства*. Знання.

Фока, М. (2019). Поетика підтексту як літературознавча проблема. *Південний архів (філологічні науки)*, 78, 98–102

Козарь Д.В.

аспірант кафедри філології та журналістики

Науковий керівник: д. філол. наук, проф. Михида С.П.

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ПОСТАТЬ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО В ДІАСПОРНІЙ КРИТИЦІ: НАРИС ПСИХОПОРТРЕТУ

Постать Миколи Хвильового в діаспорному дискурсі вже ставав предметом осмислення в літературознавчих дослідженнях. До цієї теми зверталася О.Яблонська та М.Хаперська. Вони зробили огляд критичних публікацій та біографічних нарисів, які були присвячені письменнику. Розвідки дослідниць носили оглядовий характер і мали на меті познайомити з думкою літературознавців в екзилі про творчу постать і доробок Миколи Хвильового.

У нашій студії пропонується специфічний погляд на дослідження діаспорних критиків в контексті створення психопортрету письменника. Концепція психопортретування була обґрунтована професором С.Михидою у студії «Психопоетика українського модерну: Проблема реконструкції особистості письменника» (Михида, 2012). Запропонована вченим методологія передбачає встановлення індивідуально-особистісних психологічних рис митця, спираючись на широкий дослідницький матеріал: мемуаристику, листування, спогади про письменника, біографії та автобіографії, твори. Такий підхід передбачає встановлення кореляції індивідуальних психологічних якостей зі стильовою палітрою, тематикою творів, проблемами, які порушує митець у текстах. Окрім того, підхід

дозволяє визначити глибинні комплекси та підсвідомі імпульси, котрі знаходять своє відображення на змістовому і формальному рівнях творів.

З цієї позиції проаналізуємо окремі міркування і спостереження, які представили діаспорні літературознавці і критики про постать і стиль Миколи Хвильового. Насамперед відзначимо, що ці розвідки зробили вагомий внесок в реконструкцію біографії митця, яка була фактично викреслена з історії української літератури. Ученим вдалося встановити факти біографії, спираючись на спогади сучасників (рідних письменника, соратників по перу і літературним угрупованням), критичні виступи про творчість Миколи Хвильового 1920-1930-х років, тобто тих джерел, які були недоступні тривалий час вітчизняним літературознавцям через вилучення імені письменника з літературного процесу.

Першим, хто в діаспорі звернувся і фактично реконструював біографію Миколи Хвильового, був О.Ган. Він представив відомості про родинне підсоння холеричної натури письменника, а те, що Хвильовий був холериком видає навіть його псевдонім («він хвилювався сам і хвилював інших»). Схильність до експресивних виступів (памфлети), романтичність натури (екзотичні метафори, які описували Україну, революцію і людей нової доби – героїв голубої Савої і азійського ренесансу) тощо дозволила досліднику розглянути постать Миколи Хвильового як «найяскравіший вияв певного громадського-психологічного типу» (Ган, с. 6). Автор детально описав бурхливу вдачу батька письменника, діда по матері, від яких Хвильовий успадкував експансивність, шляхетність, рухливість, бентежність і народолобство. Дослідник описує витoki романтичного світогляду письменника, зокрема вказує на вплив вчителів гімназії, книжок, воєнної служби, історичного минулого краю, в якому народився Хвильовий (Шведська могила як символ боротьби за свободу України часто з'являється у творах письменника).

О.Ган встановив і описав витoki внутрішнього конфлікту Миколи Хвильового, який зрештою привів його до самогубства. Метафорично дослідник описав цей процес як прояв «сірого чортика» (Ган, с. 30) – затьмареність, замуленість образу України, яка стала причиною фанатичної віри у національний ренесанс, який має бути частиною соціалістичної революції. Вперше дослідник виокремив такі психологічні риси Миколи Хвильового, як аристократизм духу, вітаїстичність («вмираю, бо люблю життя»), як сформували такі риси стилю, як трагічний романтизм (про це також пише в своєму есе Олена Теліга (Теліга, 1986)), екзотизм і естетизм, динамічність образів, фрагментарність композиції і рвучкість фраз тощо.

Свої міркування щодо внутрішніх конфліктів Хвильового, які призвели до смерті, наводить і Дмитро Донцов в розвідці «Дві доби нашої літератури» і «Микола Хвильовий». Критик розглядає особистість письменника крізь призму конфлікту національного і соціалістичного, аристократичного духу, готики і плебса. Він окреслює специфічні стильові риси митця, які впливали із цього конфлікту. Хвильовий-романтик, мрійник, зачарований красою (естетизм), інтелектуал, письменник, котрий відкинув масовість і протиставив міщанству окцидентність, фавстівський дух. Д. Донцов описує ті психологічні риси особистості Миколи Хвильового, які формували його як месію нової української літератури. Він прагнув «повернути фанатичну віру у прекрасне далеке майбутнє» і побороти «національну галушковість» (Донцов, 1986, с. 455). Тож, критик описав ще одну сторону натури Хвильового – його національне Я, яке формувалося на ідеалах психологічної Європи і віри в азійський ренесанс.

Значний внесок в опис характеру і життєвих обставин Миколи Хвильового зробив Г. Костюк. Він представив низку критичних роздумів щодо психологічного складу письменника. Важливим для створення психопортрету митця є міркування критика щодо військової практики

Хвильового. Г. Костюк наголошує, що за своїм «психічним складом Хвильовий не був вояком» (Костюк, 1986, с. 28), швидше він був культурним просвітителем. Цей момент важливий, оскільки служба в армії Хвильового, участь у революційних подіях не могла не позначитися на його світогляді і психіці. Проте спостереження Г. Костюка дозволяють говорити про переважання життє- і людинолюбства у світогляді і психології митця, що знаходить своє відображення у творах письменника, в романтичних образах, конфлікті Ероса і Танатоса тощо.

Студія Є. Маланюка присвячена стильовій практиці Миколи Хвильового. Критик відзначає ліричність і музичність прози письменника, схильність до малої епічних форм (холеричність натури, експресивність, імпульсивність). Ці риси стилю продиктовані, на думку Є. Маланюка, палкістю натури Миколи Хвильового, його принциповістю, свободою духу і націоцентризмом (у творах повстає проти Енківщини – міщанства) (Маланюк, 1986, с. 469).

Ці критичні студії дозволяють говорити про індивідуально-психологічні риси Миколи Хвильового. Вони вказують на те, що письменник належав до пасіонаріїв – унікального психологічного типу, якому властивий холеричний темперамент, сильна внутрішня мотивація, емоційність та емпатія, схильність до ризику (кинув виклик радянській системі).

ЛІТЕРАТУРА

Ган О. Трагедія Миколи Хвильового. Прометей.

Донцов Д. (1958). Українсько-совєтські метаморфози. Дві літератури нашої доби. «Гомін України». 93 – 108

Донцов Д. (1986). Микола Хвильовий. Микола Хвильовий. Твори у 5-ти томах. Т. 5., 439 – 464.

Костюк Г. (1986). До нового трактування біографії Миколи Хвильового. Микола Хвильовий. Твори у 5-ти томах. Т. 5., 15 – 39.

Маланюк Є. (1986) 13 травня 1933 року. Микола Хвильовий. Твори у 5-ти томах. Т. 5., 464 – 472.

Михида С. П. (2012). «Психопоетика українського модерну: Проблема реконструкції особистості письменника». «Поліграф

Теліга О. (1986) Партачі життя. Микола Хвильовий. Твори у 5-ти томах. Т. 5., 15 – 39.

Хаперська М.В. Микола Хвильовий в оцінці вітчизняної та зарубіжної критики. Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/46589115.pdf>

Яблонська, О. Микола Хвильовий у діаспорних дослідженнях українського літературознавства: 1947 рік. Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/3405/1/khvylovyyi.pdf>

Михида І. С.

аспірант кафедри української філології та журналістики

Науковий керівник: д. філол. наук, проф. Ключек Г.Д.

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

АНТИТОТАЛІТАРНІ АКЦЕНТИ ЛИСТУВАННЯ ІВАНА БАГРЯНОГО З ВОЛОДИМИРОМ ТА РОЗАЛІСЮ ВИННИЧЕНКАМИ

Іван Багряний, «лідер, творець і бунтар», не міг «змиритися з мерзотою, жорстокістю, безглуздістю тоталітарної доби» (Михида, 2014, с. 7). Цим наскрізно пронизаний його мегатекст: як творчість, так і приватні

висловлювання, зокрема листування, що увиразнює непохитну й принципову особистість письменника.

У попередніх літературознавчих розвідках *епістолярій* І. Багряного, на думку Л. Михиди, був засобом уточнення біографічних відомостей, жанрово-стильової своєрідності тощо (Михида, 2014, с. 19). Уважаємо його придатним і для *актуалізації антитоталітарних інтенцій* письменника, сформованих безпосереднім життєвим досвідом, непересічним інтелектуальним обдаруванням та гуманістичною спрямованістю. Це важливо не лише в контексті звеличення конкретного українського митця, а й у межах культурної боротьби, яка точиться вже не одне століття. Кожне підтвердження цьому – ще один союзник на війні, не обмеженій наземним, повітряним та морським фронтами.

Творчий шлях І. Багряного тривав із 1921 до кінця життя, який наздогнав письменника у тривалій еміграції – втечі від переслідувань радянською владою. СРСР був прямим нащадком Російської імперії, який взяв на озброєння жорстокий і підступний тоталітарний режим, повністю зберігши політичну структуру «материнського» утворення, де на чолі стоїть верховний деспот, підпертий найвпливовішими прихильниками, які, тим не менш, плазують перед вождем, та захищений бездумним і безчуттєвим каральним апаратом (за П. Іванишином) (Іванишин, 2024). І. Багряний активно виступав проти цього й, не менш важливо, дійсно БУВ проти, що якраз і набуває сили на *перетині різних джерел мегатексту*: художньої прози, публіцистики та епістолярію (Михида, 2012). Листування митця – важлива складова доробку через те, що орієнтовано з 1944 року І. Багряний опинився за кордоном, але прагнув підтримувати зв'язок із «відомими особистостями української діаспори та друзями і колегами з УРДП» (Багряний, 2024, с. 6). Крізь це проглядає міцна *світоглядна база*, більше

того – її **монолітність**, вербалізована через емоційно забарвлені концепти (Івашина, 2023), де **тоталітарний режим – однозначний ворог**.

Зокрема про боротьбу за поширення української культури на широкий загал англійською та французькою йдеться в листуванні з Володимиром та Розалією Винниченко. У збірці, впорядкованій О. Коновалом, розміщено кілька листів В. Винниченка до І. Багряного 1950 року без відповідей адресата, які, можливо, не збереглися, та листи І. Багряного вже до Розалії Винниченко із 7 червня 1951 року після смерті її чоловіка (Багрянний, 2024). Однак Л. Михида з посиланням на О. Шугая зазначає, що І. Багрянний писав В. Винниченку ще в 1948 р., «надсилаючи своєму кумиру збірку поезій «Золотий бумеранг»» та висловлюючи «глибоку пошану та вдячність» за натхнення в творчості (Михида, 2014, с. 26–27).

Позаяк безпосередньо читаємо саме епістолярій до Розалії Винниченко, то основні антитоталітарні акценти аналізуємо за цими текстами. Зокрема в листі від 7 червня 1951 р. ідеться про потребу активного культурного протистояння, до якого постійно вдається ворог: «Справа та хилитається сюди й туди, точиться *ціла боротьба* навколо цього – *росіяни перешкоджають скрізь і як тільки можна*. Але все може скінчитися нашою перемогою» (курсив наш – І. М.) (Багрянний, 2024).

У листі Розалії Винниченко 18 листопада 1955 р. І. Багрянний сміливо **називає речі своїми іменами**, що свідчить про тверезий свідомий погляд, підкреслений, з-поміж іншого, раціональними міркуваннями щодо книгодрукування й попиту аудиторії: «якщо книга буде, на погляд видавництва, варта уваги, то бажано, щоб до неї була додана коротенька передмова якогось *відомого автора*, от, скажімо, ДАВІДА РУССЕ, як відомого борця проти *совєтського рабства й невільництва та комуністичного терору Кремля*» (курсив наш – І. М.) (Багрянний, 2024). Надаючи діям Кремля такі однозначні дефініції, І. Багрянний підкреслює свою

світоглядну позицію й прагне донести її до іншого народу – через авторитет «якогось відомого автора», прагнення популяризації своєї викривальної праці тощо.

З іншого боку, письменник не має ілюзій щодо бажання іноземців неодмінно й негайно дізнатися правду про СРСР, ще й із біблійним підтекстом. Тому пропонує іншу назву, досить іронічну, крізь яку проглядає глибоке розуміння хибної репрезентації Радянського Союзу як об'єднання братніх республік у світовому інформаційному просторі: «Тепер щодо назви: мені чомусь хочеться, щоб французьке видання цієї книги мало *іншу назву*, а саме – «*БРАТ*». Цікавий знати Вашу думку, як людини, що знає французьку публіку й її смаки та *психологію*. Чомусь мені здається, що така біблійна назва, як «САД ГЕТСИМАНСЬКИЙ», шкодитиме книзі як титул, що не мобілізуватиме уваги французького читача. Але я про психологію сучасних французів нічого не знаю, тому хочу знати Вашу думку» (Багрянний, 2024).

У тому ж листі до Розалії Винниченко 7 червня 1951 р. щодо пошуку видавництва для роману Володимира Винниченка І. Багрянний демонструє й *оптимістичне візіонерство*, коли протиставляє *майбутню Україну* всьому *світу теперішнього*: «Мені здається, що *такого видавництва немає в цілому світі, бо то все кероване політичними міщухами й невігласами*, або, кажучи нашим галицьким діалектом, «паскарями». Є одне лише видавництво (*не рахуючи тих, що будуть в майбутній Україні!*) в Європі, яке може речі В. К. видавати й вважає це собі за честь, — це «Українські вісті» й «УКРАЇНА» (курсив наш – І. М.) (Багрянний, 2024).

Натомість листи до В. Винниченка, які передували цій кореспонденції, не розміщено в збірнику, тож маємо до аналізу лише реценцію іншим письменником та політичним діячем І. Багряного та його діяльності. У цьому теж можна визначити деякі антитоталітарні акценти з особливою увагою до демократичних принципів. В. Винниченко в листі від 12 грудня 1950 р. пише:

«Щодо вміщення в «Укр. вістях» моєї статті «Два спростовання», то мені було б щиро сумно, коли б редакція відмовилась її надрукувати. Не того, що її не було б тепер надруковано, а того, що це якраз *Ваша газета* відмовилась би, та газета, яку я вважаю за *справді демократичну* і яка навіть в останньому числі сама себе схарактеризувала як ту *трибуну*, на якій можуть забрати слово члени укр. еміграції з одмінними від її поглядів позиціями в різних питаннях» (Багрянний, 2024, с. 90).

Ці ж тези повторено й у наступному листі від 27 грудня 1950 р після, вочевидь, якогось пояснення щодо публікації, яке не цілком вдовольнило В. Винниченка, але засвідчило *поміркованість* і деяку *обережність* І. Багряного в збереженні газети з її *основною ідеологічною позицією*: «Ви пишете про американців у зв'язку із загрозою закриття «Укр. вістей» за статтю Мовчана «Демократія!». Я з Вами цілком згожуюсь і боюсь цієї «демократії», яка затуляє рота за критику її дій... От я й подумую іноді: *чи не того* редакція «УВ» не друкує мої «Два спростовання», що *не згожується з деякими думками в них*, що хоче іти шляхом американської «демократії» й «закрити» мого рота?» (курсив наш – І. М.) (Багрянний, 2024, с. 93).

За цими твердженнями та чіткою позицією в листах до Розалії Винниченко Іван Багрянний постає як раціональна та поміркована особистість зі стійким світоглядом та прагненням до розширення культурного впливу України за кордоном шляхом популяризації викривальних матеріалів, де однозначно відображено жорстокий тоталітарний режим.

Отже, епістолярна спадщина Івана Багряного є важливою складовою його мегатексту, що уможливорює поглиблене осмислення світоглядних орієнтирів митця. Листування підтверджує його незламну антитоталітарну позицію, що корелює з художньою та публіцистичною творчістю. Антитоталітарні акценти епістолярію визначено не лише змістом, а й мовною експресією, яка передає безкомпромісність ідей письменника. У листах

І. Багрянного до Р. Винниченко простежується глибока політична свідомість і стратегічне бачення майбутнього України як незалежної держави. Письменник прагне до використання творчості як інструменту культурного спротиву та поширення правди про СРСР. Це свідчить про його глибоке залучення у процес формування альтернативного дискурсу щодо радянської політики та її впливу на Україну. Рецепція діяльності І. Багрянного В. Винниченком дозволяє збагнути деякі психологічні аспекти протистояння митця режиму, а також демократичне спрямування його ідеології. Таким чином, листування письменника є цінним джерелом для вивчення антитоталітарного дискурсу української еміграційної літератури та варте уваги як важливий історичний документ, що засвідчує безперервність українського культурного спротиву в боротьбі за національну ідентичність. Розширення опрацьованого матеріалу в обраному напрямку визначаємо як перспективи подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

Багрянний, І. (2024) *Листування. Володимир Винниченко, Єжи Гедройць та інші. 1946-1963*. Упорядники та автори передмов: Олексій Коновал і Сергій Козак. Фоліо.

Іванишин, П. (2024) *Убити дракона. Московський міф і його ліквідація*. Крила.

Івашина, О. (2023). Марія Матіос у мегатексті: проблема моделювання психосвіту. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (205), 64–69.

Михида, Л. (2014). *Іван Багрянний: таємниці творчої лабораторії. Мала проза*. Український пріоритет.

Михида, С. (2012). *Психопоетика українського модерну: Проблема реконструкції особистості письменника*. Поліграф–Терція.

Оцабрик О.Ю.

аспірант кафедри української філології та журналістики

Науковий керівник: д. філол. наук, проф. Клочек Г.Д.

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

**МОВА ТІЛА В СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ
(НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА
«ЗАВ'ЯЗЬ»)**

Одна з переваг літератури як мистецтва – демонстрація майстерним автором саме тих образів, які якомога влучніше характеризують подію чи персонажа. За кількома штрихами якісного художнього твору уява малює цілісність, тож за окремим, але пов'язаними між собою деталями можна пізнати особистість. Зокрема в прозі генія психологічного портрету із «діамантовою щільністю» – Григора Тютюнника (Клочек, 2020, с. 187).

Портрет у літературі – це не лише засіб візуалізації персонажа, а й **характеротворчий** інструмент (Гром'як та ін, 2007, с. 547). Крім того, це один зі способів досягнення **психологізму** художнього твору (Івашина, 2023), адже за зовнішніми прояви можна створити «психопортрет як сукупність психічних виявів персонажа» (Михида, 2012, с. 256).

В. Фащенко називає «великим майстром психологічного портрету» М. Коцюбинського, бо «про душевний стан героїв його новел красномовно говорять їхні очі, пози, рухи, інтонації» (Фащенко, 2005, с. 94). Цей опис можна застосувати й до Григора Тютюнника, який застосовує весь інструментарій текстового відображення людини в прозі. При цьому різні

засоби дозволяють проявити різні аспекти особистості й доповнити розуміння художнього тексту новими відтінками.

У новелі «Зав'язь» представлено чимало авторських інструментів, зокрема відображення сприйняття сторонніми особами, самохарактеристика, художній паралелізм, описові епітети (Оцабрик, 2024). Це все активує візуалізацію, наповнює кадр звуками, запахами: «Беру на косинчику пляшечку одеколону, поливаю носовичок» (Тютюнник, 2000, с. 5); «белькочу шепеляво і противно» (Тютюнник, 2000, с. 6) тощо.

Крім цього, новела яскраво ілюструє ще один спосіб психологічного портретування – *текстуальне відображення мови тіла*. Для відокремлення його від інших, у цьому дослідженні під «мовою тіла» маємо на увазі жести, постань, рухи й «антирухи», тобто нерухомість, яка притаманна людині в «стані душевного потрясіння, спантеличення чи захвату», за В. Фащенко (Фащенко, 2005, с. 100), тобто *пантоміміку* (Фащенко, 2005, с. 96), та відокремлюємо поки що від міміки – рухів очей та губ. Метою такого звуження погляду вбачаємо спробу осмислити виражальний потенціал саме цього засобу характеротворення, який епізодично присутній у всьому доробку митця, що є природнім наслідком звернення до психологізму загалом. Однак концентровано його застосовано не в усіх текстах. З-поміж таких можна пригадати насамперед «Три зозулі з поклоном», «В сутінки», «Зав'язь» та потенційно деякі інші, гідні стати матеріалом подальших досліджень.

Наразі варто зосередитися саме на новелі «Зав'язь», яка показує трепетний і ніжний момент першого юнацького кохання. Хлопець збирається на побачення, його нервовий рух після розмови з дідом («хряпаю дверима» (Тютюнник, 2000, с. 5)) видає хвилювання й те, що розмова про його об'єкт симпатії «зачепила». Утім від зустрічі й погляду на Соню «здається, що я

ширшаю в плечах, твердішаю в ході і ось-ось підлечу. А от голосу – не стає...» (Тютюнник, 2000, с. 6).

Цей фрагмент показує, як змінюється *хода й постава хлопця*, коли той бачить кохану дівчину. Більше того, Григій Тютюнник висвітлює це ніби зсередини, що підкреслює *занурення автора в психофізіологію персонажа*, адже цей рух відбувається несвідомо, що пояснено вставним словом «здається», отже персонаж цього не контролює. Натомість його інтимний потяг до Соні впливає на соматику, змушує тіло зробити все, щоб здаватися привабливим, і, разом із тим, *забирає голос*.

У цьому фрагменті Григій Тютюнник і вперше вияснює мову тіла як один із основних інструментів портретування в цій новелі, і пояснює, чому це необхідно, – бо голосу від хвилювання немає. Надалі Миколка й Соня спілкуються обірваними фразами, не обмінюючись глибокими думками, натомість говорять їхні тіла.

Саме Соня ініціює фізичний контакт, «міцно бере мене під руку, трошки злягає на неї теплими пружкими грудьми», який продовжується навіть коли вони лізуть у провалля: «ми ліземо з кручі в чорну холодну прірву, підпираючи одне одного плечим» (Тютюнник, 2000, с. 6). Це вказує на більшу сміливість дівчини, її ініціативу в стосунках, яку й увиразнено пропозицією полізти в кручу: «Ходімо, я тобі сніг покажу» (Тютюнник, 2000, с. 6), а також бажанням зберігати тактильний контакт: «Миколко, давай я буду падати, а ти мене держи» (Тютюнник, 2000, с. 7). Більше того, екстремальна розвага навіть зобов'язує Миколку до цього, бо поодиноці вони б не впоралися з мандрівкою, а потреба підтримувати дівчину дещо знімає ніяковість моменту, що настає під час зупинки руху, коли хлопець «стовбичить коло неї, не знаючи що й казати» (Тютюнник, 2000, с. 6).

«Чорна холодна прірва», у яку хлопця приводить Соня, символізує так званий новий світ, незнайомий для Миколки, дорослий і небезпечний, але це

пробуджує його тіло, змушує активніше рухатися назустріч бажаному: «Стрибаю вниз, сердито хапаю її за плечі і з розгону цілую в рипучу холодну хустку» (Тютюнник, 2000, с. 7), після чого можна сказати, що він відновлює контакт із фізичною оболонкою, з якою відбулася дисоціація під впливом надмірних хвилювань: «Я не допомагаю, а майже виношу її вгору на руках. І сили в мене – як у вола» (Тютюнник, 2000, с. 7). Після цього надмірна ніяковість зникає. Соня цілує юнака, а «потім ми ще довго сидимо на лавочці між осоками, не розплітаючи обіймів» (Тютюнник, 2000, с. 8). Так **мова тіла** в новелі «Зав'язь» набуває **основного засобу портретування** там, де слова недоступні через **надмірне емоційне потрясіння**, а описи зовнішності неважливі, бо двоє персонажів уже обрали одне одного і тепер між ними відбуваються природні процеси налагодження фізіологічного контакту. І саме через їхні **рухи, поставу, дотики** можна зрозуміти індивідуальний характер кожного, ставлення до обранця, а також загальні риси юнацької закоханості, упізнавані читачами.

Отже, мова тіла – не універсальний засіб зображення персонажів у прозі Григора Тютюнника, але один із ключових інструментів психологічного портретування в новелі «Зав'язь» та низці інших творів (окремих фрагментів), де насамперед важливі саме фізіологічні прояви, а мовлення чи зовнішність меншою мірою впливають на перебіг подій. Аналіз тексту показав, що письменник майстерно використовує жести, пози, рухи та нерухомість героїв для відображення їхніх почуттів і взаємин, що підкреслює зв'язок між психофізіологічним станом персонажів і його тілесною експресією. Мова тіла є вагомим засобом передання інформації там, де вербальна комунікація виявляється недостатньою або обмеженою емоційним напруженням. Перспективи подальших досліджень полягають у осмисленні інших засобів психологічного портретування та встановленні кореляції між предметом зображення і засобами, які для цього застосовано.

ЛІТЕРАТУРА

Гром`як, Р. Т., Ковалів, Ю. І., Теремко, В. І. (2007). *Літературознавчий словник-довідник*. Академія.

Івашина, О. О. (2023). Психологізм у творчості Марії Матіос: теоретичні та прикладні аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. Т. 1, вип. 29, 269–274

Клочек, Г. Д. (2020). *Синергія літературного твору*. Дніпро. Середняк Т. К.

Михида, С. П. (2012). *Психопоетика українського модерну: Проблема реконструкції особистості письменника*. Поліграф–Терція.

Оцабрик, О. Ю. (2024) Маркери психологічного в портретах персонажів прози Григора Тютюнника (на матеріалі новели «Зав'язь»). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 209, 264–269.

Тютюнник, Г. (2000). *Вибрані твори : Оповідання, повісті*. Січ.

Фащенко, В. В. (2005). *У глибинах людського буття : літературознавчі студії*. Маяк.

Бабенко Є. А.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Долгушева О. В.

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

«ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» О.ВАЙЛЬДА ТА «ВЕЖА З ЧОРНОГО ДЕРЕВА» ДЖ. ФАУЛЗА: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ ПРОЯВИ

Літературознавство, зазнавши значних трансформацій у ХХІ столітті, еволюціонувало від класичних методів ХІХ століття, таких як еволюційний та культурно-історичний, до міждисциплінарних підходів ХХ століття, включаючи психоаналіз, структуралізм, постколоніальну критику тощо. Сучасне літературознавство, інтегруючи різноманітні методології, досліджує художній текст як багатоаспектний феномен, що відображає культурно-історичний, крос-культурний, соціальний та інші контексти, прагнучи розкрити його багатогранність через постійний пошук та впровадження нових методологічних моделей інтерпретації літературного твору.

Процес читання занурює читачів у мережу текстів та зв'язків між ними, що актуалізує інтертекстуальний підхід до тлумачення значень. Термін «інтертекстуальність», уведений Юлією Крістевою, можна інтерпретувати як явище комунікативних міжтекстових зв'язків. Текст не постає автономною одиницею, а функціонує як відкрита система, що перебуває в діалогічному зв'язку з іншими текстами. Процес текстотворення розглядається як компіляція та трансформація існуючих дискурсів, а не як акт оригінального авторського творення (Raj, 2015, с. 77).

Концепція інтертекстуальності виходить з фундаментального постулату: будь-який текст є результатом взаємодії з попередніми та сучасними йому текстами, а його інтерпретація неможлива без урахування цього контексту. Серед методологічних підходів до вивчення інтертекстуальності виокремлюють продукційно-орієнтований підхід (production-oriented manner), що зосереджує увагу на дослідженні міжтекстових зв'язків з точки зору автора, тобто, передбачає аналіз джерел, які автор свідомо або потенційно використовував при створенні тексту, та рецесійно-орієнтований підхід (reception-oriented manner), що досліджує міжтекстові зв'язки, які встановлює читач, виходячи зі свого інтертекстуального досвіду (Alkier, 2025, с. 3).

Інтертекстуальний аналіз художнього твору передбачає дослідження взаємодії текстів, виявляючи цитати, алюзії, запозичення сюжетів та інші форми міжтекстових зв'язків. Будь-яке цитування, навіть неусвідомлене, залучає текст до культурного контексту, тому можна вважати що, кожен текст є інтертекстом, що містить елементи попередньої та сучасної культури (Ференц, 2021, с. 106). На відміну від традиційного текстового аналізу, інтертекстуальний підхід акцентує увагу на виявленні та дослідженні прямих чи імпліцитних відсилок до інших творів, що дозволяє розкрити глибинні шари смислу художнього твору.

У новелі Джона Фаулза «Вежа з чорного дерева» інтертекстуальність проявляється на багатьох рівнях, починаючи з паратекстуальних елементів, таких як епіграф, взятий з кельтського роману Кретьєна де Труа «Івейн». Епіграф, як архітекстуальний маркер, експліцитно вводить мотив небезпечної подорожі середньовічного лицаря крізь невідомі та лісисті території.

Назва новели «Вежа з чорного дерева» постає інтертекстуальною алюзією, що породжує множинність інтерпретацій. Назва корелює з образом темної вежі з поеми Роберта Браунінга «Чайлд Роланд до Вежі Темної

прийшов», який, у свою чергу, запозичив цей образ зі сцени божевільня короля Ліра у Вільяма Шекспіра, де вежа символізує відчай (Jaén, 1994, с. 449). Обидва автори, Шекспір та Браунінг, наділяють образ вежі негативною конотацією: у Шекспіра вона є символом принизливого становища переможеного монарха, а у Браунінга – місцем, до якого прагне герой, попри усвідомлення його небезпеки.

«Вежа з чорного дерева» постає алюзією на метафору «вежа зі слонової кістки», що вперше була вжита в пісні Соломона у значенні «заглибленість у внутрішній світ, схованка для митців, місце усамітнення». Конфлікт між Бреслі та Девідом, де перший висміює абстракціонізм останнього, підкреслює страх митців-абстракціоністів бути зрозумілими: «вежа з чорного дерева» стає уособленням ізоляції та ескапізму від реальності, відхід у світ творчості (Дроздовський, 2013, с. 112).

Текстові ремінісценції як елемент інтертекстуальності відсилають читача до творчості графа Рочестера, де стає очевидною паралель між Бреслі та Рочестером. Обидва – творчі особистості, бунтарі, що протистоять суспільним нормам. Їм властиві прагнення до свободи, епатажність та глибокий талант. Однак Фаулз зіставляє Рочестера не лише з Бреслі, але й з Девідом Вільямсом. Попри зовнішні відмінності, вони мають спільну рису – пошук себе. Життєвий шлях Рочестера, що завершився духовним просвітленням, контрастує з вибором Девіда, який уникає екзистенційного вибору.

В інтелектуальній прозі Джона Фаулза простежується взаємозв'язок естетики та етики, онтологія та роль мистецтва у суспільстві. Архетипний образ дому-цитаделі старого мистецтва, Котміне, символізує недосяжність і водночас лякаючу природу справжнього мистецтва для Девіда Вільямса. Шлях до Котміне, що пролягає крізь хащі, інтерпретується як мотив ініціації

в мистецтво, а сам маєток постає як фрагмент прихованої реальності, доступний лише для посвячених (Дроздовський, 2013, с. 109).

Образотворення та таїна мистецтва є ключовими темами «Вежі з чорного дерева», що дає підстави для її інтерпретації як інтелектуальної прози. У творчості Джона Фаулза та Оскара Вайльда простежується спільне розуміння природи мистецтва, морального вибору та впливу ідеології на особистість. Обидва автори використовують контрастні образи задля розкриття складних взаємин митця і його творіння, а також взаємозв'язок між естетикою та етикою.

У «Вежі з чорного дерева» Фаулза та «Портреті Доріана Грея» Вайльда герої стикаються з екзистенційними викликами, які змінюють їхні життєві пріоритети. Девід Вільямс, перебуваючи в Котміне, переоцінює свої цінності під впливом Генрі Бреслі, який виступає в ролі наставника. Доріан Грей, у свою чергу, потрапляє під вплив лорда Генрі Воттона, який пропагує гедоністичну філософію. Обидва автори використовують прийом контрасту, протиставляючи різні погляди на мистецтво та мораль. Фаулз протиставляє реалістичну традицію Бреслі абстракціонізму Вільямса, а Вайльд – естетичну чистоту Безіла Голворда аморальності Доріана Грея.

Текстові ремінісценції у Фаулза та символізм портрета у Вайльда відіграють ключову роль у розкритті глибинних мотивів творів. Фаулз використовує ремінісценції до творчості графа Рочестера, щоб провести паралелі між Бреслі, Рочестером та Вільямсом, досліджуючи їхні пошуки себе та бунтарство. Вайльд використовує портрет Доріана Грея як метафору автономії мистецтва, що відображає моральне падіння героя (Дмитренко, 2018, с. 102).

О. Вайльд та Дж. Фаулз розгортають тему впливу ідеології на особистість. Вільямс під впливом Бреслі переоцінює свої цінності, а Доріан Грей стає жертвою гедоністичної філософії лорда Генрі. Фінальні вибори

героїв відображають різні погляди на мораль та мистецтво. Відмова Вільямса від світу мистецтва викликає неоднозначні оцінки, але може тлумачитися як перемога внутрішньої стійкості (Заваруєва, 2024, с. 290). Моральне падіння Доріана Грея демонструє наслідки безмежного естетизму та гедоністичних прагнень.

Зрештою, інтертекстуальні прями в аналізованих творах простежуються і у баченні письменниками функції мистецтва. Обидва автора актуалізують ідею “мистецтво заради мистецтва (art for art’s sake)”. Стверджуючи у передмові, що “All art is quite useless”, О. Вайльд зазначає, що мистецтво, котре зазвичай позбавлене морального сенсу, створюється заради самої краси і насолоди нею. Водночас, у самому романі письменник розкриває роль мистецтва у становленні особистості, адже портрет – це більше, ніж витвір мистецтва, він віддзеркалює занепад моральності людини та розкриває здатність предметів мистецтва розкривати сутність самої людини. Доріан сприймає своє власне життя як мистецький витвір, насолодження яким може мати руйнівні наслідки з моральної точки зору. Ідеї Дж. Фаулза щодо функції мистецтва обертаються навколо ролі мистецтва у суспільстві. Письменник акцентує увагу на взаємодії вербальної та мистецької комунікації. Фаулз через своїх персонажів підкреслює неоднозначність мистецтва як багатоаспектної форми вираження, розуміння значення якого є суб’єктивними і створюються як митцем, так і споглядачем. Значення передаються реципієнтові не напряму, а через емоції, досвід та тлумачення. Вербальна комунікація, за Фаулзом, протиставляється евокативній дії мистецтва, яка через живопис, міфологію чи літературу уможлиблює глибший рівень взаємодії та розуміння сенсів.

Отже, інтертекстуальні прояви «Вежі з чорного дерева» та «Портрета Доріана Грея» засвідчують полісемантичність творів, інтерпретація яких обумовлює застосування кількох методологічних підходів.

ЛІТЕРАТУРА

Дмитренко, В. І. (2018). Концепт «мистецтво» в романі О. Вайльда "Портрет Доріана Грея". *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2 (316), 98–106.
<https://surl.li/nesfsp>

Дроздовський, Д. І. (2013). Опозиція метафізичного й авангардного мистецтва в повісті Вежа з чорного дерева” Дж. Фаулза. *Питання літературознавства*, 88, 106–116. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=747700>

Заваруєва І. І. (2024). Проблема морального вибору у взаєминах митця і мистецтва у збірці Джона Фаулза "Вежа з чорного дерева". *Book of abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference “Theory and practice of the development of technical sciences”* (February 12-14, 2024, Prague, Czech Republic), 289–291. <https://surl.gd/gjupmv>

Ференц, Н. С. (2021). Сучасні методологічні засади літературознавства. Гражда. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37051>

Alkier, S. (2025). Intertextuality or the Decentralization of Meaning. *Religions*, 16 (2), 1–16. <https://doi.org/10.3390/rel16020104>

Jaén, S. O. (1994). The Ebony Tower: text ans intertexts. *Miscelánea: A journal of English and American studies*, 447-480. DOI:[10.13140/RG.2.1.2691.6328](https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2691.6328)

Raj, P. E. (2015). Julia Kristeva's Concept of Intertextuality. *Ars Artium: An International Peer Reviewed-cum-Refereed Research Journal of Humanities and Social Sciences*, 3, 77–80. <https://surl.li/cvfxtk>

Літвінчук Д.І.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор **Фока М.В.***

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЛАТФОРМИ INSTAGRAM У НАВЧАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій і їхня інтеграція у сферу освіти відкривають нові можливості для вдосконалення навчального процесу. Одним з найбільш дискусійних аспектів є використання соціальних мереж як інструменту навчання.

Під особливим фокусом уваги знаходяться різні аспекти цієї тематики. Так, у роботі «Використання соціальних мереж «Фейсбук» та «Інстаграм» у освітньому процесі» було продемонстровано вивчені шляхи впровадження згаданих платформ в освітню діяльність і їхній вплив на якість навчання (Бажан & Бажан, 2022, 16-17). У напрацюванні «Соціальна платформа Instagram та її можливості для освіти» вивчали Instagram як інструмент візуального навчання та засобу взаємодії в навчальному процесі (Кісельова & Чоп, 2021, 85-86). Своєю чергою, у праці «Instagram as an Education Platform for EFL Learners» було проаналізовано застосування Instagram у навчанні англійської мови як іноземної, наголошено на підвищенні мотивації студентів і вдосконаленні їх мовленнєвих навичок (Ali, 2019, 54-66).

Водночас можливості Instagram у сфері літературної освіти, зокрема у навчанні зарубіжної літератури, залишаються малодослідженими.

Актуальність теми увиразнюється на тлі сучасних викликів, пов'язаних із зниженням інтересу молоді до читання. Згідно з дослідженням Reading For Pleasure, понад половина дітей і молоді у Великобританії віком від 8 до 18 років не читають у вільний час, що стало найнижчим показником за останні 19 років (National Literacy Trust, 2023). Результати всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні» (2023 р.) свідчать про те, що значна частина молоді наповнює своє дозвілля практиками, пов'язаними з диджитал середовищем, віддаючи перевагу короткому цифровому контенту (Юзва & Шуренкова, 2023).

Тож огляд вищезгаданих досліджень дає змогу дійти висновку, що соціальні мережі, зокрема Instagram, мають значний потенціал для відновлення інтересу молоді до читання та потребують більшої залученості в процес вивчення зарубіжної літератури. Завдяки своїй інтерактивності, візуалізації та доступності ця платформа надає додаткові інструменти для моделювання більш цікавого уроку літератури, мотивуючи сучасних учнів до її вивчення через адаптовані формати. У цьому полягає **актуальність** нашого дослідження.

Мета даної роботи полягає у вивченні можливостей використання Instagram як інструменту літературної освіти та розробці концепції його інтеграції в навчання зарубіжної літератури.

Instagram – соціальна мережа, інтерактивність якої беззаперечно дозволяє експериментувати з педагогічними підходами, як-от: співпраця, мікронавчання, залучення до обговорень і творчих завдань. Практичне використання цього ресурсу в навчанні зарубіжної літератури може не лише підвищувати мотивацію учнів, але й стимулювати активну взаємодію з навчальним матеріалом.

Одним з перспективних підходів є створення тематичної сторінки, наприклад, присвяченої конкретному письменнику. Подібні сторінки здатні

не лише інформувати, але й мотивувати до читання книг, обговорення творчості автора та співпраці з іншими учасниками освітнього процесу в цифровому середовищі, яке є природним для сучасної аудиторії. В основі концепції – адаптація освітнього контенту до форматів Instagram: короткі публікації, візуалізації, інтерактивні елементи.

Оптимальним рішенням для організації такої сторінки є використання автентичного профілю, оформленого в стилі відповідного письменника. Наприклад, сторінка, присвячена Оскару Вайльду, може мати відповідне ім'я користувача та портрет автора у вигляді аватара. Опис профілю може містити базову інформацію про письменника, його життєвий і творчий шлях, а також літературний напрямок, до якого він належав. Наповнення сторінки має бути структурованим і включати дописи з короткими біографічними відомостями, аналізом творів, характеристикою основних персонажів та ключових ідей, що простежуються в текстах. Важливим елементом є також інтерактивні завдання, які спонукають учнів до динамічної взаємодії, зокрема написання власних міні-есе або роздуми над альтернативними фіналами творів, а також активне коментування висвітлених робіт однокласників у мережах.

Окремої уваги заслуговує використання функцій *Stories* та *Highlights*, які дають змогу організувати навчальний процес у динамічному форматі. *Stories* можна застосовувати для створення вікторин, тестових завдань та інтерактивних опитувань, що дозволяють швидко перевірити рівень засвоєння матеріалу. Наприклад, запитання на кшталт «Яка головна ідея роману Оскара Вайльда "Портрет Доріана Грея"?» або «Який із персонажів твору найбільше втілює авторську позицію?» спонукають учнів до осмислення прочитаного й формування власних оцінок. Функція *Highlights* може бути використана для систематизації навчального матеріалу у вигляді тематичних рубрик: «Цитати», «Історичний контекст» або «Цікаві факти про письменника».

Не менш важливим є залучення учнів до спільної роботи над наповненням сторінки, що сприяє формуванню навичок дослідницької діяльності та розвиває їхню відповідальність за колективний результат. Учні можуть створювати дописи з власними роздумами про художні особливості творів, аналізувати символіку образів або писати короткі рецензії на прочитані тексти. Ефективним форматом є також зйомка відеовідгуків, у яких школярі висловлюють свої враження від літературних творів або дискутують про морально-етичні проблеми, що в них порушуються. Додатково можна організовувати прямі ефіри, під час яких учні обговорюватимуть прочитані твори, порівнюватимуть їхні екранізації або презентуватимуть власні творчі проекти.

Таким чином, створення Instagram-сторінки, присвяченої літературним авторам чи їхнім творам, формує інтерактивне навчальне середовище, у якому кожен учень може висловити власну думку, поділитися ідеями та працювати разом з іншими над досягненням спільної мети. Це робить навчальний процес не лише продуктивним, але й цікавим і динамічним.

ЛІТЕРАТУРА

Бажан, Є., & Бажан, Т. (2022). Використання соціальних мереж «Фейсбук» та «Інстаграм» у освітньому процесі. *Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки: Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю 24 березня 2022 року*, 15–17.

Кісельова, І., & Чоп, Т. (2021). Соціальна платформа інстаграм та її можливості для освіти. *Актуальні задачі сучасних технологій: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів*, 85–86.

Юзва, Л., & Шуренкова, А. (2023). *Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні»*. Київ.

Ali, E. (2019). Instagram as an Education Platform for EFL Learners. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 18(3), 54–66.

Reading for Pleasure. (2023). *National Literacy Trust*. Retrieved from <https://literacytrust.org.uk/reading-for-pleasure/>

Мотько Б. А.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
кафедри української філології та журналістики*

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Крижанівська О. І.

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ШОСТОМУ КЛАСІ

Постановка проблеми. Як відомо, Україна з 2018 року бере участь у Міжнародному дослідженні якості освіти PISA, яке оцінює компетентності учнів у трьох напрямках: читацькій, математичній та природничо-науковій. На жаль, згідно з результатами міжнародного дослідження PISA-2022, значна частина українських 15-річних школярів не демонструє достатнього рівня сформованості математичної, читацької та природничо-наукової грамотності. Якщо розрив у знаннях з математики та природничих наук між українськими школярами та їхніми однолітками з країн ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) становить приблизно півтора року навчання за

стандартами PISA, то у читанні цей розрив сягає майже двох з половиною років навчання (Г. Бичко, 2023, с. 50). Аналіз результатів показує необхідність посилити увагу до розвитку читацької компетентності українських школярів. Вважаємо доцільним зосередити зусилля на молодшому підлітковому віці, зокрема на шостому класі, задля формування читацької грамотності й водночас задля досягнення кращих результатів у тестуванні PISA в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній філологічній науці відзначаємо широку тематику праць, присвячених проблемі формування читацької компетентності школярів. Серед них виділимо праці таких науковців, як Т. Яценко, О. Слижук, В. Новосьолова, Н. Дика, О. Глазова, О. Бондаренко.

Мета розвідки – запропонувати зразки вправ при вивченні теми «Прикметник» у 6-му класі, які формуватимуть водночас мовну, мовленнєву та читацьку компетентності під час навчання української мови.

Виклад основного матеріалу. Реформа «Нова українська школа» спрямована на формування компетентностей, які будуть актуальними впродовж усього життя людини. У Законі України «Про освіту» компетентність трактується як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (*Про освіту*, 2017). Серед компетентностей ключовими є: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність;

підприємливість та фінансова грамотність; та інші компетентності, передбачені стандартом освіти. Разом з наскрізними вміннями, серед яких вміння читати з розумінням, вони утворюють «канву» розвитку учнів, що забезпечує успішну реалізацію школяра як індивіда, члена суспільства та професіонала (Л. Гриневич, 2016, с. 12).

У термінології Програми міжнародного оцінювання учнів 2022 року, читацька компетентність визначається як «здатність учня розуміти, використовувати, оцінювати й осмислювати письмовий текст задля досягнення певних цілей, розширювати свої знання й читацький потенціал, а також готовність брати активну участь у житті суспільства» (Г. Бичко та ін., 2023, с. 37). Погоджуємося з думкою про те, що читацьку грамотність варто розглядати у взаємозв'язку з сутністю читацької діяльності школярів, яка охоплює такі складові: уміння знаходити необхідну інформацію, виокремлювати її та визначати наявність або ж відсутність потрібної інформації у тексті; уміння аналізувати й осмислювати прочитане; уміння оцінювати зміст та форму тексту; уміння застосування отриманих знань на практиці (Т. Яценко, 2021, с. 196). Формування читацької грамотності дозволяє розвивати аналітичне й критичне мислення, здатність декодувати прочитане, лаконічно та аргументовано висловлювати думки, а також застосовувати набуті знання для вирішення різноманітних завдань.

На основі дібраного нами матеріалу розробили такі вправи для формування мовних, мовленнєвих та читацьких компетентностей учнів 6-го класу.

При вивченні теми «Ступені порівняння якісних прикметників» пропонуємо текст байки Езопа і завдання, що сприяють формуванню вмінь інтерпретувати інформацію.

Вправа 1. Робота з текстом.

Людина й Лев

Зустрілися якось чоловік з левом і пішли разом далі. Ідуть, гомонять про се, про те. По якомусь часі перекинулася розмова на рід людський та на лев'ячий. І кожен заходився свій вихваляти.

— Хіба є на світі хтось могутніший і прекрасніший за нас? — каже лев. — Люті звірі тільки зачують в лісі наш голос — щодуху втікають, куди очі світять, а що вже всіляка дрібнота, то нема що й казати — забирається в нори й потерпає зо страху. Навіть земля та вітер тремтять, як лев подає свій голос. Ніхто не годен його перемогти.

— Так, ніхто, крім людини, — відповідає супутник. — Бо людина — то найдовершеніше створіння на землі. Її сила, помножена на розум, нездоланні. Все, що є живого на світі, боїться її. Одні звірі втікають від людини в такі місця, де не ступала її нога, інші скоряються їй і вірно служать все життя. Нема й не буде ніколи такої сили, що могла б збороти людину.

Отак розмовляючи, дісталися вони роздоріжжя, на якому стояла мармурова статуя, — мисливець у двобої з левом. Мисливець переміг — притис звіра до землі. Побачив те чоловік і вигукнув:

— А що я тобі казав, леве? Тепер ти бачиш, що ми, люди, найгарніші з усіх створінь на землі й могутніші за будь-якого звіра?

Лев зареготав так, що, здавалося, грім гуркоче.

— Теж мені доказ! Скажи, хто вирізьбив цю статую? Людина, не хто інший! А коли б леви знали різьбярство, чи не побачив би ти хтозна-скільки статуй, які б зображували людину, що її переміг лев і звалив додолу?! (у переказі П. Цімікалі, переклад українською мовою Володимира Забаштанського та Анатолія Чердаклі).

1. Прочитайте байку Езопа.
2. Чого вчить ця байка? За якої ситуації вона могла б допомогти вам прийняти правильне рішення? Чому?
3. Випишіть слова, якими в тексті характеризують лева і якими — людину.

4. Знайдіть у тексті прикметники, що можуть утворювати ступені порівняння, запишіть утворені форми ступені порівняння прикметників.

Для закріплення матеріалу з теми «Повні й короткі форми прикметників» подаємо вправу на формування вмінь осмислювати зміст і форму тексту «Колискова» Марійки Підгірянки.

Вправа 2. Робота з текстом.

Колискова

*Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть!
Дрібен дощик стукотить,
Вікнам казку гомонить...
Дрібен дощик пада там,
А тут тихо, тепло нам.
При матусі рідненькій,
У світличці чистенькій,
Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть! (Марійка Підгірянка).*

1. Прочитайте твір.
2. Визначте, на яку аудиторію розрахований вірш?
3. Доведіть, що твір Марійки Підгірянки «Колискова» за жанром є колисковою. Для цього выпишіть ті слова, які підтверджують це. Чи можна вважати їх ключовими?
4. Знайдіть у тексті повні й короткі форми прикметників. Яка їхня роль у тексті? Спробуйте вилучити прикметники з тексту. Як він змінився?

Для роботи з текстом на уроці, присвяченому темі «Відмінювання прикметників», обрали текст легенди про козака-кобзаря й пропонуємо завдання, які формують уміння знаходити і виокремлювати інформацію, визначати наявність або ж відсутність необхідної інформації у тексті.

Вправа 3. Робота з текстом.

Легенда про козака-кобзаря

Помер стар__ кобзар і полетіла його душа до хмар. Перед ворітьми небес на дорозі стали по один бік Ангели Пречист__, по інший – Сили Нечист__. Та чорти ї кажуть, що заберуть в пекло кобзаря, бо в літа молод__ чимало люду порубав, пустив ріки крові й сліз. Ангели ж захищають чоловіка, і кажуть, що не забрати душу Силам Нечист__. Козак не вбивав невинн__ людей, тільки в чесн__ бою захищав свою рідн__ землю. За це Ангели заберуть його до Раю.

А козацьк__ душа обізвалася, і сказав кобзар: «Душа козацьк__ вільн__, за життя ні під ким не був, і зараз нікому не належатиму! Безсмертн__ душа моя в кобзі, і я оживатиму щораз, коли хтось заграє на струнах!» Після цього душа відлетіла і стала вільно літати на свободі. Хтозна, може, ї зараз озивається, як музика на кобзі заграє (За легендою).

1. Відновіть текст, вписавши відмінкові закінчення прикметників. Укажіть відмінок кожного з них.
2. Визначте головну думку легенди та поясніть, як вона розкривається в тексті.
3. Знайдіть у тексті слова, що описують риси характеру козака-кобзаря. Якими ще словами можна доповнити цей перелік?
4. Чи можна назвати козака-кобзаря героєм? Обґрунтуйте свою думку.
5. Випишіть 5-6 слів, які ви вважаєте ключовими в тексті.

Висновки. Читацька компетентність є інтегральною, оскільки вона є передумовою формування мовної грамотності, критичного мислення та здатності учнів працювати з творами різних стилів і жанрів. Робота із запропонованими текстами була апробованою під час педагогічної практики і показала ефективність у формуванні навичок вдумливого читання.

ЛІТЕРАТУРА

Легенди про українських козаків: легенда про козака-кобзаря. URL:
<https://mala.storinka.org/%D0%BB%D0%B5%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D1%96%D0%B2.html> (дата звернення: 26.02.2025).

Людина й лев. Езоп. URL:
<https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1908> (дата звернення: 26.02.2025).

Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 ; кол. авт. : Г. Бичко (осн. автор), Т. Вакуленко, Т. Лісова, М. Мазорчук, В. Терещенко, С. Раков, В. Горох та ін. ; за ред. В. Терещенка та І. Клименко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 395 с.

Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Група упоряд. : Л. М. Гриневич та ін. ; за заг. ред. М. Грищенка. 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.02.2025).

Підгірянкa Марійка. Грай, мій Мурко мій маленький : вірші / упоряд. І. Малкович; художн. Н. Кирилова. Київ : Веселка, 1990. 16 с.

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 26.02.2025).

Яценко Т. О. Специфіка формування читацької грамотності учнів у шкільному курсі літератури // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: матеріали X Міжнародної науково-практичної

конференції (м. Конін, Польща – м. Ужгород, Україна – м. Херсон, Україна, 23 квітня 2021 р.). С. 196-197. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724951> (дата звернення: 26.02.2025).

Наукове видання

**Матеріали XIX Міжнародної
науково-практичної конференції**

**«МОВИ І СВІТ:
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ»**

ЗБІРНИК ТЕЗ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Фока М. В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання;

Кирилюк О. Л. – доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології та журналістики;

Ярова Л. О. – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики